

BOLO
GNA
FÜZE
TEK9

IMPRESSZUM

Szerkesztette: Kurucz Katalin

Kiadványszerkesztő: Baukó Bernadett

Kutatásvezető: Csapó Benő DSc, egyetemi tanár

A kötet szerzői: Nagy Zsuzsanna, Pásztor Attila,

Hódi Ágnes, Tóth Edit, Hülber László

A kutatás megvalósítója: Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

Kiadja: Tempus Közalapítvány

A kiadásért felel: Tordai Péter, igazgató

Nyomdai kivitelezés:

Komáromi Nyomda és Kiadó Kft., 2012

A kutatás a *Raising Awareness of Lifelong Learning strategies – E&T2020 in Hungary* projekt keretében az Európai Bizottság támogatásával készült.

Kiadványunk megjelenését az Emberi Erőforrások Minisztériuma és az Európai Bizottság támogatta a Bologna Tanácsadói Hálózat munkája keretében.

A kiadványban megjelentek nem szükségszerűen tükrözik az Európai Bizottság álláspontját.

A kiadvány ingyenesen letölthető

a www.bolognafolyamat.hu

oldalról.

ISBN 978-963-89302-5-5

Tempus Közalapítvány

1093 Budapest, Lónyay utca 31.

Postacím: 1438 Budapest 70, Pf. 508.

Infóvonal: (06 1) 237 1320

E-mail: info@tpf.hu

Internet: www.tka.hu

BOLO GNA FÜZE TEK9

**AZ ERASMUS PROGRAM KERETÉBEN
KÜLFÖLDÖN SZERZETT KREDITEK
BESZÁMÍTÁSA ITTHON:
helyzetképelemzés és jó gyakorlatok
feltérképezése**

Készítette:

**NAGY ZSUZSANNA, PÁSZTOR ATTILA,
HÓDI ÁGNES, TÓTH EDIT,
HÜLBER LÁSZLÓ**

Kutatásvezető:

Csapó Benő DSc, egyetemi tanár

UNIVERSITAS SCIENTIARUM SZEGEDIENSIS
SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM

A kutatást a Szegedi Tudományegyetem
Neveléstudományi Doktori Iskola végezte

2012

TARTALOMJEGYZÉK

6	1. Vezetői összefoglaló
12	2. Korábban elkészült kutatások, tanulmányok másodelemzése
12	2.1. Az Erasmus programról röviden
14	2.2. Az Európai Kreditátviteli Rendszer (ECTS)
14	2.3. Problémák a kreditelismerés terén
16	2.4. A Tempus Közalapítvány felmérésének másodelemzése
16	2.4.1. Az Erasmus-mobilitás alakulása a vizsgált intézményekben 2007 és 2009 között
19	2.4.2. A kreditelismerés jellemzői a vizsgált felsőoktatási intézményekben 2009-ben
21	3. Módszertani összefoglaló
21	3.1. Mérészközök
21	3.1.1. Mélyinterjú
22	3.1.2. Koordinátori kérdőív
22	3.1.3. Hallgatói kérdőív
22	3.2. Minta
25	3.3. Adatgyűjtés
26	4. Eredmények
26	4.2. Intézményi szabályzatok elemzése
29	4.2.1. Tanulmányi és vizsgaszabályzatok, jogszabályi háttér
31	4.3. Online kérdőíves kutatás volt Erasmus hallgatók körében
31	4.3.1. A hallgatók tájékozottsága az Erasmus programról
33	4.3.2. A hallgatók kurzusmegfeleltetéssel és kreditelismeréssel kapcsolatban tett előzetes intézkedései
34	4.3.3. A Tanulmányi Megállapodás tartalma és elkészülésének időpontja
35	4.3.4. A kurzusbefogadás helyzete a vizsgált intézményekben a hallgatói válaszok alapján 2007 és 2009 között
37	4.3.5. Az Erasmus hallgatók tanulmányi terhei
38	4.3.6. A külföldön szerzett kreditek beszámítása a hazai képzésbe
39	4.3.7. A hallgatók kreditbeszámítási nehézségei
40	4.3.8. Hallgatói vélemények és javaslatok a kreditelszámolási gyakorlathoz kapcsolódóan
44	4.4. Kérdőíves felmérés az Erasmus intézményi és kari koordinátorok körében
44	4.4.1. Kurzusmegfeleltetésre vonatkozó kérdések
46	4.4.2. A kurzusok ekvivalenciájának dokumentálása
49	4.4.3. Kreditbeszámításra vonatkozó kérdések
50	4.4.4. Hallgatói panaszok a kreditbeszámítás és a kurzusmegfeleltetés terén

51	4.4.5. Nehézségek és megoldási javaslatok a kurzusmegfeleltetés és a kreditbeszámítás terén
55	4.5. Kutatás mélyinterjú módszerrel
55	4.5.1. Eltérő tantervek és kurzustartalmak problémája
56	4.5.2. Jó gyakorlatok az eltérő tantervek és kurzustartalmak kezelésére
57	4.5.3. A külföldön teljesített és a megfeleltetni kívánt hazai tanegységek eltérő kreditszámának problémája
58	4.5.4. Jó gyakorlatok a külföldön teljesített és a megfeleltetni kívánt hazai tanegységek eltérő kreditszámának kezelésére
58	4.5.5. Kreditútlépés problémája
59	4.5.6. Jó gyakorlat a kreditútlépés problémájára
59	4.5.7. A kreditek és tárgyak beszámításának ügymenetében jelentkező problémák
60	4.5.8. Jó gyakorlatok a kreditek és a tárgyak beszámításának ügymenetében jelentkező problémákra
60	4.5.9. A bolognai rendszer bevezetéséből adódó nehézségek a kurzus- és kreditbeszámítás terén
61	4.5.10. Jó gyakorlatok a bolognai rendszer bevezetéséből adódó problémákra
61	4.5.11. A külföldi részképzésben teljesített tanulmányok beszámításának szabályozásában jelentkező nehézségek
61	4.5.12. Jó gyakorlatok a külföldi részképzésben teljesített tanulmányok beszámításának szabályozásában jelentkező nehézségekre
61	4.5.13. Jellemző problémák a kurzus és kreditbeszámítás terén, és az azokra kidolgozott jó gyakorlatok és javaslatok
63	5. Javaslatok a külföldi résztanulmányok beszámításának eredményesebbé tételére
65	6. Indikátorlista meghatározása
67	7. Felhasznált irodalom

1 VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A Tempus Közalapítvány megbízásából az Egész életen át tartó tanulás program Erasmus alprogramjának megvalósítása során a magyarországi felsőoktatási intézményekben tapasztalható jellemző problémák és jó gyakorlatok megismerésére végeztünk kutatást 2011-ben. Vizsgálódásunk homlokterében az Erasmus hallgatói mobilitás során külföldi partneregyetemeken teljesített kurzusok küldő intézményi tantárgyakkal való megfeleltetése és a teljesítésük során szerzett tanulmányi kreditpontok hazai képzési programokba történő befogadása állt.

A KUTATÁS AKTUALITÁSA

1998 óta évente több ezer magyar hallgató utazik Erasmus-ösztöndíjjal Európa valamelyik országába. A részvétel az Európai Bizottság egyik legsikeresebb programjában sok nyelvi, szakmai és kulturális előnyre jár, ugyanakkor több nemzetközi vizsgálat (például PRIME, Teichler, 2003) és hazai kutatási program (például Derényi, 2006) bizonyítja, hogy problémák vannak a hallgatói mobilitás alapjául szolgáló Európai Kreditátviteli és Gyűjtési Rendszer (ECTS) hazai alkalmazásával. A kiutazó hallgatók visszatérésükkor kreditvesztéssel szembesülhetnek, és ennek következtében a diplomájuk megszerzésének időpontja kitolódhat, többlet tanulmányi munkaidő következtében anyagi teher nehezdedhet rájuk. A Nemzeti Irodák a tanulmányi út végén visszacsatolást kérnek a hallgatók tapasztalatairól, ezen kívül a PRIME-vizsgálatok rendszeresen mérik a kreditelismerési folyamat átfogó alakulását. Ezek a vizsgálatok feltétlenül szükségesek a tendenciák követéséhez és nemzetközi összehasonlításához, ám mivel nem reprezentatívak, nem alkalmasak arra, hogy eredményeik alapján a kreditelismerés és tantárgybefogadás hazai helyzetére vonatkozóan átfogó diagnózist állítsunk fel, valamint feltárjuk a hazai felsőoktatási intézményekben működő jó gyakorlatokat. Ezen hiátust hivatott betölteni a Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskolája által végzett kutatás, melynek eredményeit jelen tanulmány tartalmazza.

A KUTATÁS CÉLJA

A kutatást megelőző szakirodalmi feltáró munka alapján úgy látjuk, hogy hazai felmérés még nem vállalkozott vizsgálatunkat megelőzően a magyarországi Erasmus-kreditelismerés és -tantárgybefogadás átfogó helyzetképének megrajzolására. Pedig a hallgatói mobilitás szabályozásának és intézményi gyakorlatának fejlesztéséhez szükséges, hogy ismerjük a hazánkban jellemző problémákat és a megelő-

dásukra kidolgozott módszereket, jó gyakorlatokat. Ebből következően, összhangban a Tempus Közalapítvány által megjelölt kérdéskörökkel, kutatásunk célja az volt, hogy a 2007–2009-es időszakban a legtöbb magyar Erasmus-hallgatót – éves szinten a mobilitásban részt vevő fiatalok körülbelül összesen felét –, utaztató felsőoktatási intézmények összesített helyzetét felmérjük a kurzusmegfeleltetés és a kreditelismerés gyakorlatának vonatkozásában. A vizsgálatba bevont felsőoktatási intézmények a következők voltak: Budapesti Corvinus Egyetem, Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Debreceni Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pécsi Tudományegyetem, Szegedi Tudományegyetem.

MÓDSZEREK

A kutatás során elkészítettük a korábbi vizsgálatok eredményeinek másodelemzését, valamint összehasonlítottuk a részt vevő intézmények Erasmus program szabályzatait.

Ezen kívül mélyinterjúkkal, online kérdőíves adatfelvétellel, valamint szakirodalmi feltárással és tartalomelemzéssel adatokat gyűjtöttünk a részt vevő felsőoktatási intézményekben. Kutatásunk keretében 20 mélyinterjú készült az érintett intézmények rektoraival vagy más felelős vezetőivel, valamint Erasmus-koordinátorokkal az egyes intézményekről való átfogó helyzetkép kialakítása érdekében. Az Erasmus-koordinátorok körében (N1=47) online kérdőíves kutatást is lebonyolítottunk, amellyel a kurzusmegfeleltetés és kreditelismerés folyamatának részleteit, a jellemző intézményi problémákat tártuk fel.

A kutatásban részt vevő egyetemek és főiskolák 2007 és 2009 között Erasmus-mobilitásban részt vett hallgatóinak (N2=1070) a kutatás fókuszában álló kérdésekkel kapcsolatos tapasztalatairól szintén online kérdőívezéssel szereztünk információkat. Az adatok kvantitatív és kvalitatív elemzése alapján feltérképeztük a jellemző intézményi problémákat és jó gyakorlatokat.

EREDMÉNYEK

Az intézményi Erasmus-szabályzatok, valamint tanulmányi és vizsgaszabályzatok elemzésének eredményei

A vizsgált egyetemek és főiskolák Erasmus-szabályzatainak elemzése azt mutatta, hogy az intézmények törekednek arra, hogy írásban rögzítsék az Erasmus-programmal kapcsolatos belső eljárásrendet és a program lebonyolításában részt vevő szervek szerepét. Alapvetően dokumentálják, hogy a küldő intézménynek teljes mértékben el kell ismernie a külföldön töltött időszakot. Nagyon a különbségek azonban a vizsgált dokumentumok részletességében, illetve több esetben hiányzik a kreditelismerésre és kurzusmegfeleltetésre vonatkozó eljárásrend minden tényezőre kiterjedő, pontos közlése.

A kreditelismerés és kurzusmegfeleltetés szabályozását jellemzően tartalmazzák az intézmények tanulmányi és vizsgaszabályzatai. Az Erasmus program során teljesített kurzusok, illetve megszerzett kreditek befogadásának kérdéseit általában a más hazai intézmények képzési programjaiban való részvétel során előzetesen elsajátított tudás elismerésével azonos eljárásrend alá sorolják. Az intézmények jellemzően abban az esetben tekintenek ekvivalensnek két tantárgyat, és számolnak el krediteket a partnerintézmény kurzusának teljesítéséért, ha a tantárgyak sillabuszai, pontosabban azok tartalma,

tematikája legalább 75%-ban megegyezik. Fontos azonban kiemelni, hogy a felsőoktatási törvényben foglalt vonatkozó szabályozás azt írja elő, hogy a tanulási eredmények 75%-os egyezésekor a két kurzust egyenértékűnek kell tekinteni, de lehetőséget ad arra, hogy ennél kisebb arányú egyezés esetén is megfeleltessenek egymásnak különböző intézményekben teljesített tárgyakat, illetve a törvény alapján a kurzusekvivalenciáról való döntést nem elsősorban a tematikus egyezésnek kellene meghatároznia, hanem a tárgyak teljesítése révén jelentkező tanulási eredményeknek a megvalósítása.¹

A hallgatók körében végzett kérdőíves kutatás eredményei

A kérdőíves kutatás során elsődleges célunk annak feltárása volt, milyen kreditelszámolási gyakorlattal, és milyen nehézségekkel szembesültek az Erasmus program keretében külföldi részképzést folytató hallgatók.

Eredményeink alapján a mobilitással kapcsolatos adminisztrációban és a hallgatók tájékozottságában hiányosságok mutatkoznak. A Tanulmányi Megállapodásoknak csak mintegy kétharmada készül el a külföldi tanulmányok megkezdése előtt, és sok esetben nem tekinthető kielégítőnek az előzetes kurzusekvivalencia dokumentálása sem. A mobilitásban részt vevő fiatalok partnerintézményekben teljesített kurzusait az esetek körülbelül felében nem ismerik el teljes körűen a hazai egyetemek és főiskolák, illetve csak 27% azoknak a tantárgyaknak az aránya, amelyeket a hallgatók a kötelező szaktárgyi kurzusblokkon belül fogadtatnak el. A kreditbeszámítás helyzetére jellemző, hogy a hallgatók 73%-ának saját bevallása szerint nem volt problémája a külföldön szerzett kreditek elismertetésével, és emellett csak 38%-uk nyilatkozott úgy, hogy a részképzésben kapott kreditpontok hazai képzésbe történő beszámítása nagyon fontos volt számára.

A felsőoktatási intézmények vezetőivel és Erasmus-koordinátoraival folytatott mélyinterjúk, valamint a koordinátorok körében végzett kérdőíves felmérés eredményei

A mélyinterjúk nyomán feltárt problémákat az Erasmus-koordinátorok körében végzett kérdőíves felmérés eredményei is megerősítették. Ezek a következők. (1) A külföldi és hazai tantervek valamint kurzustartalmak eltérése egyaránt érinti a hallgatók kurzusválasztását, tantárgyak megfeleltetését és a kreditelismérést. A probléma kezelését a vizsgált intézményi gyakorlatok egy része a partnerintézmények közötti képzésharmonizációval, más része jellemzően a megfeleltetendő kurzusok tematikus egyezésének rugalmas kezelésével, vagy egy külföldi tanegység több hazai tárgyként való elismerésével kezeli. (2) A hazai és külföldi tanegységek kredit száma olykor szélsőségesen eltér az ECTS-rendszer egységes hazai alkalmazásának ellenére is, és gyakran előfordul, hogy a hallgatók a külföldön teljesített kurzusaikért több kreditet kapnak, mint amennyit a megfeleltetett hazai kurzus ér. A teljes körű elismerést elősegíti a több tantárgynak történő megfeleltetés mellett az az intézményi gyakorlat is, amely a meg nem feleltethető külföldi kurzusokat a szabadon választható blokkba rendeli, és automatikus tárgybefogadást, valamint kreditbeszámítást tesz lehetővé. (3) A harmadik jellemző problémát az Erasmus hallgatók nagy kreditértékű tárgyai miatt jelentkező kredittülpés jelenti. Fontos megemlíteni, hogy az intézmények feltehetően a Felsőoktatási Törvény kredittülpésre vonatkozó rendelkezései alapján² viszonyulnak az

¹ A 2012. szeptember 1-től hatályos 2011. CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról lényegében érintetlenül hagyja ezt a szabályozást. (Vö. 49 § (5) bekezdés)

² A 2012. szeptember 1-től hatályos 2011. CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról lényegében érintetlenül hagyja ezt a szabályozást. (Vö. 49 § (5) bekezdés)

Erasmus program keretében külföldi tanulmányokat folytató hallgatók esetén is a többletkreditek elbírálásához. A szabályozás szerint a hallgató számára biztosítani kell, hogy képzési programjának teljes kreditszámát 10%-kal meghaladó kreditértékű kurzust felvegyen és teljesítsen, e kreditszám felett pedig lehetőség van arra, hogy az intézmény a többletkreditekért költségtérítést kérjen tőle. Ennek értelmében van olyan intézmény, ahol az Erasmus program során szerzett kreditek befogadása nyomán jelentkező többletért is bírságot állapítanak meg. Azonban fontos megemlíteni, hogy a jelenlegi felsőoktatási törvény szerint 58. § (4) „...Államilag támogatott képzésben biztosítani kell, hogy a hallgató egyéni tanulmányi rendjében – költségtérítés fizetése nélkül – az összes előírt kreditet tíz százalékkal meghaladó kreditértékű tárgyat vehessen fel.” De ez nem jelenti azt, hogy a 10%-ot meghaladó többletkreditekért az intézmény köteles költségtérítést fizettetni a hallgatóval. Emellett kiemeljük azt is, hogy az Erasmus program során szerzett kreditek mögött a küldő intézményben oktatói többletvegyenység nem áll, így az emiatt jelentkező többletkreditekért nem feltétlenül jogos költségtérítést fizettetni. (4) Alanyaink említették, hogy az Erasmus-ügyintézésben időnként problémát jelent, hogy a hazai és külföldi tanév rendje eltér egymástól, illetve nehézségek származhatnak abból, hogy a hallgatói mobilitást megelőző dokumentálás nem minden esetben kielégítő. A vizsgált intézmények ezt úgy oldják meg, hogy a kurzusok ekvivalenciáját előzetesen megállapítják szakmai döntéshozó szerv bevonásával, és ezt rögzítik a Tanulmányi Szerződésben vagy egyéb kurzusmegfeleltetési dokumentációban. Az eltérő képzési struktúra, a félévek és trimeszterek különbözőségeiből adódó nehézségek elhárítását a folyamatos intézményközi kommunikáció biztosítja. (5) További, elsősorban a pályáztatásban jelentkező, problémaként/nehézségként észleli az interjúalanyok egy része a bolognai rendszer bevezetését, amely a két képzési szint között hiátust képez a hallgatói jogviszonyban, így a korábbinál kevesebb félév áll a hallgatók rendelkezésére, hogy az Erasmus-ösztöndíjat igénybe vegyék. Ez a hatás mérsékelhető a hallgatók teljes körű tájékoztatása és a szemeszterenkénti pályázati rend segítségével. Ezt támasztja alá az is, hogy a kétszintű képzés bevezetését követően is folyamatosan növekszik a mobilitásban részt vevő hallgatók száma országos szinten és a vizsgált intézményekben egyaránt. (6) Az Erasmus-kreditelismerési és kurzusmegfeleltetési folyamat központi szabályozása nem ad elég támpontot a gyakorlati megvalósításhoz az intézmények számára. Ugyanakkor a megkérdezettek jellemzően nem szorgalmazzák egységes eljárási rend bevezetését, viszont egy olyan irányadó, központi dokumentum közzétételét szívesen fogadnák, amely a részletes helyi szabályzatok kidolgozásához nyújtana segítséget.

JAVASLATOK A KÜLFÖLDI RÉSZTANULMÁNYOK BESZÁMÍTÁSÁNAK EREDMÉNYESEBBÉ TÉTELÉRE

Kutatási eredményeink alapján szükségesnek látszik, hogy mind a hallgatók, mind pedig az Erasmus-programot gondozó intézményi felelősök munkájának, valamint együttműködésének hatékonyabbá tétele érdekében (1) készüljenek olyan dokumentumok, amelyek az egyes egyetemekre és főiskolákra vonatkozóan egy szabályzatba foglalva, részletesen tárgyalják a kreditelismerés és kurzusbefogadás Erasmus-mobilitásra vonatkozó szabályait, valamint valósuljon meg a hallgatók teljes körű, körültekintő tájékoztatása.

A kurzusmegfeleltetés és kreditelismerés előzetes dokumentálásának megújítása, és hatékonyabb alkalmazása érdekében javasoljuk (2) olyan Tanulmányi Megállapodás (Learning Agreement) használatát a felsőoktatási intézményekben, amelyben a külföldi és hazai tárgyak megnevezése és azok kreditértéke is szerepel.

Amennyiben az intézményekben a tematikus egyezés helyett a kurzusekvivalencia megállapításakor a (3) tanulási eredményekre alapozott összehasonlítás kerül előtérbe, növekedhet a kötelező szaktárgyi kurzusokként való tantárgyfogadás az Erasmus program során. A hazai intézmények jellemzően a megfeleltetett hazai kurzusok kreditértékén számolnak el krediteket az Erasmus-kurzusokért. Szükségesnek látjuk, hogy az egyetemek és főiskolák lehetőséget biztosítsanak arra, hogy a külföldön teljesített nagyobb tartalmat lefedő, magasabb kreditet érő tárgyakat az intézmények (4) több hazai tárgynak feleltessenek meg, továbbá (5) új, a képzési programokban eredetileg nem szereplő tárgyakat hozzanak létre a kötelezően és a szabadon választható kurzusblokkok terhére a teljes körű kreditelismerés érdekében.

INDIKÁTORLISTA MEGHATÁROZÁSA

A kutatás megvalósítása és eredményeinek értelmezése során arra törekedtünk, hogy olyan módszereket, gyakorlatokat azonosítsunk, amelyeket a vizsgált intézmények eredményesen alkalmaznak az Erasmus-programhoz kapcsolódó kurzusmegfeleltetés és a kreditbeszámítás során. Ezen jó gyakorlatok feltárásának nyomán, a kutatás eredményeinek felhasználásával indikátorlista került kidolgozásra, amelynek alapján mérhető a problémák javítására tett intézményi erőfeszítések eredményessége, és értékelhető a kreditelismerés helyzetének változása.

Sorszám	Indikátor megnevezése	Lehetséges értékek
1.	Azon hallgatóknak a tanévre vetített aránya, akik körében a külföldön megszerzett teljes kreditszám beszámításra került	0–100%
2.	Az Erasmus-ösztöndíjasok számára készült kreditátviteli szabályozó kari és/vagy tanszéki információs dokumentum	Van/Nincs
3.	A Tanulmányi megállapodás tartalmazza a külföldi és a hazai tárgyak megnevezését és kreditértékét is	Igen/Nem
4.	A Tanulmányi megállapodás tartalma ellenjegyzésre kerül az ECTS Kézikönyvben foglalt érintetteken (kiutazó hallgató, küldő intézmény képviselője, fogadó-intézmény) kívül egy kurzusmegfeleltetést felelős szakértő személy ³ által is a kiutazást követő legkésőbb 30 napon belül	Igen/Nem
5.	Hallgatói nyilatkozat arra vonatkozóan, hogy a hallgató a programmal, a kiutazás feltételeivel és az intézményi kreditelismerési folyamatra vonatkozó információkat és dokumentumokat elolvasta és tartalmukat elfogadja.	Igen/nem

Az indikátorok – (1) a teljes kreditelismerésben részesült Erasmus hallgatók tanévre vetített aránya, (2) a külföldre látogató hallgatók tájékoztatására szolgáló, részletes információs dokumentum léte, (3) olyan Learning Agreement alkalmazása, amely egyaránt tartalmazza a külföldi és a hazai kurzusokat, valamint azok kreditértékét, illetve (4) amelyet a kurzusmegfeleltetésért felelős intézményi szakértő ellenjegyez; és (5) a diákok körütekintő tájékoztatásának hallgatói nyilatkozattal történő igazolása – mentén történő vizsgálat lehetővé teszi, hogy a felsőoktatási intézményeknek az Erasmus program eredményességének elősegítése érdekében tett erőfeszítéseit értékeljük.

3 Például kreditátviteli bizottsági tag, szakfelelős, tárgyfelelős, tanszékvezető.

A KUTATÁS CÉLJA

A kutatás célja kreditelismerés gyakorlatának felmérése a legtöbb Erasmus hallgatót kiküldő intézményekben. A vizsgálat lebonyolítását indokolja, hogy a Tempus Közalapítvány által gondozott Erasmus hallgatói mobilitási programban részt vevő 50 magyar felsőoktatási intézményben az ezredfordulót követően a külföldi részképzést vállaló fiatalok számának expanziója figyelhető meg, egyre több magyar hallgató látogatja külföldi egyetemek és főiskolák kurzusait Erasmus-részképzés keretében. Ugyanakkor megfigyelhető, hogy a rendelkezésre álló statisztikai adatok, így a Tempus Közalapítvány által folytatott adatgyűjtés és a PRIME-eredmények szerint a hallgatók külföldön teljesített kurzusaiért megszerzett kreditek néhány hazai felsőoktatási intézményben alacsony arányban kerülnek beszámításra a hazai tanulmányokba.

A kreditelismerési problémák hátterében számos tényező állhat. Ezek lehetnek például a hazai és külföldi kurzusok ekvivalenciája megállapításának nehézségei, a megfeleltetett tantárgyak szélsőségesen eltérő creditszámaiból adódó aránytalanságok, vagy akár adminisztrációs nehézségek, illetve a tájékoztatás hibáiból adódó információvesztés. Nem tudunk olyan átfogó hazai kutatásról, amely ezt megelőzően ezen okok feltárására, a kreditelismerés problémái mögött meghúzódó jelenségek feltérképezésére, valamint az Erasmus-kreditátvitel és kurzusbefogadás javítására tett intézményi erőfeszítések megállapítására irányult volna.

Kutatásunk ezért a hét legtöbb hallgatót – éves szinten összesen az Erasmus-tanulmányokat folytató magyar fiatalok felét – utaztató hazai felsőoktatási intézmény, a Budapesti Corvinus Egyetem, a Budapesti Gazdasági Főiskola, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, a Debreceni Egyetem, az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Pécsi Tudományegyetem és a Szegedi Tudományegyetem Erasmus-koordinátorainak és volt, mobilitásban részt vett hallgatóinak bevonásával az Erasmus-kreditelismerés és tantárgy-megfeleltetés országos helyzetkép megrajzolására törekszik.

KORÁBBAN ELKÉSZÜLT KUTATÁSOK, TANULMÁNYOK MÁSODELEMZÉSE

Az Egész életen át tartó tanulás program Erasmus alprogramjában jelenleg 50 magyar felsőoktatási intézmény vesz részt. A hallgatói mobilitást megvalósító hazai egyetemek és főiskolák köre és a kiutazó hallgatók száma évről évre növekszik. A bolognai folyamat megvalósítása során nálunk is mindinkább előtérbe kerül a magyar és külföldi tanulmányok ötvözése, átjárhatósága, a külföldi tanulmányok beszámítása, illetve a távolabbi jövőben beépítése a magyarországi tanulmányokba.

Az Erasmus hallgatói mobilitás (részképzések, szakmai gyakorlatok) kapcsán gyakran említik problémaként, hogy a hallgatók külföldön szerzett kreditjeit csak részben vagy egyáltalán nem számítják be az itthoni tanulmányokba annak ellenére, hogy erre a program kötelezi az intézményeket.

Az egyes egyetemekre és főiskolákra vonatkozó statisztikai adatok erős egyenetlenséget mutatnak ezen a területen: néhány intézmény példászerű gyakorlatot fejlesztett ki a kreditelismerésre, néhány intézménynél a kreditelismerés igen alacsony arányú.

2.1. AZ ERASMUS PROGRAMRÓL RÖVIDEN

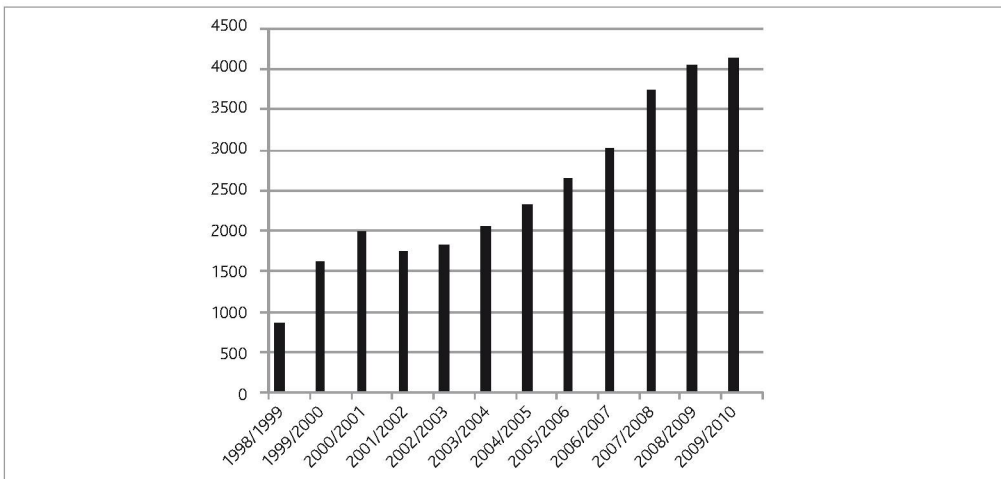
„A tanulási – vagyis az új készségek elsajátítására irányuló transznacionális – mobilitás az egyik legalapvetőbb módja annak, hogy az egyén, különösen a fiatalok elősegítsék leendő foglalkoztathatóságukat, illetve személyes fejlődésüket” (Európai Bizottság, 2009), így járulva hozzá a lisszaboni stratégia célkitűzéseinek megvalósulásához, a gazdaság és foglalkoztatás növekedéséhez, valamint a tudásalapú társadalom gyarapodásához. 1986-tól kezdve az Európai Bizottság 14 programot hívott életre a közösségi oktatási együttműködés elősegítése érdekében. Ezek közül a legismertebb, és talán a legsikeresebb alprogram az 1987-ben elindított Erasmus, melynek segítségével ma már évente több, mint 200 000 hallgató tanul külföldön (Európai Bizottság, 2009). Az Erasmus program pályázatok révén támogatja a hallgatói és oktatói mobilitást, valamint segítséget nyújt a több felsőoktatási intézmény részvételével szerveződő nemzetközi projektek megvalósulásához is. A program célként tűzte ki az egyetemek közötti együttműködés elősegítését, az európai hallgatói, illetve oktatói mobilitás növelését, valamint a külföldön végzett tanulmányok és megszerzett képesítések teljes akadémiai elismerését.

Magyarország az 1997/98-as tanévtől vett részt az Erasmus hallgatói mobilitás programban. Az akkor még EU tagjelölt országok, így Magyarország is, két lépcsőben csatlakoztak a programhoz. Az első ciklusban,

azaz 1997/98-től Ciprus, Csehország, Lengyelország, Magyarország, Románia és Szlovákia, a másodikban, 1999/2000-től Bulgária, Észtország, Lettország, Litvánia és Szlovénia felsőoktatási intézményei kötöttek írásos megállapodást az Erasmus részvételre.

Az Erasmus mobilitási program 2007-től a Egész életen át tartó tanulás program keretében tovább bővülő célcsoporttal (pl.: külföldi oktatói tanulmányút, személyzeti képzés) és programlehetőséggel (pl.: külföldi szakmai gyakorlat), illetve jelentősen magasabb összegű anyagi forrással folytatódott.

A felsőoktatási intézmények együttműködése támogatásának központi eleme a diákmobilitás. Ennek sikerét tükrözi, hogy mostanáig csaknem 3 millió hallgató vett részt az Erasmus-programban. Az Erasmus program felmutatta, hogy a külföldön folytatott tanulmányok értékes tapasztalatot jelentenek a hallgató számára. Egy ilyen tanulmányi célú utazás nemcsak más országok, ötletek, nyelvek, kultúrák megismerésének legjobb módja, hanem egyre fontosabb tényezője az akadémiai és szakmai sikernek is. Az egykori Erasmus hallgatók szerint az Erasmus-tapasztalat a végzés utáni munkakeresést is megkönnyítette számukra. A statisztikák azt mutatják, hogy a magyar diákok körében is egyre népszerűbb a külföldi tanulmányi időszak lehetősége, hiszen Magyarország 2004. évi EU-csatlakozása óta az Erasmus programban résztvevők száma egyre növekszik (1. ábra).

1. ábra. Az Erasmus program keretében kiutazó magyar hallgatók száma.

A program azonban nemcsak a diákok, de a részt vevő felsőoktatási intézmények számára is előnyös, hiszen a „tanulási mobilitás fontos szerepet játszik abban, hogy az oktatási és szakképzési rendszerek és intézmények nyitottabbá, európaibbá és nemzetközibb, illetve hozzáférhetőbbé és hatékonyabbá váljanak” (Európai Bizottság, 2009). A mobilitási programban azok az intézmények vehetnek részt, akik sikeresen pályáztak az úgynevezett Erasmus University Charterre, mely a program alapelveit és elvárásait foglalja magában. Összességében tehát az Erasmus program célja, hogy (1) lehetővé tegye a hallgatók számára oktatási, nyelvi és kulturális tapasztalatok szerzését egy másik európai országban, (2) ösztönözze a felsőoktatási intézmények közötti együttműködéseket, gazdagítsa az oktatási környezetet, (3) bővítse a magasan kvalifikált, nyitott gondolkodású és nemzetközi színtereken tapasztalatot szerzett szakemberek bázisát, valamint (4) fejlessze a kreditátvitel és -beszámítás folyamatát.

2.2. AZ EURÓPAI KREDITÁTVITELI RENDSZER (ECTS)

Az európai oktatási tér kialakulásának, valamint a diákok és tanárok szabad mozgásának elengedhetetlen feltétele az egyetemek, illetve a tanulmányok, kurzusok közötti akadálytalan átjárhatóság biztosítása, valamint a diplomák kölcsönös elismerése. Az „Európai Bizottság számos eszközt kifejlesztett a mobilitás megkönnyítésére, mint például az Europasst, az Európai Kreditátviteli és- Gyűjtési rendszert (ECTS, a felsőoktatás számára), az Oklevélmellékletet, az egész életen át tartó tanulás európai képesítési keretrendszerét (EKKR), az európai szakképzési kreditrendszert (ECVET), a Youthpass tanúsítványt, az EURAXESS kutatói mobilitási programot, a „*diákvízum-irányelvet*” és a „*tudományos vízum csomagot*” (Európai Bizottság, 2009).

A kreditelismerés problematikájának feltárását célzó kutatásunk szempontjából a fent felsorolt rendszerek és dokumentumok közül az ECTS bír relevanciával. Az ECTS az első olyan kezdeményezés, amely létrehozta a felsőoktatási tanulmányok elismerésének európai szintű rendszerét.

A rendszer három pilléren nyugszik: (1) információk (diákokról és tanulmányokról), (2) kölcsönös meg egyezések (a partner főiskolák és a diákok közt) és (3) az ECTS-pontok felhasználása a teljesített tanulmányok tükrében. Az ECTS egy irányadó európai eszköz, azonban a kreditpontok oktatási célú elismerése nemzeti hatáskör, valamint a megfelelő gyakorlati végrehajtás felelőssége is a nemzeti hatóságokra hárul. Az ECTS-ajánlás szerint egy kredit 25-30 hallgatói tanulmányi munkaóra elvégzésével egyenértékű. Ebben megjelenik minden tanulási tevékenység, beleértve az előadások, szemináriumok látogatását, kutatást, információgyűjtést és -feldolgozást, az egyéni tanulmányokat, valamint a vizsgát is. Azonban ez alapján nehéz kialakítani egy egységes metodikát a hallgatói munkabefektetés pontos meghatározására, hiszen az számos tényezőtől függ: az egyéni különbségektől, az alkalmazott tanulási és tanítási módszerektől, a tanulási és oktatási anyagok rendelkezésre állásától vagy a kialakított tanterv felépítésétől (Derényi, 2006). Egy tanév teljesítése átlagosan 60 kredittel egyenértékű, a tanterv egy félévére jutó, egy szemeszternyi munkamennyiség 30 kreditnek felel meg. A kredit értéke – feltéve, hogy a hallgató teljesítményét elfogadták – nem függ attól, hogy a hallgató a tudására milyen értékelést kapott.

2.3. PROBLÉMÁK A KREDITELISMERÉS TERÉN

Alapvető kérdés tehát, hogy milyen elismerést várhatnak a hallgatók külföldi tartózkodásukért. Elismerik-e kreditpontjaikat az ECTS, az ECVET vagy valamilyen hasonló kreditátviteli rendszer segítségével? Megfelelően nyilvántartják-e újonnan megszerzett készségeiket, például oklevélmelléklettel, Europass-szal vagy Youthpass-szal?

Az Erasmus program alapvető célkitűzése a fogadóintézményekben szerzett kreditpontok teljes értékű átszámítása, amelyről Tanulmányi és Képzési Megállapodás (Learning and Training Agreement) rendelkezik. A megállapodást mind a kiutazó tanulónak, mind a küldő- és fogadóintézménynek alá kell írnia még a kiutazás előtt. Egy 2009-ben zajlott felmérés szerint viszont a megkérdezett hallgatóknak csak 93%-a rendelkezett minden fél által aláírt szerződéssel a mobilitás megkezdése előtt, így számos diák enélkül kezdte meg a külföldi tanulmányutát. Az adatok szerint a megállapodás hiánya vagy annak tulajdonítható, hogy az intézmények nem használják ezt a dokumentációs eszközt, vagy az esetek 15%-ában a fogadó intézmény nem tudott információt nyújtani az aktuális szemeszterben meghirdetett kurzusokról, s ez akadályozta a szerződés megkötését (PRIME, 2009).

Az Európai Bizottság jelentése szerint a kreditelismerés szempontjából további szűk keresztmetszetet

jelent, hogy a Nemzeti Irodák statisztikai jelentései csak arra vonatkozóan tartalmaznak információt, hogy egy, a programban részt vevő hallgatótól mennyi ECTS-kreditpont várható el, de a ténylegesen elismert kreditpontokról nem számol be a dokumentum. A jóváírt kreditpontokról kapott adatok sem teljesen megbízhatóak, mert sok felsőoktatási intézmény nem szisztematikusan küld jelentést az ECTS-kreditpontokról a nemzeti irodáknak (Európai Bizottság, 2010).

Többek között ezek a hiányosságok járulhatnak hozzá ahhoz, hogy a külföldi tartózkodás lehetőségét a magyar fiatalok egy jelentős hányada még csak nem is mérlegeli. Az Eurobarometer 2009-ben végzett felmérése szerint magyar tanulók mindösszesen 53%-a gondolja úgy, hogy a külföldi tanulmányutak során teljesített kurzusokat teljes mértékben elismeri a küldő intézmény a hazatérésük után. Ezzel az aránnyal a rangsor alján helyezkedünk el Németországgal, Svédországgal, Horvátországgal és Ausztriával együtt (Flash Eurobarometer, 2009). Erre az adhat magyarázatot, hogy az ECTS alkalmazása önkéntes, a közös bizalmon alapszik és minden felsőoktatási intézmény kiválaszthatja a saját partnereit.

A Teichler (2003) által végzett, az Erasmus keretében külföldön folytatott tanulmányok, illetve azok elismerésére irányuló felmérés szintén azt mutatta ki, hogy a diákok tapasztalatai szerint kisebb arányban fogadják el a fogadóintézményben szerzett kreditpontokat, mint azt oktatóik gondolják. Míg az oktatók 95%-a látja az elismerést akadálymentesnek, a diákok ennél jóval kisebb hányada látja így a helyzetet. A teljesítmény-elismerés hiányát kutató tanulmány három kérdéskört vizsgált. Az első kérdés arra irányult, hogy milyen mértékben fogadták el a külföldi tartózkodás során elért eredményeket, teljesített kurzusokat. A második azt vizsgálta, hogy a külföldi tartózkodás alatt milyen mértékben sikerült teljesítenie a küldő intézmény elvárásait, míg a harmadik kérdés arra irányult, hogy milyen mértékben tolódot ki a tanulmányok tervezett időtartama a külföldi tanulmányok miatt. A vizsgálat számos faktort azonosít a kölcsönös elismerés akadályaként, melyek egy része a diákok hiányosságaiból adódik (pl.: megfelelő nyelvismeret hiánya), másik részük pedig az intézmények vonatkozása a partnerintézményekben szerzett ismeretek teljes értékű elfogadására. Az elismerés aránya mind országok, mind szakok között is óriási különbségeket mutat. A kreditelismerés problémáit az egyéni kezdeményezések mellett egy, az Európai Bizottság által támogatott kutatási projekt keretében is vizsgálják. A PRIME (Problems of Recognition In Making Erasmus) névre elkeresztelt tanulmányosorozat egy olyan komplex, kvalitatív és kvantitatív elemeket ötvöző program, amelynek célja, hogy feltárja a tanulói mobilitást hátráltató faktorokat, és javaslatokat tegyen az európai tanulói csereprogramok lebonyolításának fejlesztésére. A két fázisban lezajlott nem reprezentatív kutatás célcsoportja egyrészt a volt Erasmus hallgatók (52 országból kb. 2400 fő), másrészt 24 ország közel száz felsőoktatási intézménye volt. A második életciklusában lévő projekt gazdái 2009-ben a Teichler által is említett tanulói hiányosságok (pl.: befejezetlen kurzusok, nem megfelelt teljesítés) mellett további négy faktort találtak, amelyek akadályozzák a külföldön elért tanulói teljesítmények teljes elismerését. Ezek (1) a kurzusok és tanulmányok összeegyeztethetlensége, (2) a kreditpontok kalkulációja körüli bizonytalanság, (3) a szervezési problémák és (4) bizonyos kurzusok (pl.: a küldő intézményben kötelező tantárgyak vagy nyelvi kurzusok) elismerésének problémái. Az eredményeket 2010-ben az Erasmus Student Network (ESN) használta fel a kutatás következő fázisának kiindulópontjaként. A kutatás immáron három szinten zajlott, azaz a diákokon és a felsőoktatási intézményeken kívül a Nemzeti Irodákat is megkérdezték. Csaknem 9000 hallgató, több száz felsőoktatási intézmény, s csaknem minden érintett ország Nemzeti Irodája megválaszolta a kérdőívet, valamint az interjúkérdéseket. A válaszokból kiderült, hogy míg EU-szinten az Erasmus-diákok csaknem 73%-a részesül teljes kreditelismerésben, addig hazánkban ez az arány 25%. A PRIME kutatás eredményeit azonban óvatosan kell kezelnünk. Egyrészt, amint azt már fentebb is említettük, a kutatás nem reprezentatív, másrészt – bár a kutatás vezetői láthatóan törekednek arra, hogy minél több Erasmus programban részt vevő felsőoktatási intézmény kreditelismerési gyakorlatát vizsgálják – igen

kevés intézményre terjed ki, így az eredmények némileg egyoldalú képet festenek a kreditelismerés európai avagy hazai helyzetéről. A PRIME-kutatás eredményeinek, valamint az Erasmus tanulmányi félév során szerzett kreditek elismerésének megvitatására az első hazai PRIME-konferencia keretében került sor 2011 szeptemberében. A több szempontú eszmecserét az Erasmus-programban érintett meghívottak széles repertoárja biztosította, hiszen a meghívott előadókon kívül intézményi Erasmus-koordinátorok, nemzetközi osztályok munkatársai, a hallgatók képviselői és az ESN Hungary tagjai is jelen voltak a budapesti eseményen. A konferencia résztvevői megoldási javaslatokat fogalmaztak meg a hazai kreditelismerési gyakorlat javítására. Véleményük szerint intézményi oldalról „hasznos lenne az intézmények közötti kapcsolatok felülvizsgálata, az érintettek közötti gyakoribb és hatékonyabb kommunikáció, valamint egy helyi szinten csak a kreditelismeréssel foglalkozó kolléga (PRIME-koordinátor vagy -csoport) jelenléte. Természetesen a hallgatók felelőssége is napirendre került. A szakmai eszmecsere résztvevői szerint „sajnos sokan a mai napig nincsenek tisztában az Erasmus ösztöndíjjal járó jogosultságokkal, és nem járnak kellőképpen utána a kreditek elfogadtatásával kapcsolatos teendőknek” (A párbeszéd kezdete..., 2011, 59. o.). A kreditelismerés problematikáját áthidalandó a hallgatói képviselet részéről megfogalmazásra került egy olyan rendszer kialakítására vonatkozó megoldási javaslat is, „amelyben egy félévet az alapképzés végén – szabad választás alapján – Erasmus ösztöndíjjal külföldön vagy szakmai gyakorlaton tölthetne a hallgató, és ezért 30 kreditpont járna” (ibid.).

Összegzésként elmondhatjuk, hogy számos kutatási projekt foglalkozott a bolognai rendszer részévé vált kreditátviteli rendszer hiányosságaival, azonban az eredmények azt mutatják, hogy szükség van problémák további feltárására, illetve létező jó gyakorlatok feltárására, valamint azok terjesztésére hazai szinten is.

2.4. A TEMPUS KÖZALAPÍTVÁNY FELMÉRÉSÉNEK MÁSODELEMZÉSE

2.4.1. Az Erasmus-mobilitás alakulása a vizsgált intézményekben 2007 és 2009 között

Mint ahogy azt a fenti elemzés alapján is látható, az Erasmus hallgatói mobilitás 2001-től kezdve folyamatos növekedést mutat, egyre emelkedik a külföldön főiskolai, egyetemi tanulmányokat folytató magyar hallgatók létszáma (Kiuutazó és beutazó hallgatók létszáma Magyarországon – trend, 2011). A közölt adatok szerint 2007-ben összesen 3736, 2008-ban 4057, 2009-ben pedig 4140 magyar egyetemista és főiskolás utazott külföldre a mobilitási program keretében (Eredmények, statisztikák, é.n.). Az Erasmus programban hallgatókat utaztató hazai felsőoktatási intézmények közül a Budapesti Corvinus Egyetem, a Budapesti Gazdasági Főiskola, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, a Debreceni Egyetem, az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Pécsi Tudományegyetem és a Szegei Tudományegyetem hallgatói vesznek részt legnagyobb arányban a hallgatói mobilitásban.

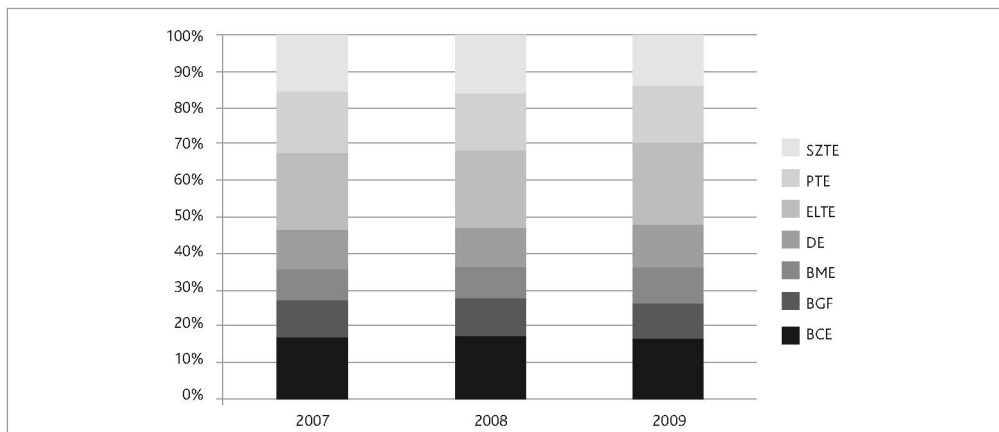
1. táblázat. A mobilitásban részt vevő hallgatók száma (2007–2009)

	2007	2008	2009
BCE	339	364	343
BGF	197	214	193
BME	172	177	205
DE	212	230	238
ELTE	417	446	462

PTE	338	326	318
SZTE	306	334	283
Országosan	3736	4057	4140

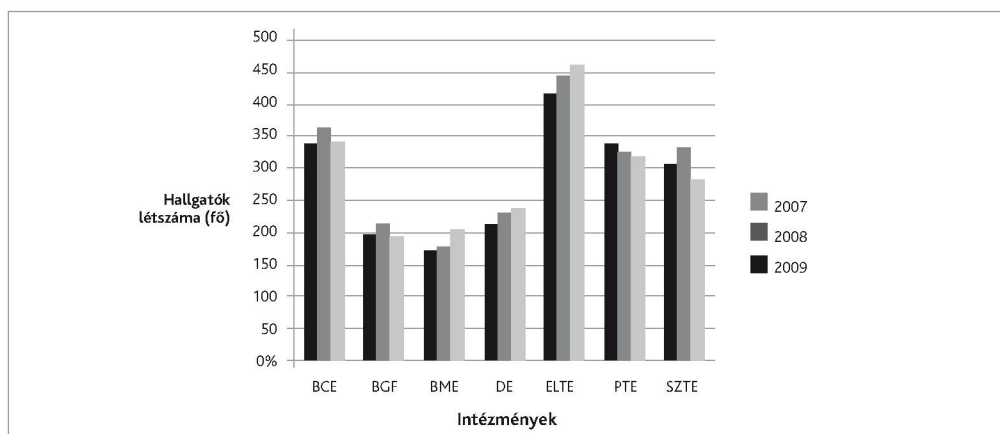
Az 1. táblázat adatai alapján látható, hogy 2007-ben ezekből az intézményekből összesen 1981 fő, 2008-ban 2091 fő, 2009-ben pedig 2042 hallgató látogatta külföldi főiskolák, egyetemek kurzusait az Erasmus program keretében. Tehát éves szinten ezek a hazai felsőoktatási intézmények bocsátják ki a külföldre látogató magyar hallgatók mintegy 49–53%-át.

Az 2. ábráról leolvasható, hogy a kiutazó hallgatók intézményenkénti megoszlása a vizsgált időszakban évenként szinte azonos arányú. A hét legtöbb magyar hallgatót utaztató felsőoktatási intézményből Erasmus programban részt vevő fiatalok legnagyobb arányban az Eötvös Loránd Tudományegyetemről (21–23%), a Pécsi Tudományegyetemről (16–17%), a Budapesti Corvinus Egyetemről (17%) és a Szegei Tudományegyetemről (14–16%) kerülnek ki. A Budapesti Gazdasági Főiskola (9–10%), a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (9–10%) és a Debreceni Tudományegyetem (11–12%) közel azonos arányban utaztat hallgatókat.

2. ábra. A kiutazó hallgatók intézményenkénti megoszlása a mobilitás éve szerint.

A 3. ábra szerint a kiutazó hallgatói létszámokat vizsgálva, 2007 és 2009 között kismértékű változás tapasztalható a mobilitásban az érintett intézmények hallgatóit tekintve. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, a Debreceni Egyetem és az Eötvös Loránd Tudományegyetem által utaztatott hallgatók létszáma az országos trendhez igazodva lassú növekedést mutat, és leginkább az ELTE növendékei körében – évente 29, illetve 16 fővel – növekszik a mobilitásban résztvevők száma. A Budapesti Corvinus Egyetemen, a Budapesti Gazdasági Főiskolán és a SZTE-n 2007 és 2008 között növekedés, majd 2009-re kismértékű csökkenés figyelhető meg a kiutazók létszámában. A legnagyobb, a 2008-as Erasmus hallgatói létszámhoz viszonyítva 15%-os, visszaesést a Szegei Tudományegyetem hallgatóinak körében tapasztalunk.

3. ábra. A kiutazó hallgatók száma a vizsgált intézményekben a mobilitás éve szerint.

A Tempus Közalapítvány adatai szerint (Hallgatói tanulmányok időtartama – trend, 2011) a magyar hallgatók 2007-ben átlagosan nem egészen 5, 2008-ban és 2009-ben pedig körülbelül 5,2 hónapot töltöttek külföldön az Erasmus program keretében. A 2. táblázat a vizsgált felsőoktatási intézmények Erasmus hallgatói mobilitásának átlagos időtartamát összegzi. Az itt közölt adatokból leolvashatjuk, hogy a vizsgált időszakban átlagosan 4,88-5,83 hónapot töltöttek külföldön a hallgatók. A mobilitás hossza a Budapesti Corvinus Egyetemen és a Pécsi Tudományegyetemen lassú növekedést, a többi felsőoktatási intézményben pedig 2007 és 2008 között növekedést, majd kismértékű csökkenést mutat.

2. táblázat. A mobilitás átlagos időtartama a vizsgált intézményekben (hónap)

	2007	2008	2009	A vizsgált időszakban (2007–2009)
BCE	4,76	4,62	5,60	4,81
BGF	5,09	5,64	5,33	5,30
BME	5,33	5,69	5,65	5,64
DE	5,65	6,14	5,53	5,83
ELTE	5,32	5,52	5,38	5,41
PTE	4,84	4,98	5,17	4,99
SZTE	4,98	5,33	5,12	5,15

A 2007–2009 közötti időszakban a Magyarországról kiutazó Erasmus hallgatók létszámának csaknem fele a vizsgált felsőoktatási intézményekben tanul. A hét érintett intézményben a mobilitásban résztvevők számának alakulása, évenkénti változása illeszkedik az országos trendhez. Az Erasmus ösztöndíj átlagos időtartama szintén közelít az országos átlaghoz. A hazai Erasmus-kreditelismerés országos helyzetének vizsgálatakor tehát releváns következtetések fogalmazhatók meg az ezen intézmények hallgatóinak a körében végzett kutatás eredményeként.

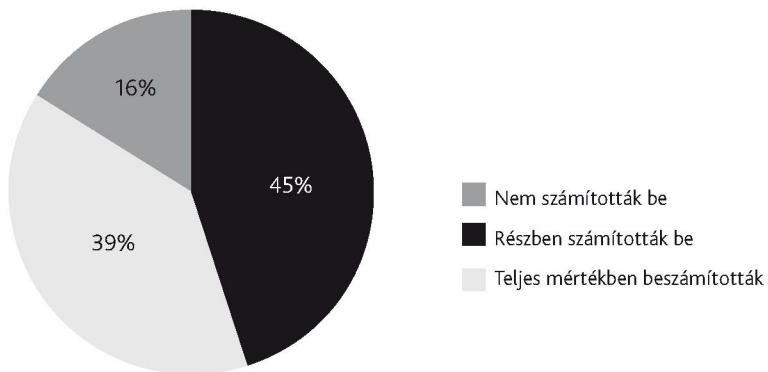
2.4.2. A kreditelismerés jellemzői a vizsgált felsőoktatási intézményekben 2009-ben

A kutatásban részt vevő felsőoktatási intézményeket jellemző kreditelismerésre vonatkozóan a 2009-es évről a Tempus Közalapítvány által végzett felmérésből állnak rendelkezésünkre adatok. 2009-ben az érintett intézményekből összesen 2042 Erasmus hallgató utazott külföldre, akiknek 88%-a, összesen 1782 fő szolgáltatott adatot arra vonatkozóan, hogy a mobilitási program során megszerzett kreditjeit a küldő intézmény miként számította be hazai tanulmányaikba. A 3. táblázatban foglalt adatok alapján látható, hogy a válaszadási hajlandóság a legtöbb hallgatót utaztató Eötvös Loránd Tudományegyetem fiataljainak körében bizonyult a legalacsonyabbnak, míg a Pécsi és a Szegedi Tudományegyetemen, valamint a Budapesti Corvinus Egyetemen és a Budapesti Gazdasági Főiskolán a hallgatók majdnem mindegyike beszámolt a kreditbeszámítással kapcsolatos tapasztalatairól.

3. táblázat. Kreditbeszámítás a vizsgált intézményekben (2009)

	Kiutazó hallgatók összesen (fő)	Válaszadók (fő)	Nem számították be (fő)	Részben számították be (fő)	Teljes mértékben beszámították (fő)
BCE	343	332 (97%)	24	168	140
BGF	193	189 (97%)	70	86	33
BME	205	172 (84%)	27	83	62
DE	238	224 (94%)	8	77	139
ELTE	462	273 (59%)	4	139	130
PTE	318	316 (99%)	64	160	92
SZTE	283	281 (99%)	17	159	109
Összesen	2042	1787 (88%)	214	872	705

A Tempus Közalapítvány által rendelkezésünkre bocsátott, és a 4. ábrán bemutatott adatokból tudjuk, hogy 2009-ben országos szinten, összesen 3029 hallgató válasza alapján, a mobilitásban résztvevők 39%-ának teljes mértékben, 45%-ának részben számították be külföldön szerzett kreditjeit hazai tanulmányaikba. 2009-ben 16% azoknak a magyar hallgatóknak az aránya, akiknek a külföldi félévekben teljesített kurzusaiért járó krediteket egyáltalán nem számították be itthon képzésükbe.

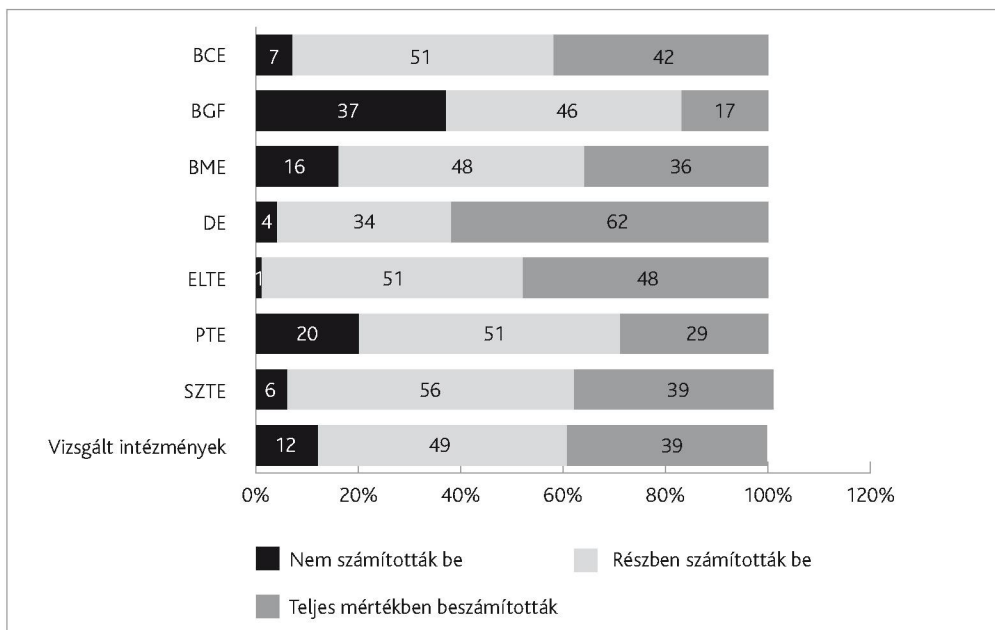

4. ábra. Kreditbeszámítás Magyarországon (2009).

Az 5. ábrán látható, hogy változó arányban valamennyi általunk vizsgált intézményben is vannak olyan hallgatók, akiknek külföldön szerzett kreditjeit itthon nem, vagy csak részben számították be tanulmányaikba. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, a Debreceni Egyetemen, a Szegedi Tudományegyetemen és a Budapesti Corvinus Egyetemen a hallgatók az országos adatoknál alacsonyabb arányban jelezték, hogy kreditjeik egyáltalán nem kerültek beszámításra hazai képzésükbe. A Budapesti Műszaki Egyetem hallgatóinak 16 százalékára – a teljes populációval megegyező arányban – volt ez jellemző, míg a Pécsi Tudományegyetemen kissé, a Budapesti Gazdasági Főiskolán pedig magasán meghaladja az érintett hallgatók aránya az országos átlagot.

A Debreceni Egyetem kivételével a vizsgált intézményekben az országos helyzettel megegyezően, azoknak a hallgatóknak legnagyobb az aránya, akiknek részben számították be külföldön szerzett kreditjeit a küldő intézmények. Az eredmények szerint a legkedvezőbb kreditelismerési jellemzőket mutató Debreceni Egyetem kivételével valamennyi, a kutatásban részt vevő egyetemen és főiskolán az országos átlagnál (45%) kismértékben több az olyan hallgató, akinek a kint teljesített kurzusok egy részét a külföldi kreditérték alatt, vagy egyáltalán nem számolták el itthon.

A Budapesti Gazdasági Főiskolán és a Pécsi Tudományegyetemen jelentősen, míg a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen kismértékben alacsonyabb a teljes kreditelismerés aránya az országos átlagnál (37%), a Budapesti Corvinus Egyetemen, a Debreceni Egyetemen és az Eötvös Loránd Tudományegyetemen pedig meghaladja azt.

5. ábra. Kreditbeszámítás a vizsgált intézményekben (2009).

A kutatás célja a legtöbb Erasmus hallgatót kiküldő intézmények összesített helyzetének felmérése a kreditelismerés gyakorlatának vonatkozásában. A nemzetközi kutatások során jellemzően a kérdőíves felmérések mellett interjúkkal tárták fel a témát. Vizsgálatunkban, a nemzetközi gyakorlathoz igazodva vállaltuk a különböző adatgyűjtő eszközök kombinált alkalmazását. Első lépésben a vizsgált intézmények rektoraival és intézményi, kari, valamint intézeti és tanszéki Erasmus-koordinátorokkal mélyinterjúk elkészítésére került sor, amelyek a további mérőeszközök kidolgozásának alapját képezték. A mélyinterjúk elemzése alapján kérdőíves vizsgálat valósult meg az Erasmus-koordinátorok és a 2007–2009 között a programban részt vett hallgatók részvételével. A fenti eszközök alkalmazása mellett áttekintettük az intézményi szabályzatokat, valamint a jogszabályi hátteret.

3.1. MÉRŐESZKÖZÖK

3.1.1. Mélyinterjú

A félig strukturált mélyinterjúk célja az volt, hogy általános képet kapjunk az adott intézmény kreditelszámolási gyakorlatáról, eddigi tapasztalatokról, a rektorokkal készített mélyinterjú alapján elsősorban az intézményi, a koordinátorokkal készített interjú alapján pedig a kari és/vagy intézeti kreditelszámolással kapcsolatban felmerült problémákról és jó gyakorlatokról. A rektorokkal és koordinátorokkal készített interjú 11 kérdéskörre fókuszált (1. sz. melléklet).

1. Az Erasmus mobilitás változása az ECTS és a bolognai folyamat bevezetését követően
2. A felsőoktatási intézmény kreditrendszere és az ECTS-rendszer közötti különbség
- 3-4. Az Erasmus hallgatók külföldön szerzett kreditjeinek elszámolási folyamata
5. A kreditelismeréssel kapcsolatban felmerült sérelmek orvoslásának lehetőségei
6. Az Erasmus-koordinátorok státusza, az ebből fakadó előnyök és hátrányok
7. A hallgatók tájékoztatásának eszközei a kreditelszámoltatási rendszerről
8. Mobilitási ablak lehetősége (azaz olyan félévek meghatározása a képzési programokban, amelyek leginkább alkalmasak az Erasmus mobilitásra)
9. Koordinátorok beszámolási kötelezettsége a kreditelszámolás gyakorlatáról, a tapasztalt nehézségekről
10. Az Erasmus hallgatók kreditelszámoltatási rendszerének egységes, minden intézményre érvényes szabályozásának hatékonyságáról alkotott vélemény

11. A magyarországi felsőoktatási intézményben az ECTS-rendszerrel egyező kreditrendszer bevezetésének lehetőségeiről, korlátairól alkotott vélemény

3.1.2. Koordinátori kérdőív

22

A kérdőíves vizsgálat során elsődleges célunk annak feltárása volt, milyen kreditelszámolási gyakorlat alakult ki az egyes intézményekben, karokon a kreditelszámolás menetére vonatkozóan, milyen nehézségekkel szembesülnek a koordinátorok a kreditbeszámítás során, melyek a jó, bevált gyakorlatok. A kérdőív 15 kérdőívtételt tartalmazott, 12 zárt és 3 nyílt végű kérdésből állt (2. sz. melléklet). A zárt kérdések az itthon elismertetni kívánt, és a külföldön teljesített kurzusok elismertetésére, annak dokumentálására, a kreditelszámolás módjára, a kurzusok megfeleltetése és a külföldön szerzett kreditek elszámolására vonatkoztak. A nyílt végű kérdések az Erasmus hallgatók kurzusainak megfeleltetése, valamint a kreditek beszámítása terén tapasztalt leggyakoribb és legjelentősebb problémák leírását, valamint a kurzusok megfeleltetése és a kreditek beszámításának javítása érdekében javaslatok megfogalmazását várták a koordinátoroktól. Háttérkérdéseket tettünk fel az Erasmus-felelősök koordinátori státuszára, a munkaadó intézményre vonatkozóan, valamint rákérdeztünk arra, végez-e oktatási tevékenységet felsőoktatási intézményben.

3.1.3. Hallgatói kérdőív

A hallgatói kérdőívvel elsődleges célunk annak feltárása volt, milyen kreditelszámolási gyakorlattal, és milyen nehézségekkel szembesültek az Erasmus-programban részt vevő hallgatók kiutazásuk során. A vizsgálatban alkalmazott kérdőív 32 kérdőívtételt tartalmazott, 3 nyílt végű és 29 zárt végű itemből állt (3. sz. melléklet). A kérdések a következő területekre vonatkoztak: A kiutazás előtt tett intézkedések a kreditelszámolás érdekében; a Tanulmányi Megállapodás tartalma, elkészültének ideje, módosítása; Az elszámolt kreditek, kurzusok száma, kurzusok megfeleltetésének folyamata; Vélemény a kreditelszámolás folyamatáról, a mobilitási ablakról; A kreditelszámolással kapcsolatban felmerült problémák, a hallgatót emiatt ért károk, a problémák felelősei a hallgatók szerint; Javaslatok a kreditelszámolás folyamatának javítására. Hat háttérkérdés vonatkozott a hallgató nemére, oktatási intézményére, képzési típusára, illetve arra, hányad éves volt kiutazása idején.

3.2. MINTA

Az Erasmus programban hallgatókat utaztató hazai felsőoktatási intézmények közül a Budapesti Corvinus Egyetem, a Budapesti Gazdasági Főiskola, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, a Debreceni Egyetem, az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Pécsi Tudományegyetem és a Szegedi Tudományegyetem hallgatói vesznek részt legnagyobb arányban a hallgatói mobilitásban, vizsgálataink ezen intézmények rektoraira, Erasmus-koordinátoraira és hallgatóira terjedtek ki.

A vizsgálat részét képező vezetői interjúkat a kutatásban részt vevő hét intézményből 11 fővel készítettük el – a Szegedi Tudományegyetemről három, a Pécsi Tudományegyetemről és a Debreceni Egyetemről kettő, a többi intézményből egy-egy vezető válaszolt kérdéseinkre (4. táblázat). Emellett 17 koordinátorral, intézményenként két-három fővel készítettünk interjút, így összesen 28 főt vontunk be a mélyinterjú kutatásba.

4. táblázat: Az interjúban részt vevő intézményvezetők és Erasmus-koordinátorok száma intézményenként

Intézmény	Vezető (fő)	Koordinátor (fő)
BCE	1	2
BGF	1	2
BME	1	3
DE	2	3
ELTE	1	3
PTE	2	2
SZTE	3	2
Összesen	11	17

A vizsgált intézményekben jellemző kreditbeszámítási és kurzusmegfeleltetési problémák feltérképezésére az Erasmus-koordinátorokkal, valamint az intézményvezetőkkel készített mélyinterjú mellett az Erasmus-felelősök részére készített kérdőív szolgált. A jelenlegi koordinátorok személyéről és elérhetőségéről a kutatásban részt vevő egyetemek és főiskolák Erasmus-honlapjairól tájékozódunk. Az így elért adatok alapján kérdőívünket összesen 185 fő – a Budapesti Corvinus Egyetemen 9, a Budapesti Gazdasági Főiskolán 7, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen 7, a Debreceni Egyetemen 29, az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 8, a Pécsi Tudományegyetemen 14, a Szegedi Tudományegyetemen pedig 111 Erasmus-koordinátor – részére továbbítottuk e-mailen. A kutatásban való részvétel önkéntes volt.

A válaszadók intézmények szerinti megoszlása az 5. táblázat alapján követhető nyomon. Két online megkeresést, és a Tempus Közalapítvány általunk kért felhívását követően összesen 47, az Erasmus program gondozásáért felelős személy, 24 férfi és 23 nő szolgáltatott részünkre adatokat. A Budapesti Corvinus Egyetemen, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen, valamint az Eötvös Loránd Tudományegyetemen bizonyult a legalacsonyabbnak a válaszadási hajlandóság. Ezekből az intézményekből 1-1 fő kari koordinátor töltötte ki a kérdőívünket, ami az adott intézményekből összesen megkeresettek mintegy 11–14%-át teszi ki. A Pécsi Tudományegyetem két kari koordinátorral, a megkeresettek 14%-ával képviseltette magát a kutatásban. A legnagyobb arányú visszajelzést a Debreceni Egyetem koordinátoraitól kaptunk, ahol a felkérést kapott 29 koordinátornak 31%-a, vagyis mintegy 9 fő válaszolt kérdéseinkre. A Szegedi Tudományegyetemen elért 111 koordinátor 27%-a, összesen 30 személy töltötte ki a kérdőívet. A teljes mintát tekintve a válaszadási hajlandóság 25,4%-os volt az adatfelvétel során. A válaszadók közül 37 fő az Erasmus-koordinátori teendői mellett oktat is valamelyik felsőoktatási intézményben.

5. táblázat. A kutatásban részt vevő Erasmus-koordinátorok intézmények szerinti megoszlása és státusza (fő)

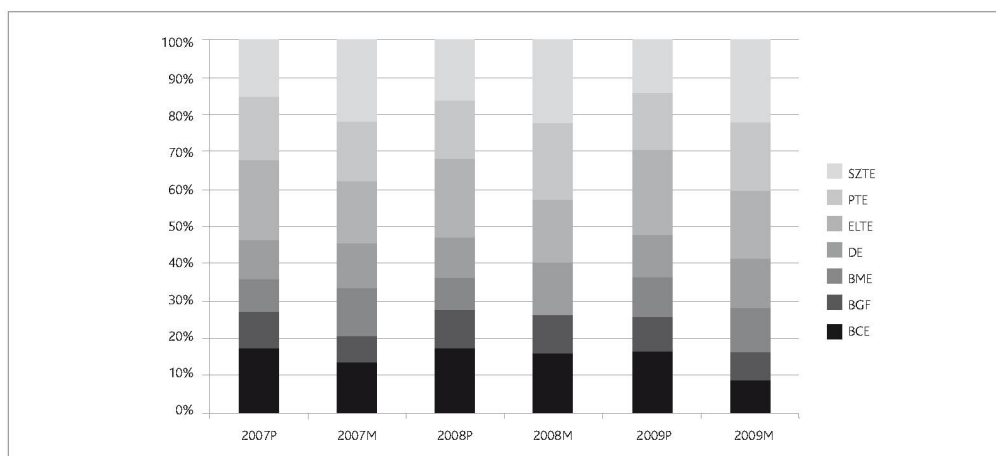
BCE	1
BGF	3
BME	1
DE	9
ELTE	1
PTE	2
SZTE	30
Összesen	47

A hallgatói kérdőívet összesen 1070 hallgató töltötte ki értékelhető formában (6. táblázat). A válaszadó hallgatók 28,6%-a 2007-ben, 31,3%-a 2008-ban, 40,1%-a 2009-ben kapott Erasmus-ösztöndíjat. A 2009-ben kiutazott hallgatók válaszadási hajlandósága volt a legjelentősebb.

6. táblázat. A vizsgálatban részt vevő hallgatók számának megoszlása az intézmény és a kiutazás éve szerint

Intézmény	2007		2008		2009	
	Populáció (fő)	Minta (fő)	Populáció (fő)	Minta (fő)	Populáció (fő)	Minta (fő)
BCE	339	41	364	54	343	40
BGF	197	23	214	35	193	31
BME	172	39	177	0	205	50
DE	212	36	230	46	238	57
ELTE	417	52	446	57	462	77
PTE	338	49	326	68	318	80
SZTE	306	66	334	75	283	93
Összesen	1981	306	2091	335	2042	429
Országosan	3736	–	4057	–	4140	–

Az 6. ábráról leolvasható, ha a kiutazó hallgatók intézményenkénti megoszlását vizsgáljuk, akkor évenként szinte azonos arányokat kapunk. A hét legtöbb magyar hallgatót utaztató felsőoktatási intézményből Erasmus-programban részt vevő fiatalok legnagyobb arányban az Eötvös Loránd Tudományegyetemről (21–23%), a Pécsi Tudományegyetemről (16–17%), a Budapesti Corvinus Egyetemről (17%) és a Szegedi Tudományegyetemről (14–16%) kerülnek ki. A Budapesti Gazdasági Főiskola (9–10%), a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (9–10%) és a Debreceni Tudományegyetem (11–12%) közel azonos arányban utaztat hallgatókat. A válaszadási hajlandóság az Szegedi Tudományegyetem esetében volt a legmagasabb, míg a Budapesti Corvinus Egyetem és az Eötvös Loránd Tudományegyetem ösztöndíjas hallgatói körében a legalacsonyabb.

6. ábra. A kiutazó hallgatók intézményenkénti megoszlása a mobilitás éve szerint (P: populáció, az összes felsőoktatási intézmény; M: minta, a vizsgálatba bevont felsőoktatási intézmények).

A válaszadó hallgatók 70,56%-a nő (755 fő). A kiutazás éve szerint képzett részmintákban az egyes képzési típusokban részt vevő hallgatók jelenléte jelentős eltérést mutat (7. táblázat). Míg a 2007-ben kiutazott válaszadók közel 77%-a járt osztatlan képzésbe, addig a 2009-ben kiutazott válaszadók 42%-a.

7. táblázat. A vizsgálatban részt vevő hallgatók száma a kiutazás éve a képzés típusa szerinti bontásban

Képzés típusa	2007 (fő)	2008 (fő)	2009 (fő)
Osztatlan	233	180	178
BA	46	133	203
MA	42	17	43
Összesen	321	330	424

3.3. ADATGYŰJTÉS

A kérdőíves adatfelvételt elektronikus úton végeztük, válaszára 2011. november 25. és december 22. között volt lehetőség. A kérdőív kitöltése önkéntes volt, az adatgyűjtés névtelenül történt. A koordinátori kérdőív kitöltése átlagosan 15, a hallgatói kérdőív megválaszolása átlagosan 20 percet vett igénybe.

A félig strukturált mélyinterjú beszélgetésekre előzetes időpont-egyeztetés után került sor. Az interjúkészítő rugalmas interjúvázlat segítségével kérdezett. A mélyinterjúk hozzávetőlegesen 45-90 perc hosszúságúak voltak.

4 EREDMÉNYEK

4.2. INTÉZMÉNYI SZABÁLYZATOK ELEMZÉSE

A kutatásban részt vevő felsőoktatási intézmények mindegyike már 1997 beindította a hallgatói mobilitási programját.

A hallgatói mobilitási programok, és azon belül a kredittranszfer zökkenőmentes lebonyolítása érdekében az intézmények követ(het)ik az Európai Bizottság, az Executive Agency, valamint a Nemzeti Iroda ajánlását. További irányítóként szolgál az Erasmus University Charter, amely egyben előfeltétele az Erasmus programban történő részvételnek. Ebben az intézmény kötelezettséget vállal arra, hogy az Erasmus program keretében vándorló hallgató máshol szerzett kreditjeit elismeri.

A programban való részvétel több mint tíz éve alatt a vizsgált intézmények kivétel nélkül hoztak olyan – központi – jogi kötőerővel bíró rendeleteket, szabályzatokat, amelyek az intézmények közötti tanulmányi eltéréseket hivatottak kiküszöbölni, illetve a tanulmányi eredmények kölcsönös elismerését célozzák meg. Ezt megkönyvitendő háttérdokumentumként szolgál az úgynevezett ECTS Kézikönyv (ECTS Guide), amely részletezi, hogy a kiutazó hallgatónak milyen dokumentumokkal kell rendelkeznie a fogadóintézményben abszolált kurzusai kreditértékeinek elfogadtatása esetén. Fontos hangsúlyozni, hogy a kézikönyv ajánlásokat fogalmaz meg, azaz a címzettjeit egy meghatározott eljárás alkalmazására ösztönzi anélkül, hogy az kötelező lenne, így az intézmények autonómiát élveznek abban, hogy pontosan milyen elvek és gyakorlat mentén kívánják a fogadó- és küldő intézmény közötti kreditelfogadtatást lebonyolítani.

Mivel kutatásunk tárgyát a kreditelismerés hazai jó gyakorlatainak feltérképezése képi, az alábbiakban bemutatjuk, hogy a hét vizsgált intézmény milyen dokumentummal szabályozza az Erasmus-programban résztvevők kreditelismerésének folyamatát.

Budapesti Corvinus Egyetem: A Külföldi Részképzési Szabályzat

A szabályzat lehetőséget biztosít arra, hogy a fogadóintézményben elvégzett kurzusok későbbi félévekben kerüljenek beszámításra, valamint „engedély adható később tanulandó tárgyak kiváltására is. Kötelező tárgyak esetén tárgyekvivalenciára van szükség, választható tárgyak esetén nem szükséges tárgyszintű ekvivalencia.” A szabályzat további részletes tudnivalókat rögzít a kreditelismeréssel kapcsolatban. Például a külföldi részképzésre utazó hallgatók (Erasmus, kétoldalú csereprogramok stb.) a kiutazás előtti félév

befejezését megelőzően el kell, hogy kezdjék a Tanulmányi Szerződéssel kapcsolatos ügyintézést. Ennek lépéseivel jelenleg jól működő dokumentációs gyakorlatként érdemes megismerkednünk.

1. A hallgatók letöltik a külföldi partnerintézmény honlapjáról a következő félévben meghirdetendő tárgyak listáját, és ezek közül kiválasztják a számukra leginkább megfelelő tárgyakat. Eközben törekednek arra, hogy a választott kurzusokkal minél több hazai képzésükben szereplő tárgyat meg tudjanak feleltetni.
2. A hallgatók emellett letöltik vagy e-mailben megkérlik a partnerintézmény koordinátorától a választható tárgyaknak a részletes leírását is.
3. A részletes tárgyleírással, a kitöltött Tanulmányi Szerződéssel és annak kötelező mellékletével felkeresik a Corvinus Egyetemen hasonló témában oktatott tárgy felelőseit, és engedélyeztetik a választott külföldi kurzusokkal kiváltandó tárgyak megfeleltetését. A Tanulmányi Megállapodás kötelező mellékletei formanyomtatványok, melyek az Egyetemi Erasmus Iroda honlapjáról letölthetők.
4. Amennyiben az összes kiváltandó tárgyat engedélyztették a tárgyfelelőssel (ez alól csak a választható tárgyakként való elismertetés képez kivételt), a Tanulmányi Szerződést végső aláírásra a kari Erasmus-koordinátorhoz viszik el az összes melléklettel együtt
5. Az aláírt Tanulmányi Szerződést ezek után lehet elvinni a Corvinus Egyetem Erasmus Irodájába aláírásra, és a szerződés megkötésére.
6. A megkezdett külföldi félév legelején az esetleges tantárgy-változtatásokat a fent ismertetett módszerrel a Tanulmányi Megállapodás „changes” oldalán tehetik meg, és faxolhatják vissza a Corvinus Egyetem Erasmus Irodájába.
7. A külföldön felveendő tárgyakat az itthoni Neptun-rendszerben nem kell előzetesen felvenni.
8. A külföldön teljesített tárgyakat a cserefélévről történt visszaérkezés, és az ott elvégzett kurzusok igazolásaként elküldött Tanulmányi Átirat (Transcript of records) megérkezése után lehet elismertetni.”

Budapesti Gazdasági Főiskola: Erasmus kézikönyv

A kézikönyv nagyvonalakban részletezi az intézményi döntéshozatal és információáramlás útját és az Erasmus-menedzsment feladatait. Operatív és adminisztratív ügyek lebonyolításában kulcsszerepe van az intézményi koordinátornak és a kari koordinátoroknak. Ennél felsőbb szintet képvisel az Intézményi Erasmus Bizottság, amelynek tagjai szakmai javaslatokkal, az irányvonalak meghatározásával segítik a döntéshozatalt. A rektori aláírással ellátott dokumentum nem tesz említést a kreditelszámolásról vagy irányadó dokumentációról.

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem: Rektori Utasítás

Az utasítás az Egyetemi Hallgatói Képviselőt egyetértésével született, így feltételezhető, hogy a hallgatókkal történt széleskörű konzultáció előzte meg annak meghatározása érdekében, hogy mely pontok kerüljenek az Erasmus-programot központilag szabályozó dokumentumba. A Rektori Utasítás kizárólag a pályázatát és a döntési folyamatot szabályozza, valamint megemlíti, hogy „a hallgatónak már a tanulmányi pályázatban fel kell tüntetnie a tanulmányi és kutatási programtervet, amely tartalmazza a fogadóintézményben elvégezni kívánt kurzusokat”, így a programra jelentkezőket kötelezik arra, hogy időben tájékozódjanak a fogadóintézmény kurzuskatalógusáról és az allokált kreditekről.

Debreceni Egyetem: Erasmus Szabályzat

A szabályzat bevezetőjében részletes információt találunk arról, mely dokumentumok és irányelvek szabályozzák az egyetem Erasmus program keretében történő működését. A következő részben a hierarchikus Erasmus-menedzsment összetétele és feladatai találhatóak – a kari operatív szinttől a központi döntéshozói szervig. Az egyetem nagy hangsúlyt fektet a program intézményi lefedettségére. Ennek megfelelően hat különböző entitás felel a külső és belső kommunikációért és a programmal kapcsolatos adminisztratív teendők lebonyolításáért.

Az oktatói és hallgatói mobilitást szabályozó passzusok érdekessége, hogy az oktatói mobilitási programnál szerepel az a kitétel, hogy „A mobilitás megkezdése előtt a kari/önálló intézeti Erasmus koordinátornak meg kell bizonyosodnia arról, hogy a külföldön végzett oktatói tevékenység integrálható a fogadó intézmény valamely szakirányának tanrendjébe.” Azonban ilyen kitétel a hallgatói oldalán nem szerepel. A dokumentum szabályozza a pályázat és dokumentáció folyamatát, azaz például az „Egyetemi Erasmus Albizottság ellenőrzi, hogy a döntés (a programba bekerülő hallgatók) megfelel-e a különböző szintű Erasmus szabályoknak. A hallgatói szerződések megkötése, és a támogatott hallgatók beszámolóinak elkészítése az egyetemi Erasmus koordinátor felügyeletével a kari/konzervatóriumi koordinátorok feladata.” A kurzusokra vonatkozó alapelv is az előbbiekhöz hasonló részletezettséggel taglalja, hogy „az Erasmus ösztöndíjban részesülő hallgatók kiválasztásakor az intézménynek tartania kell magát az Erasmus University Charter pályázatban vállalt garanciális elvekhez, és különösen a hallgató által a külföldi partnernél sikeresen elvégzett kurzusok beszámításának kötelezettségéhez”. „A tanulmányok teljes elismerése érdekében a partnerintézmények minden hallgató esetében a kiutazást megelőzően írásban megállapodnak abban a tanulmányi programban (háromoldalú Tanulmányi Szerződés), melyet a hallgatónak az Erasmus-tanulmányok ideje alatt a fogadó intézményben el kell végeznie. A küldő intézmény a sikeresen elvégzett kurzusokat beszámítja a hallgató itthoni tanulmányi kötelezettségeibe. A Tanulmányi Szerződésben foglalt kurzusokból azok sikeres elvégzése esetén a küldő intézmény a hallgatót ugyanazon tárgyból az Erasmus-tanulmányok elvégzése miatt halasztásra, ismételt vizsgára, különbözeti vizsgára, pótvizsgára nem kötelezheti”. Ugyanazon tárgy fogalom alatt az Erasmus-tanulmányokkal kiváltandó hazai kurzus és a fogadó intézmény által biztosított kurzus tartalmi elemeinek min. 70%-os és/vagy kreditértékének azonossága értendő, amely eltér a vonatkozó kormányrendelet 75%-os szabályozásától, így az intézmény nagyobb mozgásteret biztosít a kreditekiválencia terén.

Eötvös Loránd Tudományegyetem: rektori utasítás az Erasmus Mobilitási Program eljárásrendjéről

Az utasítás szerint a kiutazó hallgatók Tanulmányi megállapodásban rögzített külföldi tanulmányait teljes egészében be kell számítani ELTÉ-s tanulmányi kötelezettségeikbe. Az oktatóknak lehetőség szerint segítséget kell nyújtaniuk minden kiutazó hallgató számára a kurzusokra bontott Tanulmányi megállapodás összeállításához, amely azt is tartalmazza, hogy a hallgató ezeknek a kurzusoknak az elvégzésével itthoni tanulmányi kötelezettségeinek melyik részét váltja ki.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem az Erasmus és CEEPUS programok egyetemi szintű feladatainak felügyeletére, a hallgatói és oktatói mobilitás végrehajtásával kapcsolatos döntések meghozatalára, valamint a program hatékony szervezése érdekében 2006-ban létrehozta a Hallgatói és Oktatói Mobilitási Bizottságot, amely javaslatokat tesz az Erasmus program megvalósításával, fejlesztésével, a külső és belső kommunikáció javításával, valamint a pályázat és a pályázat átláthatóságával kapcsolatban.

Pécsi Tudományegyetem: Erasmus Szabályzat

Az egyetem szabályzatában megtalálható, hogy az Erasmus program működéséhez szükséges feladatok ellátásában mely szervek működnek közre. A hallgatónak az Erasmus-programban vállalt tanulmányi követelmények teljesítésével kapcsolatos tanulmányi szerződést kell kötnie kiutazása előtt. A tanulmányi szerződést a partnerintézmény, a hallgató, valamint az egyetem nevében a kari koordinátor és az intézményi koordinátor írja alá. Az ECTS ajánlása szerint a tanulmányi szerződést elegendő három aláírással ellátni, azonban a megállapodás négyoldalú jóváhagyása feltételezhetően nagyobb garanciát nyújt arra, hogy a külföldön végzett tanulmányokat az egyetem tanulmányi és vizsgaszabályzata szerint elismeri.

Szegedi Tudományegyetem: Pályázati felhívás és tájékoztató hallgatói Erasmus ösztöndíjakra

A dokumentum részletesen kitér – az ECTS Users' Guide-ban foglaltakkal összhangban – a külföldön elvégzett kurzusokért járó kreditelismertetéséhez szükséges formanyomtatványok kitöltésének, aláírásának módjára, határidőkkel. Alapelv, hogy „a küldő intézménynek teljes mértékben el kell ismernie a külföldön eltöltött időszakot”. Az elismertetés folyamatát részletesen nem fejt ki, azonban megemlíti, hogy a „teljesített kurzusok és azok eredményeinek elfogadtatása a tanszékeken, a kari Tanulmányi Osztályok és a kari Tanulmányi Bizottságok segítségével történik.” A dokumentum továbbá kiemeli, hogy „a fogadóintézményben elvégzett tanulmányokért járó kredit csak abban az esetben tagadható meg, ha a diák nem éri el a fogadóintézmény által megkövetelt elméleti vagy gyakorlati tudásszintet vagy bármi más módon nem tesz eleget az elismeréshez szükséges feltételeknek.”

4.2.1. Tanulmányi és vizsgaszabályzatok, jogszabályi háttér

Összességében megállapítható, hogy az intézmények törekedtek arra, hogy írásban rögzítsék az Erasmus programmal kapcsolatos belső eljárásrendet és azok részt vevő szerveit. Alapelvként dokumentálták, hogy a küldő intézménynek teljes mértékben el kell ismernie a külföldön töltött időszakot.

A vizsgált hét felsőoktatási intézmény tanulmányi és vizsgaszabályzatának áttekintése után a következő közös pontok állapíthatók meg:

- A felsőoktatási intézmény a vele hallgatói jogviszonyban állók más hazai vagy külföldi felsőoktatási intézményben szerzett kreditjeit intézményközi kredit-egyenértékűségi egyezmény, a hallgatóval kötött egyéni tanulmányi megállapodás vagy a beszámítást előíró jogszabály alapján ismerheti el.
- Két ismeretanyagot egyenértékűnek kell tekinteni, ha az ismeretanyagok közötti egyezés legalább 75%-os.
- A helyettesített tantárgy és a helyettesítő tantárgy programjának legalább 75%-os egyezése esetén annyi kreditet kell elfogadni, amennyivel a helyettesített tantárgy a szak tantervében szerepel.
- A tantárgy annyi kredittel ismerhető el a hallgató számára, ahány kreditet a szak tantervében a helyettesített tantárgy(ak)hoz rendeltek. A megszerzett érdemjegy a tantárgy elismerésekor nem módosítható.
- Az ismeretanyag összevetését a felsőoktatási intézmény e célra létrehozott bizottsága (kreditátviteli bizottság) végzi.
- A karok hozzák létre és működtetik a kreditátviteli bizottságot.

A fentiek alapján megalapítható, hogy az Erasmus hallgatók kreditvesztését az a kitétel okozza, hogy a kurzusekvivalencia vizsgálata után a küldő intézmény a saját tantervében szereplő kreditértéket rendeli a kurzushoz, s ez az esetek többségében kevesebb kreditpontot jelent, mint a fogadóintézményben kapott kreditérték. Ez a rendelkezés ellentétben áll az ECTS Kézikönyvben megfogalmazott ajánlással, mely szerint a fogadó intézményben szerzett krediteket 1:1 arányban kell elismerni. Fontos megemlíteni, hogy a kreditelismerésre negatívan ható intézményi szabályozás hátterében a kreditelismerés gyakorlatáról a felsőoktatási alapképzési szakok képesítési követelményeinek kreditrendszerű képzéshez illeszkedő kiegészítéséről szóló 77/2002. (IV. 13.) Korm. rendelet áll. A rendeletben a következők szerepelnek: „a más intézményben (karon) teljesített helyettesítő tantárgy annyi kredittel ismerhető el a hallgató számára, ahány kreditet a szak tantervében a helyettesített tantárgy(ak)hoz rendeltek”. Hiányosságként említhető, hogy „bár a kormányrendelet előírja, hogy megállapított 75%-os tartalmi egyezés esetén köteles az intézmény elismerni a hozott krediteket, a tartalmi egyezés megállapításának módjára sem előírás, sem ajánlás nem született. Csupán a megállapítás szervezeti kereteit jelölte meg a kormányrendelet (e célra létrehozni rendelte az intézményekben a kreditátviteli bizottságokat)” (Kadocsa, 2005, 23. o). Fontos kiemelni, hogy ez a kormányrendelet 2007-ig volt hatályos, a vizsgált intézmények tanulmányi és vizsgaszabályzata azonban még mindig erre hivatkozva szabályozza a kreditelismerés folyamatát.

A jelenlegi felsőoktatási törvény nem ad iránymutatást arra vonatkozóan, hogy miként kell eljárni abban az esetben, ha az egymásnak megfeleltetni kívánt kurzusok kreditértéke különbözik. Azonban a törvény a kurzusok megfeleltetését a következőképpen szabályozza: FTV 58. § (7) „Egy adott ismeretanyag elsajátításáért egy alkalommal adható kredit. A kredittel elismert tanulmányi teljesítményt – ha annak előfeltétele fennáll – bármelyik felsőoktatási intézményben folytatott tanulmányok során el kell ismerni, függetlenül attól, hogy milyen felsőoktatási intézményben, milyen képzési szinten folytatott tanulmányok során szereztek azt. Az elismerés – tantárgyi program alapján – kizárólag a kredit megállapításának alapjául szolgáló ismeretek összevetésével történik. El kell ismerni a kreditet, ha az összevetett ismeretek legalább hetvenöt százalékban megegyeznek. Az ismeretanyag összevetését a felsőoktatási intézmény e célra létrehozott bizottsága (a továbbiakban: kreditátviteli bizottság) végzi. A kreditátviteli bizottság a korábbi tanulmányokat és munkatapasztalatokat tanulmányi követelmény teljesítéseként elismerheti. A munkatapasztalat alapján beszámítható kreditek száma legfeljebb harminc lehet.” A kreditelismerés és tárgyelfogadás szempontjából tehát fontos és tanulóközpontú változást hozott a felsőoktatási törvény Ftv. 58.§. (7) bekezdése, mely a kreditelismerés tekintetében a tematika alapján történő tartalmi egyezés ellenőrzése helyett, az új ECTS protokollal összhangban, előírja, a tantárgyak által közvetített ismeretanyag összevetése legyen a kurzusekvivalencia megállapításának alapja. Derényi szintén kiemeli a törvény jelentőségét, hiszen az új protokoll erőssége abban rejlik, hogy „az ismeretek, képességek meglétéről nem lehet vizsgálva, egyéb számonkéréssel, azaz értékelési eljárással ismételtlen meggyőződni, csak a hozott kredit által tartalmazott ismeretek, kompetenciák és a küldő intézmény tantervében rögzített elvárt ismeretek, kompetenciák összehasonlítását lehet elvégezni (elvégre annak mérése már egyszer – a kreditet első ízben megadó intézményben – megtörtént)” (Derényi, 2006, 11.o).

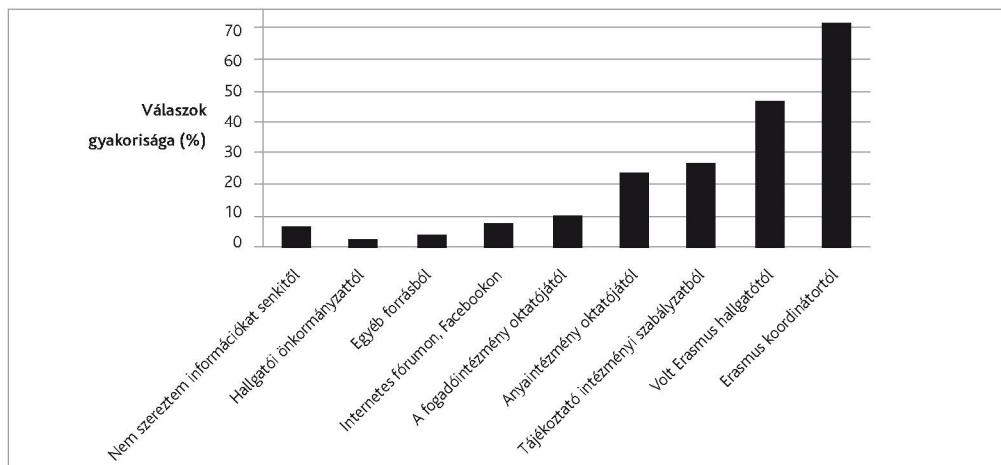
4.3. ONLINE KÉRDŐÍVES KUTATÁS VOLT ERASMUS HALLGATÓK KÖRÉBEN

Kutatásunk során online kérdőíves adatfelvételt végeztünk a vizsgált intézmények 2007 és 2009 között kiutazott Erasmus hallgatóinak körében. Vizsgálódásunk a hallgatók kurzusmegfeleltetéssel és kreditbeszámítással kapcsolatos személyes tapasztalatainak feltérképezésére irányult. Célunk az volt, hogy megállapítsuk, a hallgatók a kiutazás előtt milyen intézkedéseket tettek a kreditelszámolás érdekében; milyen információkat tartalmazott, mikor készült el, és módosult-e az általuk aláírt Tanulmányi Szerződés; miként zajlott a kurzusok megfeleltetésének folyamata; hány kreditet és a teljesített kurzust számoltak el nekik. Vizsgáltuk a hallgatók véleményét a kreditelszámolás folyamatáról, a mobilitási ablak ötletéről; illetve, hogy milyen javaslatokat tudnak megfogalmazni a kreditelszámolás folyamatának javítására. Az érintett hallgatók körében kérdéseink segítségével feltártuk, hogy milyen problémák merültek fel a kreditelszámolással kapcsolatban, ezek miatt milyen károk érték a hallgatókat, és mit gondolnak arról, hogy kik a problémák felelősei. Az alábbiakban a hallgatói kérdőív eredményeit összegezzük.

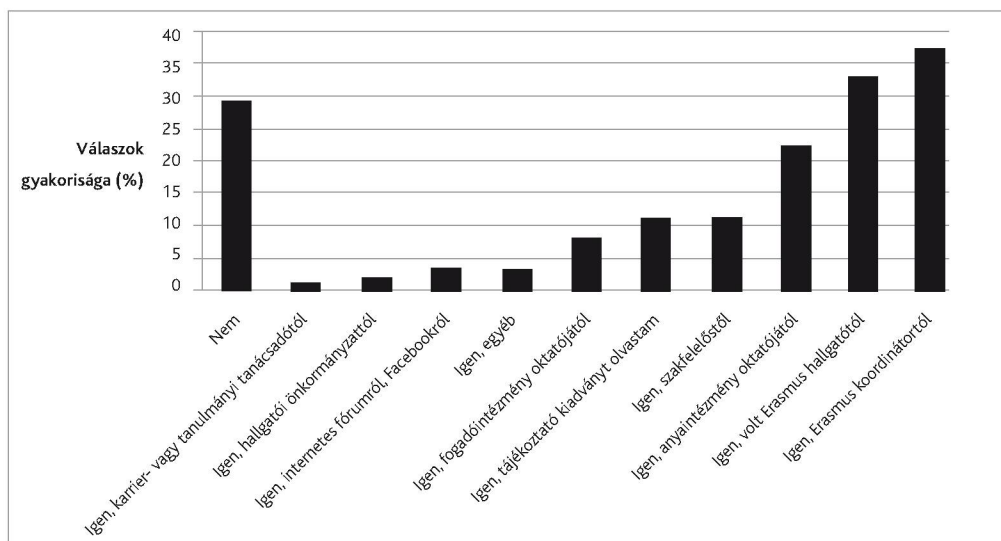
4.3.1. A hallgatók tájékozottsága az Erasmus programról

A hallgatóknak a külföldre utazásuk előtt, közben és utána is számtalan információt kell szerezniük ahhoz, hogy kellőképpen tájékozottak legyenek az ügyintézés lépéseiben. Azoknak a problémaköröknek, amelyekkel a hallgatóknak tisztában kell lenniük a problémamentes mobilitás érdekében csak egy részét képezik a kreditelismeréssel és kurzusmegfeleltetéssel kapcsolatos kérdések. A különböző intézményekben igen eltérő az Erasmus hallgatók tájékoztatásának minősége, illetve a rendelkezésre álló források részletessége. Egyes intézményekben nemcsak az Erasmus-szabályzat tartalmazza a mobilitáshoz kapcsolódó szabályozásokat, hanem más intézményi (kari és/vagy tanszéki) dokumentumok (pl. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat) térnek ki bizonyos kérdések tisztázására.

A hallgatóknak tehát megfelelő motivációval kell rendelkezniük, hogy utánajárjanak az őket érintő szabályozásoknak, és feldolgozzák a különböző forrásokból származó információkat. A 7. ábrán közölt eredményekből látható, hogy hallgatók alapvetően hét jellemző forrásból szereznek információkat az Erasmus programmal kapcsolatban. A legjellemzőbb az Erasmus-koordinátorok segítségével történő tájékozódás, amellyel a hallgatók közel háromnegyede él. Szintén népszerű információforrást jelentenek a volt Erasmus hallgatók, akik megoszthatják tapasztalataikat a mobilitásban utánuk következő társaikkal. Érdekes eredménye a kutatásnak, hogy válaszadóinknak csak alig több, mint negyede ismerkedett meg küldő intézménye Erasmus-szabályzatával, holott naprakész, intézményspecifikus és hivatalos információk birtokába alapvetően ezeknek a dokumentumoknak az áttanulmányozása révén lehet kerülni. Az eredményekből emellett az is látható, hogy a fogadó intézmények oktatóival kevés a hallgatói kommunikáció. Elképzelhető, hogy ez is hozzájárul ahhoz, hogy az elkészülő Tanulmányi Szerződésben rögzített kurzusok listája a kiutazást követően módosul (lásd 33. oldal). Viszonylag csekély azoknak a hallgatóknak az aránya, akik az elektronikus médiumok segítségével szereztek információkat a kiutazás előtt. A legkevésebben (2%) a hallgatói önkormányzatot tekintik a hallgatók olyan forrásnak, amely adalékokkal szolgálhat a sikeres mobilitáshoz. Kutatásunk szerint a megkérdezett hallgatók 7%-a egyáltalán nem tájékozódik az Erasmus-programról a kiutazás előtt. Az ő esetükben nem ismert, hogy milyen információk birtokában, milyen stratégiával vágnak neki az Erasmus-ösztöndíjnak.

7. ábra. A kreditbeszámítási folyamatról és annak szabályairól szerzett információk forrása a megkérdezett hallgatók körében. Többválasz megjelölésére is lehetőség nyílt.

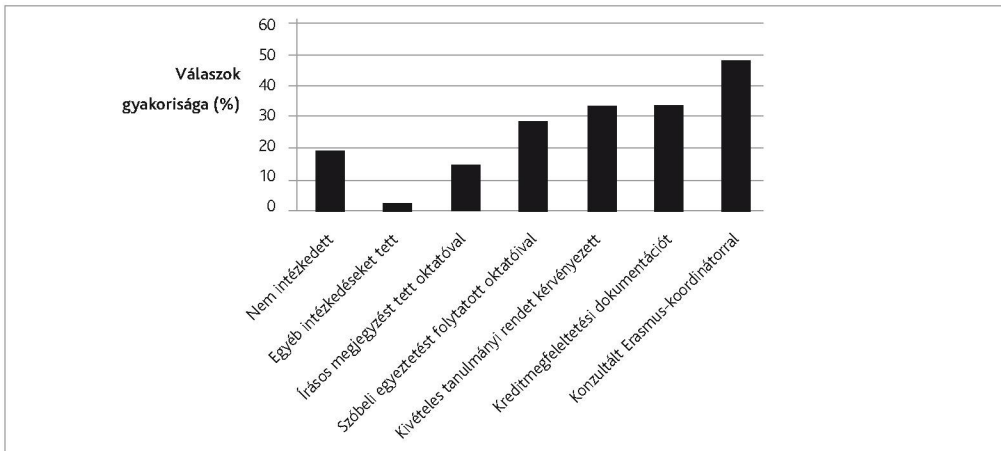

8. ábra. A megkérdezettek válaszainak eloszlása a „Kértél tanácsot valakitől az egymásnak megfeleltetni kívánt itthoni és a külföldi kurzusok kiválasztásához?” kérdésre. Többválasz megjelölésére is lehetőség nyílt.

Ha kifejezetten az Erasmus program keretében elvégzendő kurzusok kiválasztásának kérdését vizsgáljuk, és arra keressük a választ, hogy a hallgatók kitől kértek segítséget a megfelelő tantárgyakra való jelentkezéshez, akkor hasonló tendenciákat állapíthatunk meg. A 8. ábra alapján láthatjuk, hogy amellett, hogy sok hallgató, a kiutazók mintegy harmada nem kér segítséget a kurzusválasztáshoz, ezen a téren is a leginkább az Erasmus-koordinátorokra és a volt Erasmus hallgatókra hallgatnak a diákok, illetve a küldő intézmények oktatóival igyekeznek egyeztetni. Ugyanakkor elenyésző azoknak az aránya, akik kapcsolatba lépnek a fogadóintézmények oktatóival, vagy egyéb források alapján igyekeznek biztosítani a tárgyválasztás helyességét. Látható, hogy a szakfelelős, a fogadó intézmények oktatója kisebb szerepet játszik a kurzusok kiválasztásánál, mint például a volt Erasmus hallgatók javaslatai. Ugyanakkor elképzelhető, hogy mind az aktualitásban, mind a szereplők kompetenciájában és információik relevanciájában jelentős eltérések állnak fenn.

4.3.2. A hallgatók kurzusmegfeleltetéssel és kreditelismeréssel kapcsolatban tett előzetes intézkedései

A kredit- és tantárgybefogadás, illetve bizonyos értelemben az egész Erasmus-mobilitás sikerességét jelentősen befolyásolja az, hogy a diákok a kiutazás előtt milyen intézkedéseket tesznek a kreditelismerés és kurzusmegfeleltetés folyamatának elősegítése érdekében. Kutatásunk feltárta, hogy az Erasmus hallgatók a mobilitás megkezdése előtt, a küldő intézményben milyen módszerekkel igyekeztek biztosítani azt, hogy a külföldön teljesített kurzusaik, és az ennek nyomán megszerzett, befektetett munkaóráikat igazoló kreditek beszámításra kerüljenek a hazai képzésükbe. Előzetes helyzetfeltáró céllal folytatott beszélgetéseink, valamint a teljes 2007–2009 között Erasmus-ösztöndíjban részesült hallgatói populáció körében végzett mérésünket megelőző pilot-kutatásunk tapasztalatai alapján öt jellemző intézkedési módot azonosítottunk. Mérőeszközünk egy itemében arra kértük válaszadóinkat, hogy jelöljék meg mindazokat az intézkedéseket, amelyeket elvégeztek a folyamat megkönnyítése érdekében. Emellett lehetőséget adtunk kérdésünkben arra is, hogy a hallgató kifejtse, milyen egyéb módokon igyekezett biztosítani a kreditelismerést a mobilitás megkezdése előtt.

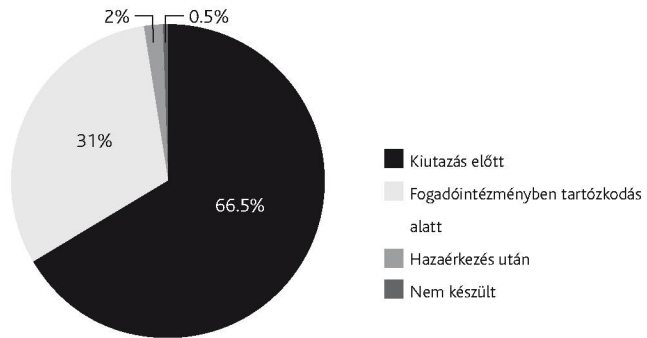
9. ábra. A kiutazás előtt tett különböző intézkedések előfordulása a megkérdezettek körében. Több válasz megjelölésére is lehetőség nyílt.

A 9. ábrán bemutatott eredmények szerint a hallgatók közel 20%-a semmilyen lépést nem tesz a kreditelismerés érdekében, holott az intézményi szabályzatok szerint a hallgatók aktív részvétele és együttműködés szükséges a folyamat sikeréhez. A hallgatók valamivel több, mint 30%-ára jellemző, hogy a külföldön teljesítendő és hazai kurzusok előzetes ekvivalenciájának dokumentálására lehetősége volt. Körülbelül ugyanennyi hallgató engedélyeztetett egyéni tanulmányi rendet a kiutazást megelőzően. Az Erasmus-koordinátorral folytatott konzultáció nem éri el a hallgatók felét, pedig az egyéni tanrendek és a bolognai folyamat miatt az egyedi esetek száma exponenciálisan megnövekedett. A kurzusmegfeleltetésről oktatókkal történő szóbeli egyeztetéseket a válaszadók körülbelül egy negyede folytatott. Ennél kisebb azoknak az aránya, akik oktatóikkal írásos megállapodást kötöttek a kurzusok ekvivalenciájáról, pedig feltehető, hogy a hallgatók saját érdekeinek védelme érdekében fontos lehet a tárgymegfeleltetés írásos rögzítése.

4.3.3. A Tanulmányi Megállapodás tartalma és elkészülésének időpontja

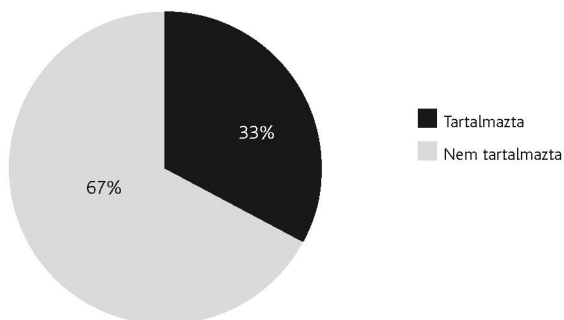
Az Erasmus hallgatói mobilitást megelőző intézkedések egyik kötelező eleme a Tanulmányi megállapodások (Learning Agreement) a kiutazás megkezdése előtt történő elkészítése. Az ösztöndíjas a szabályozás szerint nem hagyhatja el az országot, amíg ez a dokumentum el nem készül. Az Erasmus mobilitás ezen alapidokumentumának tartalma a kiutazás után legkésőbb 30 nappal módosítható, azonban feltételezhető, hogy a rendszer nagyobb rugalmasságot igényel elsősorban a szemeszterek eltérő kezdési időpontja és a gyakori kurzusindítási problémák miatt. A 10. ábrán közölt információk alapján látható, hogy mindössze a megkérdezett hallgatók kétharmada rendelkezett elkészült Tanulmányi Szerződéssel a mobilitás megkezdése előtt, és 2%-uk esetében csak a hazaérkezés után jött létre ez a dokumentáció.

34

10. ábra. A Tanulmányi megállapodás elkészülésének időpontja.

A Tanulmányi megállapodás, mint központi, hivatalos, háromoldalú szerződés jellemzően a külföldön teljesítendő kurzusokat és azok kreditértékét dokumentálja. Az Erasmus-koordinátorokkal folytatott interjúk alapján kiderült, hogy egyes intézményekben az előzetes kurzusmegfelettetést a Tanulmányi megállapodásokban rögzítik, vagyis ez tartalmazza mind a hazai, mind pedig a külföldön teljesítendő kurzusok címét és a teljesítésük esetén elszámolásra kerülő krediteket is. A 11. ábrán látható, hogy 2007 és 2009 között ez az eljárási mód a hallgatók egyharmadát érintette. Ez nem jelenti azt, hogy a többi hallgató esetében egyáltalán nem történt meg a kurzusok előzetes ekvivalenciájának megállapítása, és esetenként dokumentálása, hiszen a fenti elemzésben is láthattuk, hogy egyes intézményekben lehetőség van egyéb kurzusmegfelettetési dokumentáció készítésére, vagy az oktatókkal nem hivatalos formanyomtatványon történő megállapodásra.

11. ábra. A megkérdezettek válaszainak eloszlása a „Tartalmazta-e a Learning Agreement a külföldön teljesítendő kurzusoknak megfeleltetett hazai kurzusokat is?” kérdésre.

A szabályozás, és magának a tanulmányi megállapodásnak a struktúrája is lehetőséget biztosít arra, hogy szükség esetén a hallgató kérésére módosuljon a Tanulmányi megállapodásban (Learning Agreement) rögzített kurzusok listája. Erre két jellemző okból lehet szükség: egyrészt a hallgató a fogadóintézménybe érkezésekor azzal szembesülhet, hogy az általa korábban kiválasztott, teljesíteni kívánt és a Tanulmányi megállapodásban dokumentált kurzus az adott félévben nem indul, másrészt a hallgató meggondolhatja magát és nem kívánja teljesíteni az adott tantárgyat, vagy azért, mert a teljesítési feltételeket nehéznek ítéli, vagy azért, mert számára valamilyen szempontból kedvezőbb kurzust választ. Eredményeink szerint a Tanulmányi megállapodásban a kiutazást megelőzően rögzített tantárgyak listája a hallgatók 46%-a esetében módosult a fenti okok vagy egyéb tényezők miatt, szükségesnek látszik tehát a probléma háttérében álló jelenségek pontosabb feltérképezése.

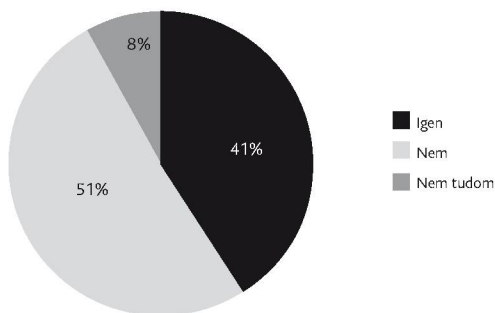
Eredményeink szerint a hallgatók közel fele nem teljes mértékben azokat a kurzusokat teljesíti a külföldi részképzésben, amelyeket kiutazása előtt a fogadóintézmény tantárgy kínálatából kiválasztott. Mint említettük, a mobilitásban részt vevő fiataloknak lehetőségük van arra, hogy e módosulást a Tanulmányi megállapodás utólagos pontosításával hivatalos formában is rögzítsék, és lehetővé tegyék a tárgyi ekvivalencia megállapítását és a kreditbefogadást a később választott tárgyak esetén is. Ugyanakkor kutatásunk eredményei szerint az érintett hallgatóknak mintegy 80%-a kérvényezi módosítások dokumentálását. A jelenség okainak és következményeinek feltárására vizsgálatunk nem tért ki.

4.3.4. A kurzusbefogadás helyzete a vizsgált intézményekben a hallgatói válaszok alapján 2007 és 2009 között

Kutatásunk fókuszában a vizsgált intézményekre jellemző kurzusmegfeleltetési és kreditbeszámítási gyakorlat feltérképezése áll. A vizsgált időszakban az Erasmus hallgatók körében feltérképeztük a válaszadók ezekre a témakörökre vonatkozó tapasztalatait. Az alábbiakban a kurzusbefogadás a 2007–2009 közötti időszakban Erasmus-mobilitásban részt vevő hallgatók válaszai alapján megrajzolt helyzetképét mutatjuk be.

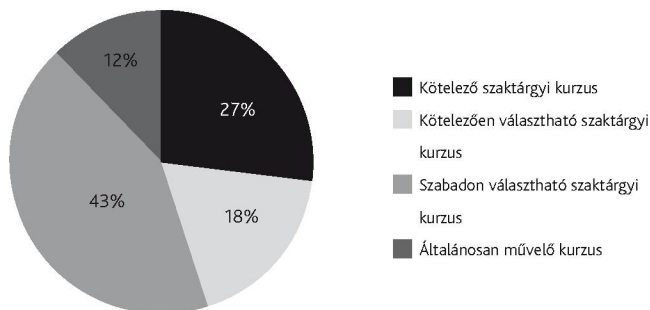
A kurzusmegfeleltetés hatékonyságának egyik mutatója, hogy a Tanulmányi Átiraton (Transcript of Records) szereplő kurzusokból mennyit sikerül elfogadtatnia hallgatónak a hazai képzésében. A 12. ábrán látható, hogy az Erasmus hallgatók 41%-ának sikerült valamilyen típusú kurzusként elfogadtatni a küldő intézményben a ténylegesen teljesített kurzusok mindegyikét, 2007 és 2009 között.

A megkérdezettek 51%-a azonban jelezte, hogy a teljesített kurzusok egy része, vagy egyike sem került befogadásra, vagyis feltehetően a hallgatói munkaórákat kifejező kreditek egy hányada szintén elveszett.

12. ábra. A Transcript of Records-ban szereplő összes kurzus sikeres beszámításának aránya a megkérdezett hallgatók körében.

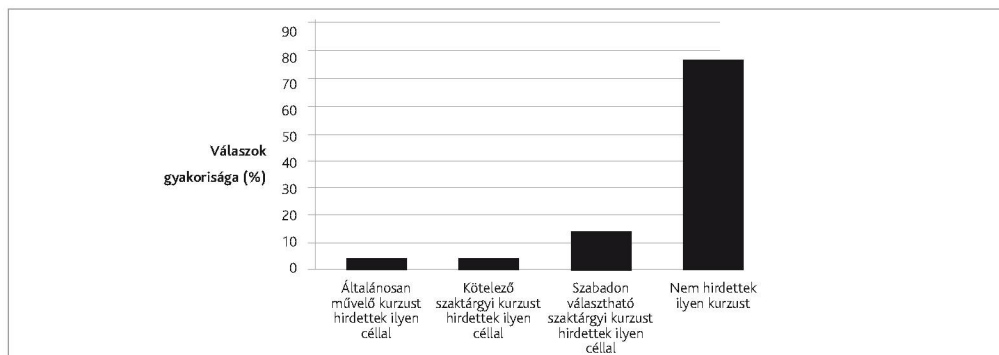
További meghatározó mutató, hogy a fogadó intézményben felvett szakmai kurzust milyen formában sikerült elszámoltatnia a hallgatónak. A hazai intézményekben a kurzusok alapvetően négy típusba sorolhatók, a kötelező szakmai tárgyak, a kötelezően választható szaktárgyi kurzusok, a szabadon választható szakterületi és az általánosan művelő vagy nem szakterületi, választható kurzusok körébe. A külföldön teljesített tárgyak ennek megfelelően szintén különböző típusú tantárgyakként számoltathatók el.

13. ábra. A külföldön teljesített kurzusoknak a megfeleltetett hazai tantárgyak típusai.

A 13. ábra alapján megállapítható, hogy a kötelező szaktárgyi blokk terhére csak a külföldön teljesített tárgyak körülbelül egynegyedét számolták el, és sokkal jellemzőbb a választható kurzusokénti tárgybefogadás a magyar felsőoktatási intézményekben.

Az elektronikus tanulmányi rendszerek (ETR, Neptun) bevezetése után az adminisztráció, a teljesítések igazolásának kérdése szempontjából lényeges, hogy a megnevezett rendszerek milyen módon lettek felkészítve az Erasmus program során szerzett kurzusok és megfeleltetett kreditjeik által támasztott igényekre. A tantárgybefogadás megkönnyítése érdekében egyes intézmények olyan kurzusokat hoznak létre a hazai képzési programokban – jellemzően a szabadon választható blokkok terhére –, amelyeknek tematika-egyeztetés nélkül, automatikusan megfeleltethetők azok az Erasmus mobilitás során teljesített kurzusok, amelyeknek nincs ekvivalens megfelelője a hazai tantárgyak között. A hallgatók válaszaiból kiderül, hogy 2007 és 2009 között ez a megoldás a válaszadó hallgatók 77%-át még nem érintette (14. ábra). Azokban az intézményekben pedig, amelyek esetében már ebben az időszakban is mód volt helyettesítő kurzusok létrehozására, jellemzően a szabadon választható szaktárgyi kurzusok körébe rendelték a tanulmányút során hallgatott tantárgyakat.

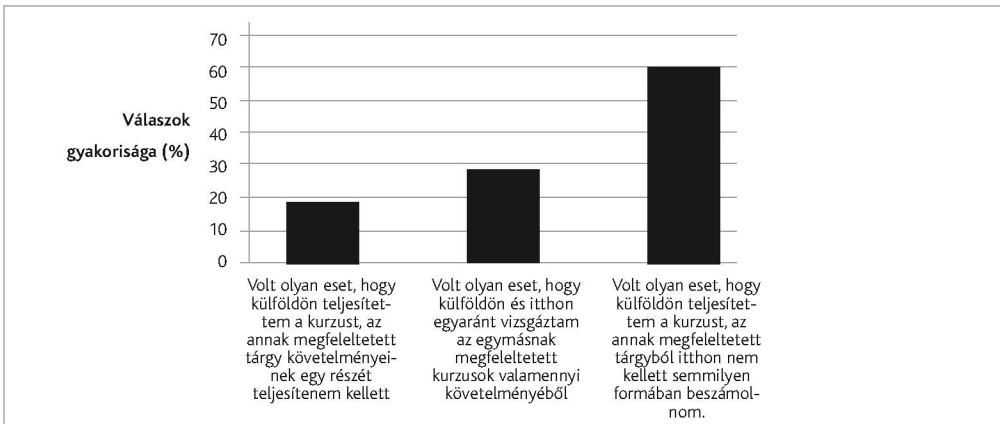

14. ábra. A megkérdezett hallgatók válaszainak eloszlása a „A külföldön teljesített kurzusaid kreditjeinek elszámolásához hirdettek-e meg az any intézményben kimondottan erre a célra szánt kurzus/kurzusokat az elektronikus rendszerben?” kérdésre. Több válasz megjelölésére is lehetőség nyílt.

4.3.5. Az Erasmus hallgatók tanulmányi terhei

A hallgatók terheltségének egyik meghatározó paramétere, hogy a kinti teljesítések mellett mennyi kötelességgel bírnak küldő intézményükben. A kérdés megítélése nem egységes. Egyes elképzelések szerint annak érdekében, hogy a hallgatók kizárólag a külföldi tanulmányaikra tudjanak koncentrálni, minimális tanulmányi kötelezettséget szabad csak rájuk terhelni a küldő intézményeknek. Ideális esetben nem is lenne szükséges, hogy a hallgató a küldő intézményében a mobilitás félévében kurzusokat teljesítsen, ha megfelelő mennyiségű, illetve kreditértékű tantárgyat teljesítene a külföldi intézményben, és valamennyi így megszerzett kreditjét beszámítanák a hazai képzésébe. A megkérdezett magyar fiataloknak 80%-a teljesít kurzusokat a küldő intézményében is a mobilitás időtartama alatt. A problémákban érintett hallgatók gyakran jelezték szövegalkotó válaszaikban, hogy külföldön ez sokkal jobban működő elv, mint hazánkban. Ennek a gondolatnak mond ellent az a szabály, miszerint a hallgatónak a küldő intézményében aktív státusszal kell rendelkeznie.

Az Erasmus hallgatók tanulmányi terheit a küldő intézményben egyéni tanulmányi rend keretében teljesítendő, és külföldi kurzusoknak meg nem feleltetett tantárgyak teljesítése mellett az is növeli, hogy bár bizonyos tanegységek esetén a küldő intézmény szakmai bizottsága ekvivalenciát állapít meg, előfordul, hogy a hazai kurzust gondozó oktató csak abban az esetben hagyja jóvá a tárgymegfeleltetést, ha a hallgató az itthoni tantárgy ismeretanyaga egy részének vagy egészének birtoklásáról valamilyen formában számot ad.

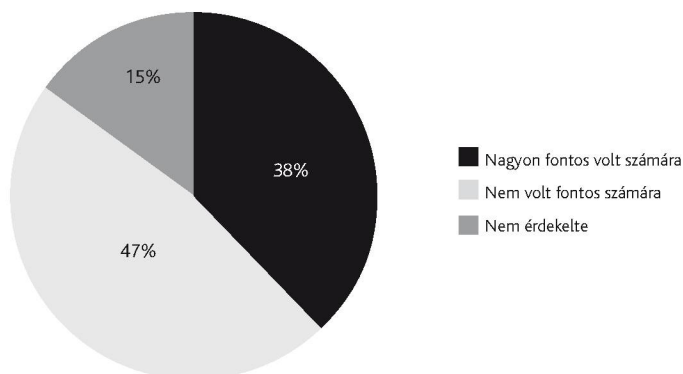
15. ábra. A megkérdezett hallgatók válaszainak megoszlása a „Miként teljesítetted a külföldön felvett kurzusaidnak megfeleltetett hazai kurzusokat” kérdése. Több válasz megjelölésére is lehetőség nyílt.

A 15. ábrán bemutatott eredmények alapján látható, hogy a hallgatóknak összesen közel fele (48%) számolt be arról, hogy egy vagy több kurzus esetén a külföldi tárggyal ekvivalensnek tekintett és elfogadott hazai tanegységből a fentieknek megfelelően beszámolási kötelezettsége volt, pedig joggal elvárható, hogy a hallgatóknak egy tárgyból ne kelljen kint és itthon is vizsgáznia, ha meg lettek feleltetve egymásnak. Ezt az elvet azonban láthatóan sok oktató és intézmény nem tartja szem előtt.

4.3.6. A külföldön szerzett kreditek beszámítása a hazai képzésbe

A kreditelszámoltatás hatásfokának egyik meghatározó tényezője, hogy a diákok számára mennyire szükséges a kint megszerzett kreditek itthoniakká való transzformálása. Kérdőívünk segítségével megvizsgáltuk, hogy a kutatásban részt vett hallgatók miként vélekedtek erről a kérdésről. A 16. ábrán közölt eredmények alapján látható, hogy a hallgatók többsége nem egyértelműen érdekelt a kreditátvitelben.

38

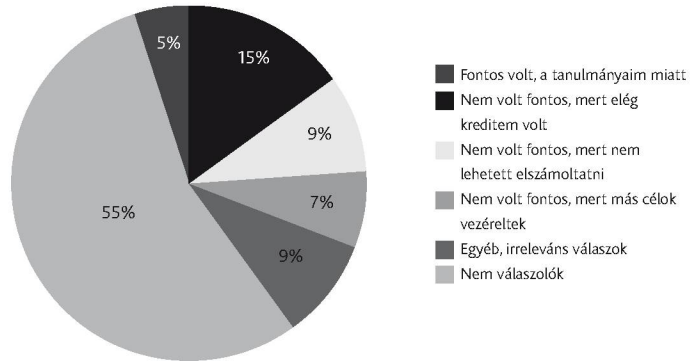
16. ábra. A külföldi részképzés során megszerzett kreditek beszámításának fontossága a megkérdezett hallgatók körében.

Az a tény, hogy csak a hallgatók 38%-ának fontos az elszámoltatás, jelentősen befolyásolja azt, hogy az eredményességi mutatók hogyan értelmezhetőek, milyen kritikák fogalmazhatók meg a rendszerrel kapcsolatban, hiszen az Erasmus-kreditek nem teljes körű elismerése nem minden esetben eredményezi a hallgató elégedetlenségét. Az eredmények alapján látható, hogy a válaszadók 47%-a számára egyáltalán nem volt fontos az, hogy külföldön szerzett kreditjei beszámításra kerüljenek a hazai képzésbe. Ennek a jelenségnek a hátterében több ok is állhat, melyek jól elkülönülő kategóriákat alkotnak (17. ábra).

A legnagyobb csoportot (15%) azok a hallgatók jelentik, akiknek azért nem volt fontos a kreditek elszámoltatása, mert már kiutazásuk előtt is megfelelő mennyiséggel rendelkeztek. A válaszokból következtetésként levonható, hogy ez egyfajta hallgatói kiutazási stratégia. Amennyiben a diákok rendelkeznek annyi kredittel, hogy a kiutazás nem befolyásolja a tanulmányi előmenetelüket, úgy bátran vállalják az Erasmus-ösztöndíjat azzal a tudattal, hogy maximálisan kontrollálják a felsőfokú képzésük sikerességét. Helyzetük következtében viszont egyáltalán nem érdekelték a bonyolultnak tartott kreditelszámoltatási procedúra lefolytatásában. Tovább erősítve ezt a hozzáállást, sokan úgy nyilatkoznak, hogy kifejezetten káros lenne számukra a többletkredit, mert akkor a kredittúllépés következtében fizetniük kellene.

A kreditelszámoltatásban szintén nem érdekelt, jelentős létszámú (7%) kategóriát jelentenek azok, akik az Erasmus ösztöndíjat, olyan lehetőségnek látják, amivel olyan célokat érhetnek el, amelyek megvalósítására az itthoni képzésük során nem volna módjuk. Ezen csoport tagjai egyértelműen kinyilatkoztatják, hogy ezek a célok sokkal magasabb rendűek mint az, hogy krediteket szerezzenek – attól függetlenül, hogy ők nem rendelkeznek elegendő kreditmennyiséggel. A céljaik elsősorban olyan tantárgyak tanulása, amelyek érdeklik őket, otthoni képzésben nem elérhetőek és hasznosak; nyelvtanulás; multikulturális tapasztalatszerzés. Ezen két csoport tagjai a kreditelszámoltatási folyamatban nem, vagy nem teljes aktivitással vesznek részt; nehézségek esetén lemondanak a külföldi kreditek elismeréséről. Az Erasmus-programban elsősorban a külföldi tapasztalatszerzés lehetőségét értékelő hallgatók, vagyis, a válaszadók fent bemutatott 7%-a

ismeri a jó tantárgyválasztás kreditelismerésben betöltött jelentős szerepét, és ennek tudatában vállalja az őt inkább érdeklő kurzusok teljesítését a képzésébe könnyebben beszámítható tárgyak felvétele helyett.

17. ábra. A válaszadók indoklása azzal kapcsolatban, hogy miért nem volt fontos, vagy miért nem érdekelte őket a külföldi részképzésben szerzett kreditek beszámítása a hazai képzésükbe (482 fő adott szöveges választ).

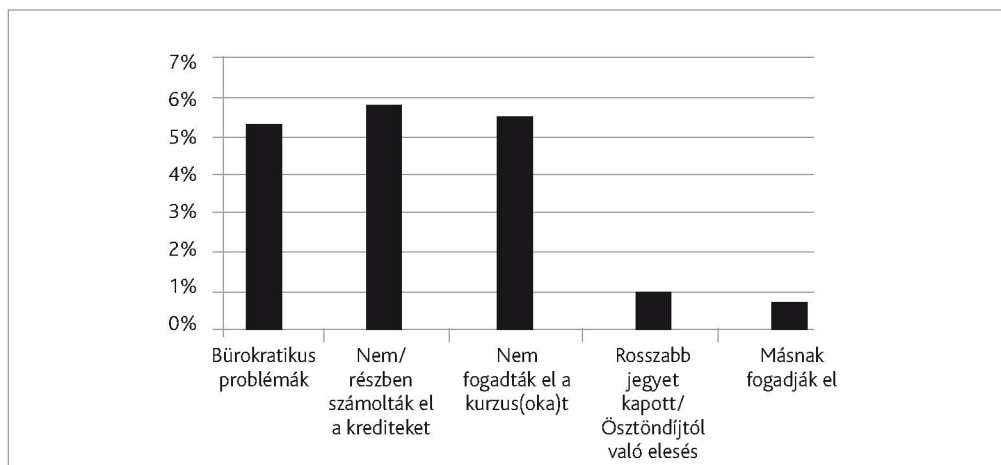
A kreditelszámolás szempontjából kritikusabb réteg azon válaszolók halmaza, akik azért nem tartják fontosnak a kreditelismerés és a kurzusmegfeleltetés kérdését, mert úgy gondolják, hogy nem lehet sikeres a folyamat. Sokan panaszkodnak arra, hogy nem tudnak olyan tantárgyat felvenni, ami elszámoltatható lenne. Gyakran ennek oka az, hogy a hallgató a küldő intézményben és a fogadóintézményben képzése jellegéből adódóan különböző szakot hallgat. A hallgatók válaszaiból kiderül, hogy egy részük az Erasmus program szabályozásában, az intézményi rendelkezésekben és a tantárgyfelelősben látja a problémát. Szintén ezen csoportba tartoznak azok, akik kötelező kurzusként szerették volna megfeleltetni tantárgyaikat, de annak következtében, hogy a szakmai bizottság kötelezően választható vagy szabadon választható kurzusként engedélyezte a külföldön teljesített tárgyak elfogadását, már nem tulajdonítottak nagy jelentőséget a kreditelismerésnek és tárgybefogadásnak.

Viszonylag kevés olyan hallgató indokolta a választát, akinek fontos volt a külföldön szerzett kreditek hazai elszámolása. A nyilatkozók közül a tanulmányi előremenetel, az ösztöndíj-finanszírozás és az ugyanazon tárgyból kétszeri vizsga elkerülése szerepeltek a leggyakrabban az indoklásokban.

4.3.7. A hallgatók kreditbeszámítási nehézségei

A kutatásban részt vevő hallgatók 73%-ának saját bevallása szerint nem volt problémája a külföldön teljesített kreditek beszámításával. Ez egyrészt azt jelenti, hogy a megkérdezett diákok egy része esetén valamennyi külföldön teljesített kredit beszámításra került a hazai képzésbe, másrészt pedig azt, hogy a hallgatók bizonyos hányada nem találta problémának, hogy bizonyos kreditjeik elvesztek a beszámítás során.

A kreditelszámoltatás problémáival kapcsolatban a kitöltők egy nyílt kérdés formájában lehetőséget kaptak a gondoljaik ismertetésére. A kitöltőknek mindössze 19%-a adott választ erre a kérdésre. Megjegyzést érdemel, hogy a minta 5%-ának volt valamilyen ügyintézési, bürokratikus eredetű problémája, illetve több probléma oka is oda vezethető vissza, hogy a Tanulmányi Szerződésben rögzített kurzusok nem indultak a fogadó intézményben.

18. ábra. A kreditek beszámításában jelentkező problémák a válaszadók körében (203 fő adott szöveges választ).

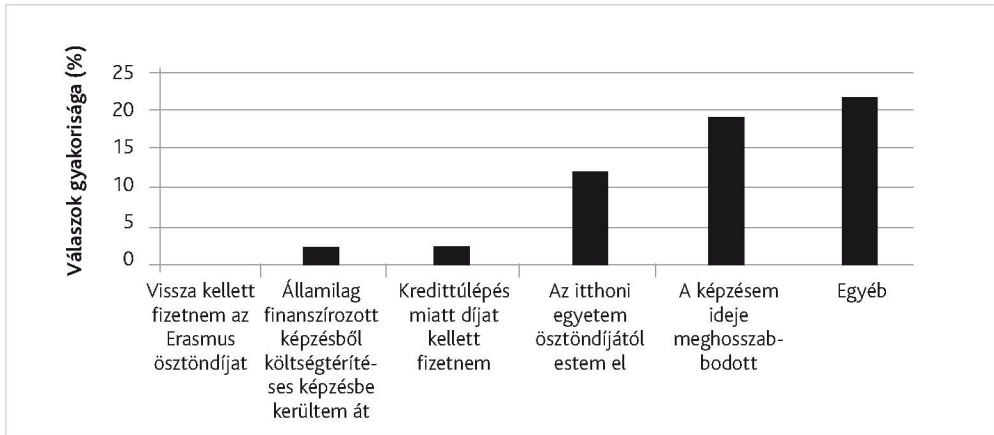
A „Nem/részen számolták el a krediteket” és a „Nem fogadták el a kurzus(oka)t” válaszok összefüggnek egymással, de mégis két kategóriát jelentenek. A „Nem fogadták el a kurzus(oka)t” válasszal a hallgatók jellemzően a kötelező tantárgyak elismertetésének sikertelenségére utalnak, amiért természetesen nem jár kreditpont. Ebben az esetben az is súlyosbítja a problémát, hogy a hallgatóknak adott esetben kétszer kell vizsgáznia ugyanabból a tantárgyból, ami az irányelvek szerint nem kívánatos. A „Nem/részen számolták el a krediteket” alternatíva választása viszont arra utal, hogy az egyéb kötelezően vagy szabadon választható tantárgyakért nem kaptak kreditet, vagy kevesebbet kaptak, mint amit a fogadó intézmény a Tanulmányi Átiraton (Transcript of Records) igazolt.

A mélyinterjúk alanyainak egy része is megerősítette, hogy nincs lehetőség a felsőoktatási intézményekben a külföldön teljesített nyelvi kurzusok hazai képzésbe történő befogadására. Nem tudjuk, hogy ez jellemzi-e valamennyi hazai egyetemet és főiskolát. Az interjúkon részt vett szakemberek magyarázatai alapján a jelenség többek között azzal indokolható, hogy a magyarországi intézmények a nyelvtanulást célzó tantárgyakért nem számolnak el kreditpontokat, kivéve a szakmai nyelvórákat, amelyeknek van kreditértéke. Azoknak a tantárgyaknak, amelyek esetén nem jelentkeznek a hallgatói munkaórákat kifejező pontszámok, érthető módon nem lehet megfeleltetni Erasmus-kurzusokat. A hallgatók egy része azonban teljesít külföldi tanulmányai alatt nyelvkurzusokat, amelyeket aztán a hazai képzésben szeretne elismertetni. A jelenség oka egyrészt a hallgató tájékoztatatlansága, másrészt pedig az lehet, hogy a Tanulmányi Szerződést jóváhagyó szakértő nem jár el elég körültekintően, illetve a Szerződés csak a külföldön tartózkodás alatt vagy a hazatérés után jön létre, és ennek következtében tartalmaz befogadhatatlan tantárgyakat is. Több válaszadónk jelezte kreditbeszámítással kapcsolatos problémáinak kifejtésekor, hogy ebben a jelenségben, vagyis a nyelvi kurzusok megfeleltetésének lehetetlenségében látta a folyamat nehézségét.

A külföldi részképzésben megszerzett érdemjegyek hazai képzésbe történő adaptálása az itthoni és külföldi értékelési skálák különbözőségéből adódóan problémákat, kérdéseket vet fel. Súlyosabb esetben ez az ösztöndíj elvesztésével is járhat. A vizsgálatban részt vett mintának ez a probléma összesen körülbelül 1%-át érinti.

A hallgatók kevesebb, mint 1%-a jelezte azt, hogy bizonyos tantárgyaik esetében más típusú kurzusokként, vagy teljesen más tantárgyként fogadta be a küldő intézmény a külföldön teljesített tanegységeket, mint ahogyan az az előzetes, gyakran szóbeli megállapodás elvárható lett volna.

Információt gyűjtöttünk azoktól a hallgatóktól is, akiknek saját bevallásuk szerint a kurzusbefogadás és/vagy a kreditelszámolás terén problémájuk volt arról, hogy milyen következményekkel járt számára a sikertelen folyamat. Ez a teljes vizsgált hallgatói minta 27%-át érintette. A 19. ábra a kreditelismérés és a tárgymegfeleltetés elégtelensége nyomán a hallgatókat ért károkat összegzi.

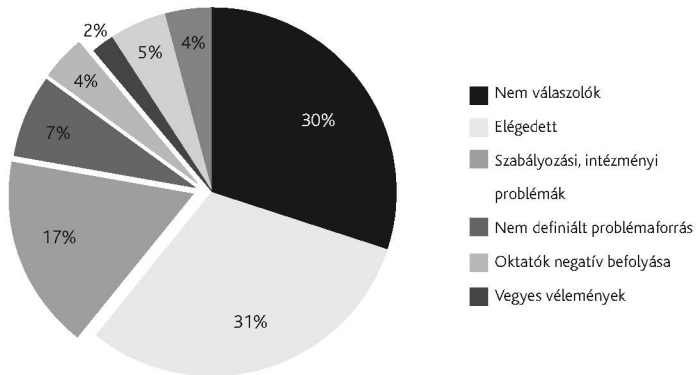
19. ábra. A megkérdezett hallgatók válaszainak megoszlása a „Milyen kár ért amiatt, hogy nem számoltál el a kreditjeidet megfelelően?” Több válasz megjelölésére is lehetőség nyílt.

A válaszokból látható, hogy a legjellemzőbb problémát a képzési idő meghosszabbodása jelenti, amely a hallgatók közel ötödét érintette a vizsgált intézményekben 2007 és 2009 között. Ezt követi az érintettek arányát tekintve az ösztöndíjak számításának kérdése, és ebből adódóan az, hogy a be nem fogadott tárgyak következtében a hallgatók alacsonyabb tanulmányi átlagot érnek el, így elesnek a küldő intézmény féléves ösztöndíjától. A hallgatók kis hányadát, körülbelül 2-2,5%-át érinti a költségtérítéses képzésbe sorolás, illetve a kreditülépés problémája a vizsgált populációban, és egyetlen olyan hallgatóról tudunk, akinek a kreditelszámolás nehézségéből adódóan vissza kellett fizetnie az Erasmus-ösztöndíjat. Az Egyéb kategóriát megjelölő hallgatók válaszaikban egyrészt azt jelezték, hogy nem érte kár őket a kreditelszámolás elégtelensége miatt, másrészt néhány jelentős problémára hívták fel a figyelmet. Több hallgató említette, hogy az igen nagy tanulmányi terhek következtében jelentősen meghosszabbodott hazai vizsgaidőszak. Sok esetben a fiataloknak vizsgáznuk kellett a megfeleltetett kurzusokból a küldő intézményben, illetve annak érdekében, hogy a képzési idejük hossza ne változzon, igen sok tárgyat vettek fel itthon is, és ezeknek a teljesítésére kevés idő állt a rendelkezésükre. Problémaként gondolnak a hallgatók arra, hogy a diplomában és az elektronikus rendszerben, valamint a leckeönyvben nem szerepel az Erasmus ösztöndíj, és az ennek során teljesített kurzusok címe. A hallgatók válaszainak egy része arra utal, hogy kreditelszámolás problémáit komoly lelki teherként élik meg a diákok, és az Erasmus-ra mint stresszel terhelt időszakra emlékeznek. Többen említik, hogy negatívan érintette őket az oktatókkal és az ügyintézőkkel való konfrontáció. Néhányan azt is jelezték, hogy abból adódóan, hogy küldő intézményük elektronikus rendszerébe késve kerültek be a teljesített kurzusok, nem tudtak megfelelő időben jelentkezni a következő félév tantárgyaira. A képet némileg árnyalja, hogy a hallgatók többsége (89%) súlyosabb károk esetén sem tartja hiábavalónak az Erasmus programot, és akkor is vállalta volna a kiutazást, ha tudta volna, hogy hazaérkezésekor nehézségekbe ütközik majd a kurzusbefogadás és a kreditelszámolás a küldő intézményben.

4.3.8. Hallgatói vélemények és javaslatok a kreditelszámolási gyakorlathoz kapcsolódóan

A kreditek elszámolásának mikéntjét nemcsak konkrét számadatokkal vizsgáltuk, hanem nyílt kérdéseket is feltettünk a hallgatóknak, akik szöveges válaszban véleményezhették intézményük kreditelszámolási gyakorlatát. Mint ahogy az a 20. ábrán is látható, a minta 30%-a nem válaszolt a kérdésre, ennek tükrében különösen pozitív eredménynek számít, hogy a hallgatók 31%-a kifejezetten elégedett küldő intézménye kreditmegfeleltetési eljárásával.

42

20. ábra. Kreditelszámoltatásra vonatkozó vélemények a megkérdezett hallgatók körében (766 fő adott szöveges választ).

Az egyértelműen negatívan értékélők a megkérdezettek 28%-át teszik ki. Közülük 7% nem pontosítja a probléma forrását, egyszerűen nem tartja megfelelőnek és negatív kritikával él. A szabályozási, intézményi problémák kategóriába besorolt válaszolók jellemzően több dolgot is sérelmeznek:

1. a hazai és a kinti képzés olyan különbségeket mutat, tantárgyakon belül és kívül, hogy az feloldhatatlan és ezen nehézség leküzdésében az intézmények szabályzatai, az oktatók és az Erasmus koordinátorok sem partnerek.
2. Sokaknál elképzelhető, hogy a megfeleltetésben nem is jelentkezett probléma, de a kreditek konvertálásánál tapasztalt különbségek miatt, úgy érzik jelentős kárt szenvedtek. Többen kitérnek az 1 kredit = 30 munkaóra ekvivalenciára, és nem értik, itthon miért jelent ez kevesebbet.
3. Az intézményi tájékoztatásban tapasztalható hiányosságokra gyakran hivatkoznak a hallgatók nemcsak a kreditbeszámítás, hanem más területeken, így például a tárgyfelfogadás terén szerzett tapasztalataik összességéskor is.
4. A „rugalmatlanság” számtalanszor használt jelző, sokszor kerül összehasonlításra a külföldön más országbeli Erasmus hallgatóinak pozitív tapasztalataival a hazai kevésbé flexibilis rendszer.
5. Szintén jelentős problémaforrás, hogy ezen csoport tagjainak nagy része nem tudja elszámoltatni kurzusait kötelező tantárgyként, és legtöbbször kétszer vizsgázik ugyanabból a tantárgyból.

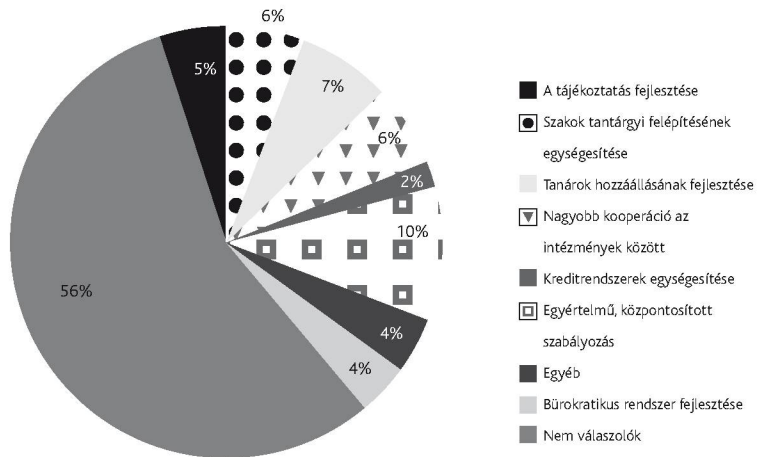
Négy százalék azoknak az aránya, akik leszűkítik a problémájuk forrását az adott kurzus tantárgyfelelő-sére, oktatójára, akivel szemben a rugalmatlanságot és a tematikák egyezéséhez való túlzott ragaszkodást említik problémaként. Problémaforrásként jelenik meg az a tény is, hogy a külföldi teljesítési gyakorlatban

kifejezetten gyakori elem a prezentációk, projektfeladatok, házi dolgozatok stb. készítése, amelyekre az itthoni, vizsgához szokott oktatók negatív attitűddel tekintenek.

A válaszadók 5%-a, úgy nyilatkozik, hogy egyáltalán nem vett részt a megfeleltetési procedúrában. Ezek a hallgatók azon csoportot képviselik, akik vagy már elegendő kredittel rendelkeztek, vagy az egyéb céljaik vezérelték őket, és meg sem próbálták az elszámoltatást.

A kérdőív utolsó tételében a hallgatókat arról kérdeztük, hogy véleményük szerint milyen módszerekkel lehetne javítani a kurzusok megfeleltetését és/vagy a kreditek elszámolását. A kitöltők 56%-a nem válaszolt a kérdésre, de a többiek válaszaiból értékes javaslatok rajzolódtak ki, melyeket a 21. ábrán mutatunk be.

A diagramon látható, hogy a legnagyobb csoportot azok alkotják, akik a szabályozásban vezetnének be változtatásokat. Szerintük erőteljesebb központi szabályozás létrehozásával csökkennének a rendszer bizonytalan elemei, és növekedne átláthatósága. Sokan javasolják közülük, hogy készüljön olyan kurzus lista, amelyen a problémamentesen, automatikusan megfeleltethető tantárgyak szerepelnek. Egyes vélemények szerint ezt az Erasmus koordinátoroknak kellene elkészíteniük a korábbi hallgatói tapasztalatok alapján, valamint a partnerintézményekkel folytatott kommunikáció révén. Mások szerint a fogadó intézményeknek kellene ilyen, pontos tematikákkal is kiegészített listákat biztosítani a hallgatók részére. Gyakori gondolat az is, hogy az elfogadtatás hivatali teendőinek nagy része a kiutazás előtt történjen meg, ezáltal az előzetesen megfeleltetett kurzusok esetén a hazaérkezést követően már zökkenőmentes lehetne a tárgybefogadás, és a folyamat nem igényelne további intézkedéseket.

21. ábra. A megkérdezett hallgatók javaslatai a kurzusok megfeleltetésének és/vagy a kreditek elszámolásának a javítására (471 fő adott szöveges választ).

A hallgatók 7%-ának véleménye szerint az oktatók hozzáállásának javítása könnyíthetné meg a kreditfogadás és a kurzusmegfeleltetés folyamatát. A válaszadók közül többen konstruktív javaslatokkal is élnek a helyzet jobbítása érdekében. Elsősorban informátságukra tesznek fejlesztő javaslatokat, melyektől azt várják a hallgatók, hogy megváltozik az oktatók a kinti képzésekhez való hozzáállása, és jobban elismerik majd azokat, amennyiben kellően tájékozódnak a külföldi tantárgyak tartalmáról, a képzés struktúrájáról, esetleg kapcsolatba lépnek az európai egyetemeken dolgozó kollégáikkal is. Ennek megvalósításához

44

egyes megkérdezettek konferenciákat, továbbképzéseket, nagyobb oktatók közötti kooperációt és oktatói mobilitást javasolnak.

A kitöltők 6%-a egyértelműen az intézmények, koordinátorok, oktatók kommunikációjára és kooperációjára fókuszálja a véleményét. Egy-két javaslat érkezett arra vonatkozóan is, hogy akár a partnerintézmények egymásnak megfeleltethető tárgyainak oktatói közösen dolgozhatnak ki tematikákat ezzel biztosítva a kurzusok közti ekvivalenciát. A megkérdezettek 5%-a szerint a hallgatók tájékoztatása, az Erasmus-iroda és kiutazni szándékozó diákok közti kommunikáció szorul fejlesztésre.

A hallgatók 6%-a a képzések felépítésének rugalmatlanságában, illetve a tantárgyi ekvivalencia megállapításának merevségében látja a probléma okát. Szerintük a partnerintézményeknek közelíteniük kellene egymáshoz a képzési terveiket, és olyan sávokat kellene hálóterveikbe beiktatniuk, amelyek könnyedén lehetővé teszik a külföldi tanulmányok elvégzését. Ehhez kapcsolódóan érdemes megjegyezni, hogy a teljes hallgatói minta 76%-a gondolja úgy, hogy a mobilitási ablakok megteremtése fokozná az Erasmus program sikerességét.

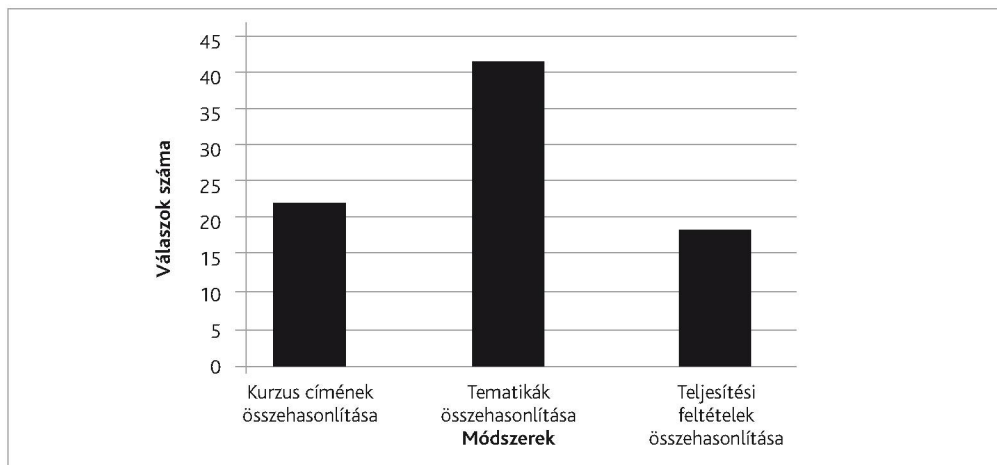
Az adminisztrációs rendszer fejlesztésével kapcsolatban a többség azt szorgalmazza, hogy kevesebb papírmunkát igényeljen, és az is inkább a kor igényeinek megfelelően elektronikus formában történjen.

4.4. KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS AZ ERASMUS INTÉZMÉNYI ÉS KARI KOORDINÁTOROK KÖRÉBEN

A vizsgált intézményekben jellemző kreditbeszámítási és kurzusmegfeleltetési problémák feltérképezésére az Erasmus-koordinátorokkal, valamint az intézményvezetőkkel készített mélyinterjúk mellett az Erasmus-felelősök részére készített kérdőív szolgált.

4.4.1. Kurzusmegfeleltetésre vonatkozó kérdések

Az Erasmus hallgatói mobilitás egyik kulcsproblémája a hallgatók által külföldön felveendő és az itthon velük ekvivalensként elismerendő kurzusok megfeleltetésének kérdése. Kérdőívünk a kurzusok egyenértékűségének megállapítására és ennek dokumentálására vonatkozóan is tartalmazott kérdéseket. A kurzusok egyenértékűségét az intézményekben az úgynevezett kreditátviteli bizottságok állapítják meg. A felsőoktatási törvény alapján két kurzust egyenértékűnek kell tekinteni abban az esetben, ha az általuk közvetített az összevetett ismeretek legalább hetvenöt százalékban megegyeznek. Arra vonatkozóan, hogy a kurzusekvivalenciát milyen módszerekkel állapítják meg, intézményenként különböző gyakorlat alakult ki. A kurzusmegfeleltetés módszereinek feltárására irányuló kérdésünk megválaszolásakor alanyaink három, a mélyinterjúk során szerzett információink alapján jellemzőnek bizonyult lehetőség közül választva, szükség szerint több választ is megjelölve jellemezheték az általuk képviselt szervezeti egység tantárgy-egyeztetési gyakorlatát. Emellett módot adtunk nekik arra is, hogy amennyiben az általunk megadottakon felül intézményük más módszert is kidolgozott, és alkalmaz a tantárgyi ekvivalencia megállapítására, akkor azt szöveges formában kifejthessék.

22. ábra. A kurzusmegfeleltetés módszerei. Több válasz megjelölésére is lehetőség nyílt (N=47).

Ahogy azt a 22. ábrán is láthatjuk, a vizsgált intézményekben leggyakrabban a kurzusok valamilyen szempontú összevetésével élnek az ezért felelős személyek, az Erasmus-koordinátorok, illetve a kreditviteli bizottságok tagjai. A három legjellemzőbb módszer a külföldi és a hazai kurzusok megfeleltetésére a tárgyak tematikáinak, címeinek és teljesítési feltételeiknek az összehasonlítása. A válaszadók közel 90%-a jelölte intézménye kurzusmegfeleltetési gyakorlataként a kurzusok tematikájának összehasonlítását. A módszer előnyeként tartják számon, hogy a tárgyi sillabuszok valóban részletes képet adnak mind a hazai, mind a külföldi kurzusok tartalmairól. Ugyanakkor hátrányként jelentkezhet, hogy a tematikákban szereplő kurzustervek a félév folyamán változhatnak, a megjelölt tartalmak eltérő hangsúlyokkal jelentkezhetnek a kontaktórák során, illetve mint ahogy arról alanyaink is beszámoltak, sok esetben az európai felsőoktatási intézmények kurzusainak tématervei nem érhetőek el a magyar hallgatók kiutazását megelőzően, így a tárgyak ekvivalenciájának megállapítására csak a fiatalok hazatérését követően kerülhet sor.

A válaszadók által második legnagyobb arányban megjelölt kurzusmegfeleltetési lehetőség a kurzusok címeinek összehasonlítása, amelyet a válaszadók közel fele jelölt meg jellemző módszerként. Az ebben rejlő nehézség, hogy az azonos című kurzusok egyes esetekben teljesen más tartalmakat közvetítenek. Egyes speciális tárgyak, szakterületek esetén a teljesen megegyező elnevezések szélsőségesen különböző tananyagokat takarnak következően a felsőoktatási intézmények, illetve a célország és az anyaország eltérő igényeiből. Például azonos című kurzusokra járva a mobilitásban részt vevő hallgató a célország jogrendszere ismeri meg, az itthoni egyetemre járó társa pedig a magyart; és hiába a kurzuscímek teljes egyezése, az Erasmus hallgató a hazai jogról természetesen nem hall, így a tárgy ekvivalensként nehezen lenne elfogadható.

A kurzusok teljesítési feltételeinek összehasonlítása szintén jellemző gyakorlata a vizsgált felsőoktatási intézményeknek, a válaszadók 38%-a nyilatkozott úgy, hogy a kurzusok ekvivalenciájának megállapításához vizsgálják a tárgyak kimeneti feltételeit is. A teljesítési feltételek összehasonlításával kapcsolatos nehézségként említhető a nyelvi különbségekből adódó eltérések kezelése. Ugyanazt a követelményt a mobilitásban részt vevő hallgatónak a célország nyelvén kell teljesítenie. Egyik válaszadónk szöveges válaszában felhívta a figyelmet például arra, hogy intézményük filológus hallgatói külföldön latin és ógörög szövegeket fordítanak német nyelvre kurzusok teljesítéseként, amelynek megvalósítása sok esetben magyar nyelven is komoly kihívást jelent. Ebből következően az ECTS-rendszer által meghatározott arány (30 hallgatói munkaóra = 1 kredit) sem lesz teljesen következetes.

8. táblázat. A kurzusmegfeleltetés módszerei a vizsgált intézményekben

Módszerek, módszeregyüttesek	Válaszadók száma (fő)
Kurzuscímek, tematikák és teljesítési feltételek összehasonlítása	9
Kurzuscímek és tematikák összehasonlítása	10
Kurzuscímek és teljesítési feltételek összehasonlítása	1
Tematikák és teljesítési feltételek összehasonlítása	8
Kurzuscímek összehasonlítása	2
Tematikák összehasonlítása	15
Teljesítési feltételek összehasonlítása	0
Egyik sem	2
Összesen	47

A 8. táblázatban foglalt összesített válaszok alapján láthatjuk, hogy a három legjellemzőbb kurzusmegfeleltetési módszer közül önmagában, kizárólagos tényezőként csak a tematikák, illetve ritkábban a kurzuscímek összehasonlítása él az intézményi gyakorlatban, pusztán a kurzusteljesítési feltételek összevetése alapján a válaszadók által képviselt intézmények nem állapítanak meg tantárgyi ekvivalenciát. A leggyakoribb a lehetséges módszerkombinációk közül a tematikák összehasonlítása, ezt követi a kurzuscímek és a tantárgyi tartalmak együttes alkalmazása, illetve a három jellemző egyidejű mérlegelése, és a tárgyelnevezések mellőzésével a tartalmi és teljesítési feltételbeli összevetés.

A kurzusmegfeleltetéssel kapcsolatos intézményi jellemzők feltárására irányuló kérdésünk kapcsán a koordinátorok utaltak arra, hogy a kötelező, a kötelezően választható és a szabadon választható tantárgyak külföldi kurzusokkal való megfeleltetése különböző elbírálás alá esik az intézmények egy részében. Szigorúbban járnak el az oktatók, ha a hallgatók kötelező hazai kurzusukat szeretnék külföldön teljesített tárggyal kiváltani, a választható kurzusok összehasonlításakor viszont rugalmasabbak. Jellemző megoldás ezekben az esetekben, hogy a szabadon választott kurzusok között az elektronikus rendszerekben is hirdetnek „Erasmus program során teljesített szabadon választható tárgy”, vagy ehhez hasonló címen kurzusokat, és ezeknek a saját kóddal rendelkező tantárgyaknak a külföldön teljesített kurzusokat az ekvivalencia vizsgálata, bármilyen tartalmi egyeztetés nélkül megfeleltetik.

A fent tárgyalt legjellemzőbb módszereken kívül van olyan intézmény is, ahol a hazai és külföldi oktatók előzetes egyeztetése, folyamatos kommunikációja biztosítja azt, hogy a hallgatók által kint teljesített és itthon elismertetni kívánt kurzusok kellő mértékben megegyezzenek egymással. A hazai és külföldi tanszéki koordinátorok személyes ismeretsége, előzetes megbeszélései szavatolják ezekben az esetekben azt, hogy a hallgatók külföldön valóban olyan tartalmakkal találkoznak kurzusaikon, amelyeket az küldő intézményben is el kell sajátítaniuk.

4.4.2. A kurzusok ekvivalenciájának dokumentálása

Lehetőségek a kurzusmegfeleltetés dokumentálására

Az Erasmus hallgatói mobilitás tervezésének fontos eleme a külföldön teljesítendő kurzusok dokumentálása, valamint egyes intézményekben a tantárgyi ekvivalencia valamilyen formában történő rögzítése is. Kutatásunk tanulságai szerint a kurzusmegfeleltetés dokumentálása a vizsgált intézményekben nem egyetemes, a különböző felsőoktatási intézmények adminisztrációs gyakorlata eltérő, sőt az egyes egyetemek és főiskolák különböző karain, intézeteiben, tanszékeiben is találkozhatunk eltérő megoldásokkal, amelyek a tantárgyak egymással történő megfeleltetésének dokumentálására hivatottak.

Az Erasmus program során külföldön tanulmányokat folytató hallgatók a szabályozás szerint az utazás előtt Tanulmányi Megállapodásban (Learning Agreement) rögzítik azoknak a kurzusoknak a listáját, amelyek teljesítését vállalják a fogadó felsőoktatási intézményben. A Tanulmányi Megállapodás az Erasmus hallgatói mobilitás kötelező adminisztrációs aktusa, amelynek elkészítésére minden külföldre utazó hallgató esetében sor kerül. A Tanulmányi Megállapodás klasszikus változata, mely a Tempus Közalapítvány honlapján⁴ elérhető, a külföldön teljesítésre váró tantárgyak kurzuskódját, címét és az értük járó ECTS krediteket tartalmazza. A hazai felsőoktatási intézmények egy részében a tanulmányi megállapodást kiegészítik a külföldi kurzusoknak megfeleltetett hazai tantárgyak listájával is, azaz a dokumentum kurzuspárokat rögzít a hallgató kiutazását megelőzően. A kétszlopos tanulmányi megállapodás feltételezi, hogy a kurzusok ekvivalenciájának megállapítására már a mobilitást megelőzően sor kerül, így a hallgató az előzetes háromoldalú tanulmányi megállapodás, hivatalos dokumentáció birtokában, a sikeres külföldi kurzusteljesítést követően nagy eséllyel számíthat arra, hogy a célországban megszerzett kreditjeit beszámítják itthoni képzésébe.

Egyes intézményekben, amennyiben egy külföldi kurzus tematikája több hazai kurzus tartalmát is lefedi, lehetőség van arra, hogy több hazai kurzust feleltessenek meg egy külföldön teljesített kurzusnak. Ezekben az esetekben a Tanulmányi Megállapodás minden érintett tantárgyat tartalmaz. Az Erasmus-koordinátorok részére készített kérdőív eredményei alapján a kurzuspárokat tartalmazó Tanulmányi Megállapodás a Debreceni Egyetem, az Eötvös Loránd Tudományegyetem és a Szegei Tudományegyetem egyes karainak, intézeteinek jó gyakorlata.

Válaszadóink egy része szöveges válaszban jelezte, hogy az általa képviselt intézményben a Tanulmányi Megállapodáson felül más módon is dokumentálják a külföldön teljesítendő kurzusokat, illetve az előzetes tantárgyi ekvivalenciát.

Mivel a tanulmányi céllal kiutazó Erasmus hallgatók a mobilitás időtartama alatt mind a küldő intézmény, mind pedig a fogadóintézmény aktív státuszú hallgatói, a hazai felsőoktatási intézményben, távollétükben egyéni tanulmányi rend keretében vesznek részt a képzésben. Tudunk olyan intézményről, ahol a kurzusok egymásnak való megfeleltetését az egyéni tanrend igényléséhez kapcsolódó formanyomtatványon rögzítik a kiutazást megelőzően.

Egy másik gyakorlat szerint az intézmény úgynevezett megfeleltetési űrlapot vezetett a hallgatókkal, amely kurzuspárokat tartalmazó Tanulmányi Megállapodáshoz hasonlóan a külföldi és a nekik megfeleltetett hazai kurzusokat listázza írásos formában.

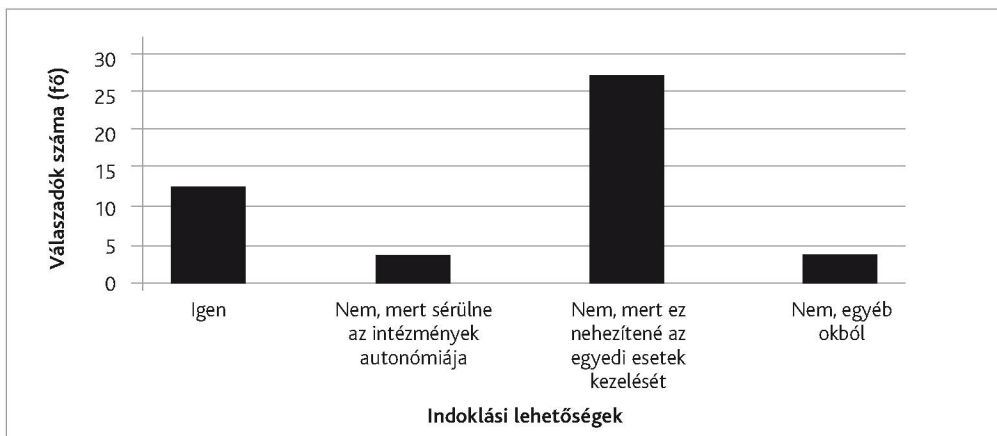
A hallgatók és az oktatók, valamint a hallgatók és az Erasmus-koordinátorok közötti előzetes szóbeli megállapodás szintén jellemző módja az előzetes ekvivalencia biztosításának. A gyakorlatban az ilyen ügyintézés folyamata a hallgató előzetes tájékoztatásával és tárgyválasztásával kezdődik. Ezt követően az érintett fiatal felveszi a kapcsolatot annak a tárgynak az oktatójával vagy tanszéki felelősével, aki azt a hazai kurzust gondolja, melynek a külföldi tantárgyat szeretné megfeleltetni. A hallgató és oktató között folyó diskurzus kitérhet a kurzuselismerést lehetővé tevő egyéb feltételek tisztázására is. Amennyiben például a külföldi és a hazai tantárgy közötti ekvivalencia mértéke az oktató megítélése szerint nem kielégítő, úgy ekkor történik meg annak egyeztetése, hogy a külföldi kurzus teljesítésén túl a hallgatónak milyen egyéb követelményeknek kell megfelelnie, milyen feladatokat kell megoldani annak érdekében, hogy a tárgyakat az oktató hivatalos formában egyenértékűként fogadja el. A hallgató és az oktató között szóban vagy e-mailen folyó megbeszélés eredményeként létrejött szóbeli megállapodás képezi a külföldi kurzusfelvétel alapját ezekben az esetekben. A folyamatban az intézmények egy részében a tanszéki koordinátor is aktív

szerepet vállal, a hallgató vele is egyeztetni a felvett, illetve felvenni kívánt kurzusok listáját. A hallgató ezekben az intézményekben a kurzusmegfeleltetés előzetes írásos dokumentációja nélkül utazik külföldre, és az ekvivalencia hivatalos megállapítására csak hazatérte után kerül sor. A Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karán ezt a folyamatot kiegészíti a kari Erasmus-koordinátornál történő kurzusmegfeleltetési dokumentáció elkészítése.

A hallgatók kiutazása előtt, előzetes, vagyis a külföldi kurzusteljesítést megelőző kurzusmegfeleltetés írásos dokumentálására mindezek alapján alapvetően 3 kialakult gyakorlat van a vizsgált intézményekben. Ezek a kurzuspárokat tartalmazó Tanulmányi Szerződés, az egyéni tanrendhez kapcsolódó nyomtatvány, valamint az ezzel rokonítható kurzus-megfeleltetési űrlap és az Erasmus-koordinátor által vezetett dokumentáció.

A koordinátorok véleménye az egységes kurzusmegfeleltetési dokumentációról

Nem minden intézményben van tehát mód arra, hogy a hallgatók kiutazásukat megelőzően dokumentálják a tantárgyak egymásnak való megfeleltetését. Az Erasmus-koordinátorok többségének véleménye szerint a Tanulmányi Megállapodáson felüli dokumentálás hiánya nem okoz problémát a kreditismerésben. Véleményünk szerint a tantárgyi ekvivalencia mobilitást megelőző írásos rögzítésére szükség van a hallgatók érdekében. A megvalósítás legkevesebb adminisztrációt igénylő, és minden intézményre adaptálható módszerének a külföldi kurzusok felsorolása helyett kurzuspárokat listázó Tanulmányi Megállapodás bevezetését tekintjük. Kérdőívünk összegyűjtötte azt is, hogy mi a jelenlegi intézményi, kari és tanszéki Erasmus-koordinátorok véleménye arról, hogy a hallgatók kurzusainak megfeleltetésére egységes, minden intézményre kiterjedő dokumentálási rendszer kerüljön bevezetésre.

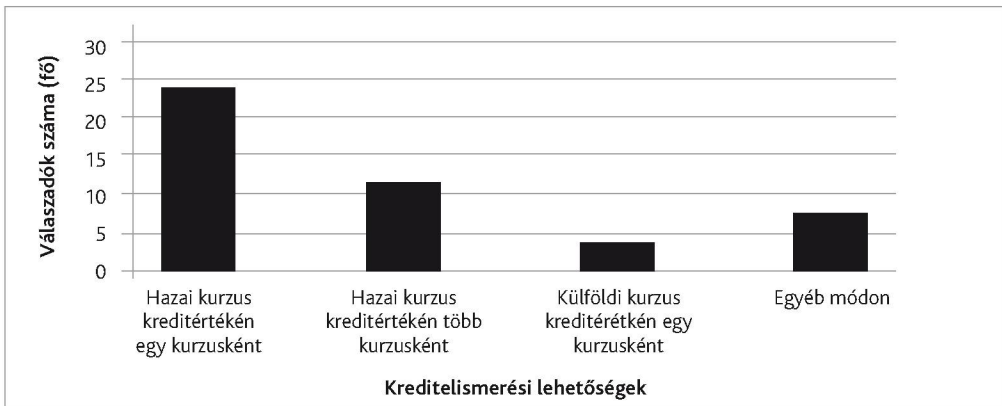
23. ábra. Indokoltnak tartja-e egy egységes, minden intézményre kiterjedő dokumentálási rendszer bevezetését a kurzusok megfeleltetésére vonatkozóan? (N=47).

Összegezve a 23. ábrán közölt eredmények tanulságait azt állapíthatjuk meg, hogy a válaszadók összesen 74,5%-a szerint nincs szükség a kurzusmegfeleltetés egységes dokumentálására. A legnagyobb arányban (57,4%) azzal indokolták nemleges válaszukat az Erasmus-koordinátorok, hogy az egységes dokumentáció nehezítené az egyedi esetek kezelését, 8,5%-uk szerint pedig sértené az intézmények autonómiáját, ha minden egyetemen és főiskolán azonos módon kellene rögzíteni a kurzusok előzetes ekvivalenciáját. Az

egyéb okok között egyrészt találoztunk olyan véleménnyel, hogy az intézményi autonómia és az egyedi esetek kezelésének lehetősége egyszerre sérülne ebben az esetben. Két másik, egymással rokonítható reflexió szerint az egységes dokumentálás bevezetése indokolt lehetne, ugyanakkor nehézségekbe ütközne az intézményekben felmerülő speciális igények, kritériumok, illetve az egyes karok és szakok specifikumai közötti eltérések kezelése. Negyedik válaszadónk szerint a kurzusmegfeleltetés egységessítése növelné az oktatók adminisztrációs terheit.

4.4.3. Kreditbeszámításra vonatkozó kérdések

A kurzusmegfeleltetés mellett egy ahhoz szorosan kapcsolódó probléma a külföldön szerzett kreditek beszámításának kérdése. Az egymásnak megfeleltetett és azonos kreditszámú hazai és külföldi kurzusok esetén a kreditek elismerésével szemben nem merülnek fel gondok. Probléma akkor jelentkezik, ha a hallgató által a fogadó intézményben elvégzett kurzus kreditértéke nem egyezik meg, egyes esetekben szélsőségesen eltér a neki megfeleltetett magyarországi kurzus kreditértékétől. Ennek a jelenségnek a kezelésére a vizsgált intézményekben több gyakorlat él.

24. ábra. A kreditbeszámítás lehetőségei eltérő kreditszámú kurzusok esetén (N=47).

A 24. ábrát nyomon követve láthatjuk, hogy a válaszadóink által képviselt intézmények többségében, vagyis a megkérdezettek 51%-ának válasza alapján a legjellemzőbb megoldás az, hogy külföldi kurzussal ekvivalensként egy hazai kurzust fogadnak el, és megfeleltetett küldő intézményi kurzus kreditértékén számolják el a teljesítést. Ezzel a gyakorlattal szemben hátrányként az fogalmazható meg, hogy a hazai képzés nem ismeri el ilyen esetekben az el nem számolt kreditek által kifejezett hallgatói munkaórákat.

A válaszadók 23%-a jelezte válaszával, hogy intézményében lehetőség van arra, hogy kreditszámkülönbség esetén egy külföldi kurzusnak több, az adott tárgy által tartalmilag lefedett hazai kurzust feleltessenek meg. Ebben az esetben valamennyi külföldön szerzett kreditet beszámítanak a hallgató tanulmányaiba.

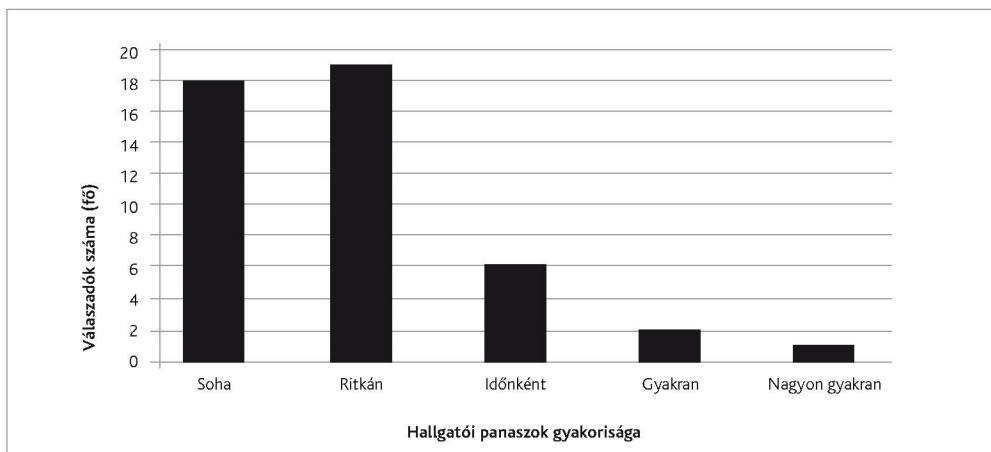
Ugyanerre van lehetőség akkor, ha a külföldi kurzus kreditértékén történik a kreditelszámolás, mint ahogy az válaszadóink 8,5%-a által jellemző gyakorlatként megjelölésre került. Kutatásunk nem tért ki arra, hogy a hazai hálóterv, illetve az elektronikus nyilvántartás számára ez a módszer miként kezelhető.

Az egyéb válaszlehetőség megjelölésekor válaszadóink a fenti kategóriákba nem sorolható, vagy eze-

ket a gyakorlatokat valamilyen módon ötvöző módszerekről is beszámoltak. Ezen szöveges válaszok egy részéből látható, hogy van olyan intézmény, ahol nemcsak a kurzusmegfeleltetés terén, hanem a kreditek elszámolása kapcsán is különbség jelentkezik a kötelező, a kötelezően választható és a szabadon választható kurzusok Erasmus-ügyintézés során történő megítélése között. A hazai kurzus kreditértékén történő elszámolás egyes intézményekben a kötelező tantárgyak esetén jellemző, a választható tárgyak külön elbírálás alá esnek, és kreditértékükről a kreditátviteli bizottság dönt. Tudunk olyan intézményről is, ahol az Erasmus-kurzusokat jellemzően szabadon választható tárgyként, egységesen 3, máshol 5 kredit értékkel fogadják el, míg egy másik intézményben az ezzel megegyező gyakorlatot azzal egészítik ki, hogy ilyen módon maximum 15 kreditpontot lehet beszámítani a hazai képzésbe. A különböző kreditszámú hazai és külföldi kurzusok kreditjeinek elszámolása érdekében egyedi elbírálásra is lehetőséget biztosíthatnak.

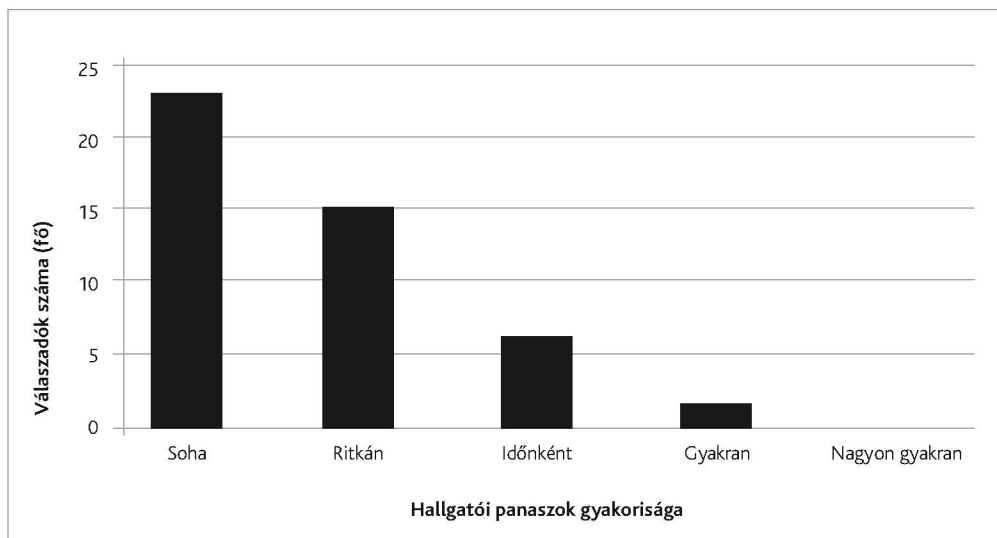
4.4.4. Hallgatói panaszok a kreditbeszámítás és a kurzusmegfeleltetés terén

Az Erasmus-koordinátorok szerepköréhez tartozik a mobilitásban részt vevő hallgatók problémáinak kezelése és megoldása. Ehhez kapcsolódóan elemezzük arra irányuló kérdésünk eredményeit, hogy az Erasmus hallgatók milyen gyakran fordulnak panasszal a megkérdezettekhez kurzusmegfeleltetési illetve kreditbeszámítási problémáikkal. A 25. ábrán láthatjuk, hogy mindössze a koordinátorok 6,4%-a jelezte azt, hogy a hallgatók gyakran vagy nagyon gyakran élnek panasszal a kurzusmegfeleltetés miatt. A válaszadók nagyobb hányadához, összesen 78,7%-ához soha vagy csak ritkán fordulnak a hallgatók a külföldi és hazai kurzusok egymásnak való megfeleltetésével kapcsolatos problémáik okán.

25. ábra. Hallgatói panaszok a kurzusmegfeleltetés terén (N=46).

A kreditbeszámítás kapcsán jelentkező hallgatói problémák terén a 26. ábra alapján hasonló tendenciát figyelhetünk meg. A megkérdezettek közel feléhez (48,9%) soha nem fordulnak panasszal a hallgatók kreditelszámolással kapcsolatban, 31,5%-ukat pedig csak ritkán keresik ilyen gondjukkal a kiutazó fiatalok. A nagyon gyakran válaszlehetőséget egy kitöltő sem jelölte meg, és a koordinátoroknak mintegy 4,3%-a gyakran találkozik kreditelszámolási problémákkal.

26. ábra. Hallgatói panaszok a kreditbeszámítás terén az Erasmus koordinátoroknál (N=46).

A koordinátorok válaszai alapján tehát a kutatásunk fókuszában álló kérdések, így a kreditelismerés és a kurzusbeszámítás nem jellemző problémája a magyar Erasmus hallgatóknak, illetve amennyiben nem érzik hatékonynak vagy igazságosnak a folyamatot, nem keresik fel panaszukkal a hallgatói mobilitás kérdéseiről a küldő intézményben felelős ügyintézőt.

4.4.5. Nehézségek és megoldási javaslatok a kurzusmegfeleltetés és a kreditbeszámítás terén

Kutatásunk elsődleges célja a hazai kurzusmegfeleltetési és kreditbeszámítási intézményi problémák és jó gyakorlatok feltárása, így kérdőívünk kitért arra, hogy a jelenlegi Erasmus-koordinátorok számára ezzel a két kérdéskörrel kapcsolatban melyek a leginkább gondot okozó nehézségek. Emellett megkérdeztük véleményüket arról is, hogy miben látják az általuk felsorakoztatott problémák megoldásának lehetőségeit. Az alábbiakban az erre irányuló kérdések nyomán megfogalmazott szöveges válaszokból származó tapasztalatainkat összegezzük tematikus csoportokba gyűjtve a válaszokban megjelenő jellemző problémaköröket.

»» *Kurzusválasztással és -megfeleltetéssel kapcsolatos nehézségek*

A külföldi és a hazai kurzusok tematikáinak egyezése, mint ahogy azt a kurzusmegfeleltetés módszereinek tárgyalásakor is láttuk, igen nagy hangsúlyt kap a tantárgyfelfogadás megállapításakor. Ehhez kapcsolódó probléma a hazai intézményekben, hogy a külföldön teljesíthető kurzusok néhány koordinátor véleménye szerint túlságosan különböznek a hazai tématervekben foglaltaktól. Emellett nem minden partnerintézmény kurzuskínálatát tartják megfelelőnek, és úgy látják, hogy gyakran nehéz egyeztethető kurzusokat találni, kevés külföldi tantárgyat tudnak saját képzésükbe befogadni. A folyamatot bizonyos speciális tárgyak esetén tovább nehezíti az, hogy az azonos című és akár azonos tematikájú külföldi és hazai kurzusok is takarhatnak teljesen különböző tartalmakat a tárgyat gondozó ország eltérő tartalmi követelményeiből adódóan. Vannak emellett olyan tartalmak is, amelyek ismerete fontos kimeneti követelmény a hazai kép-

zésben, ugyanakkor a külföldi intézményekben nincs hagyománya az adott témakörök tanításának. Az intézmények különös figyelmet fordítanak a tárgyak tartalmi egyezésére, és az elismertetni kívánt kurzustól a hazaival igen nagymértékű egyezést várnak el. Problémaként jelezték a koordinátorok, hogy a kötelező tantárgyak Erasmus-tárggyal való kiváltása gyakran ütközik akadályokba, és egyes esetekben még a szabadon választható tantárgyi blokkok terhére is csak nagyarányú tematikus azonosság esetén fogadnak el külföldi kurzusokat az intézmények.

Problémát jelent a kurzusválasztásban az is, hogy a külföldi és a hazai tantervek eltérően épülnek fel, vagyis az egyes kurzusokat a különböző országok képzési programjaiban más időpontokban, más szemeszterekben tanítják. Ez egyrészt abban az esetben jelent gondot, ha a hallgató külföldön a kiutazás félévében teljesíteni tudna egy tantárgyat, annak van is a hazai képzésében ekvivalens megfelelője, ugyanakkor a külföldinek megfeleltethető hazai tárgyat előfeltételeinek teljesítése hiányában nem tudja felvenni, mivel még nem haladt eléggé előre tanulmányaiban. Másrészt gondot jelent a hálótervek különbözősége akkor is, ha a hallgató kiutazásának félévében a fogadó intézmény nem hirdeti azokat a kurzusokat, melyek illenek az adott fiatal képzési programjába és vannak nekik megfeleltethető hazai tantárgyak is.

Bizonyos hazai képzési programokból külföldre látogató hallgatókat érintő probléma, hogy az európai felsőoktatási intézményekben nem létezik az a szak, amelyet a fiatal itthon hallgat. Egy egyszerű példát véve alapul a magyar nyelv és irodalom szakra járó hallgató külföldön jellemzően nem tud ugyanilyen képzési programba bekapcsolódni. Ennek következtében a kurzuscímek hasonlóságát és tematikai azonosságokat nagyon nehéz biztosítani, ezáltal a kurzusmegfeleltetés problémái hatványozottan jelentkeznek ezen hallgatók esetében.

A kurzusmegfeleltetési nehézségek leküzdésére tett javaslatok széles palettán mozognak az európai szintű, Erasmus-programról szóló nemzetközi workshopoktól, valamint a teljesen egységes európai hálótervtől kezdve, az egyéni ügyintézés és a tartalmi egyezőség terén való nagyobb rugalmasság szorgalmazásáig.

Az Erasmus-koordinátorok egy része a probléma megoldását egyértelműen tematikai azonosság kevésbé rugalmatlan kezelésében, kisebb mértékű tartalmi egyezés esetén is engedélyezhető kurzuselfogadásban látja.

Jó gyakorlatnak tartjuk, hogy a vizsgált intézmények egy részében az Erasmus program során teljesített tárgyak elfogadását a szabadon választott tantervi blokkhoz tartozó, külön címmel és kóddal rendelkező, erre a célra hirdetett kurzusok léte biztosítja. Ezen kurzusoknak a tematikák vizsgálata nélkül automatikusan elfogadhatók a mobilitás során teljesített tantárgyak egy intézményi szinten meghatározott maximális kreditszám erejéig. Mint a kurzusmegfeleltetéssel kapcsolatos nehézségek megoldása néhány koordinátor válaszában mint már működő problémakezelési módszer jelentkezett ez a gyakorlat.

»» **Adminisztrációs nehézségek**

Az adminisztrációs problémák szorosan összefüggenek a kurzusmegfeleltetést közvetlenül érintő nehézségekkel. Az Erasmus-koordinátorok által említett adminisztrációs problémák egyik csoportja a választott kurzusok kiutazást megelőző rögzítéséhez, illetve az előzetes ekvivalencia megállapításához kapcsolódik. A hallgató fogadó intézménybe érkezését megelőzően ugyanis nem tudható teljes biztonsággal, hogy a választott kurzusok a mobilitás félévében ténylegesen indulnak-e, és ha igen, akkor milyen tematikával. A külföldön valóban teljesített tantárgyak listája a célországai felsőoktatási intézmény tanrendi változásai miatt módosulhat. Az új kurzusok és az elismertetni kívánt hazai tantárgyak megfelelését a hallgató hazaérkezése után ismételtelen meg kell állapítani. A másik ebből fakadó probléma pedig az, hogy az előzetesen hazai kurzusokkal egyenértékűként elismert külföldi tárgyak a tematika birtokában már nem minden eset-

ben tekinthetők valóban ekvivalensnek az itthoni hálóterv egyes elemeivel. Van olyan intézmény is, ahol a tanulmányi osztály csak a külföldi tematikák hiteles fordítását követően fogad el külföldön teljesített tantárgyat küldő intézményi kurzus megfelelőjeként.

Az adminisztrációs nehézségek egy másik csoportja abból fakad, hogy az európai egyetemeken és főiskolákon, illetve a hazai felsőoktatási intézményekben eltérő a tanév rendje. Ebből következően az Erasmus hallgatók egy részének a hazaérkezéskor még nem áll rendelkezésre a külföldi kurzusok teljesítésekor megállapított érdemjegy. Ez abból a szempontból jelent problémát, hogy a hazai szemeszterek zárásakor az elektronikus rendszerekben rögzíteni kell a megszerzett érdemjegyeket, és a hallgatók a következő félévre csak ezt követően tudnak beiratkozni. Az érdemjegyek megállapítása emellett bizonyos külföldi intézményekben eltér a hazai gyakorlattól. A valamennyi egyetem és főiskola rendelkezésére álló európai skálák biztosítják ugyan az osztályzatok hazai rendszerre történő adaptálását, vannak azonban olyan esetek is, ahol egyedi döntések meghozatalára van szükség. Bizonyos kurzusokat külföldön jeggyel nem értékelnek, ugyanakkor a vele ekvivalensként elfogadott hazai tantárgy öt- vagy háromfokozatú értékeléssel zárul. Ezekben a helyzetekben gondot jelent az, hogy eldöntsék, mi kerülhet az ETR, illetve a Neptun felületére. Adminisztrációs problémát képez tehát az Erasmus-ügyintézés során egyrészt a kurzusmegfeleltetés és a kurzusválasztás kiutazást megelőző dokumentálása, valamint az érdemjegyek megfelelő megállapítása a hazai tanév rendjének megfelelő időben.

A megkérdézett Erasmus-koordinátorok által tett javaslatok szerint ezek a problémák egyrészt a hazai és külföldi Erasmus-felelősök, illetve oktatók között folyamatosan működő kommunikáció által valósítható meg. A kurzusok tartalmáról történő előzetes, oktatók között történő egyeztetés biztosíthatja a kurzusmegfeleltetés fenntartását a hallgató hazaérkezése után is. Amennyiben a választott tantárgyak külföldi oktatóitól közvetlenül származó információk, tematikák a mobilitást megelőzően rendelkezésre állnak, csökkenthető annak az esélye, hogy a hallgató által teljesíteni kívánt kurzus nem indul az adott szemeszterben, illetve az előzetes ekvivalencia megállapítása is szilárdabb alapokra kerülhet. Egy koordinátori javaslat szerint ennek az előzetes egyeztetésnek a kivitelezésével nem feltétlenül az oktatókat kell terhelni; az Erasmus-tematikák, -tantervek, -kreditek egyeztetésére külön személy alkalmazása is megoldást jelenthet. Egy válaszadónk hozzászólása szerint az intézeti/tanszéki Erasmus-koordinátorok hatáskörébe utalható az a feladat, hogy a külföldre látogató hallgatók érdekeit képviselje. A szöveges válaszban a feladatkör részletezésére nem került sor. Továbbgondolva a javaslatot elképzelhetőnek tartjuk, hogy a hallgatók tantárgyválasztását követően az intézetek Erasmus-felelőseinek feladata lehetne a célegyetemek oktatóival való közvetlen kapcsolatfelvétel, és ily módon az információszerzés, valamint a tematikák előzetes egyeztetése. Mindez biztosítaná annak a megvalósulását is, hogy a hallgatók problémáit egyedi esetekként kezeljék, ugyanakkor ez egy pontos, átlátható intézményi eljárási rend szerint történjen. Korábban láthattuk, hogy a válaszadók jelentős többsége ellenezné az egységes dokumentálási rendszer bevezetését valamennyi intézményben. Az azonban megvalósíthatóan és szükségesnek látszik, hogy az egyes intézetek, tanszék-ek a Tanulmányi Megállapodás elkészítésekor gondoskodjanak a kurzusmegfeleltetés dokumentálásáról és biztossáák előzetes egyeztetés által a megfelelő mértékű, és elfogadható tematikus egyezést a hallgató által teljesíteni kívánt és a hazai tárgyak között.

Érkeztek hozzánk olyan javaslatok is, melyek szerint érdemes lenne szorgalmazni egy folyamatosan frissülő adatbázis létrehozását, amely valamennyi, az Erasmus programban hallgatót küldő és fogadó felsőoktatási intézmény kurzuskínálatát hozzáférhetővé tenné, és tartalmazná ezen tárgyak tematikáit is. A kurzusmegfeleltetés és kurzusválasztás gördülékenysége így a különböző egyetemek oktatói közötti személyes kommunikáció és a minden hallgató kurzusválasztását egyedi problémaként kezelő ügyintézés nélkül is megvalósítható lenne.

Az érdemjegyek megállapítása és rögzítése kapcsán a probléma megoldásának kulcsa véleményünk szerint a kellő rugalmasság és az egyéni ügyintézés lehetőségének biztosítása. Úgy gondoljuk, hogy a tanév rendje miatt előálló nehézségek személyre szabott ügyintézéssel orvosolhatók lehetnek. Az elektronikus felületek módosításához adminisztrációs jogkörrel rendelkező ügyintézők egyéni, utólagos kurzusmódosítással, jegyrögzítéssel segíthetik a folyamat gördülékenységét.

»» Az érintettek ügyintézéshez való hozzáállása

A külföldi és hazai kurzusok megfeleltetésének kérdése néhány válaszadónk hozzászólása alapján egyes esetekben kényes kérdés a hazai intézményekben. A küldő intézményi kurzusokat gondozó oktatók időnként rugalmatlanul állnak ahhoz a problémához, hogy saját tárgyukat egy másik, az Erasmus program esetén, egy külföldi egyetem oktatójának kurzusával egyenértékűnek ismerjék el. Teljes egyezést két tantárgy esetén szinte lehetetlen találni, a tanulmányi és vizsgaszabályzatokban meghatározott, általában 75%-os tartalmi azonosság meglepte pedig nem minden oktató szerint elegendő. Ennek következtében ragaszkodva saját tematikájuk egyediségéhez, és a kurzusuk által közvetített tartalmak hallgatók általi elsajátításához, vonakodnak ekvivalensként elfogadni a külföldi kurzusokat. Az adminisztrációs nehézségek leküzdéséhez kapcsolódóan már említettük azt a koordinátoroktól származó javaslatot, hogy az oktatók, illetve Erasmus-felelősök folyamatos előzetes egyeztetést folytassanak a fogadó intézmények képviselőivel. Az előzetes ekvivalencia megállapítása mellett mindez az oktatók rugalmasságának növelését eredményezhetné. A személyes kapcsolatok kiépítése a külföldi kollégákkal, a rendszer átláthatóságának fokozódása, a tematikák hozzáférhetősége javíthatná az oktatók Erasmus-ügyintézéshez, kurzuselfogadáshoz való hozzáállását.

A megkérdezett Erasmus-koordinátorok egy része jelezte, hogy a hallgatók együttműködésének esetleges hiánya, felkészületlensége és tájékozatlansága szintén nehézségeket eredményez a kurzusmegfeleltetés és a kreditbeszámítás terén. A hallgatók időnként nem informálódnak megfelelően, nem egyeztetnek kellő időben oktatóikkal, illetve előfordul, hogy olyan külföldi tantárgyakat választanak, amelyeknek nem feleltethető meg hazai kurzusaik egyike sem. A probléma megoldását a válaszadók a hallgatók hatékonyabb, célzott felkészítésében, tudatosabb tanulmányi tervezésre való ösztönzésében látják. A körültekintő tájékoztatás mellett az átlátható és rögzített, valamint a hallgatók számára hozzáférhető és ismert tanszéki, illetve intézeti eljárási rend szintén hozzájárulhat ahhoz, hogy a hallgatók kiutazásukat megelőzően, és hazatértük után is felkészült partnerként tudjanak közreműködni a kurzusmegfeleltetéssel és kreditbeszámítással kapcsolatos ügyintézésben.

»» Kreditbeszámítási nehézségek

A kreditek hazai képzésben való elismerésével kapcsolatos problémák jelentős része abból fakad, hogy az itthoni kreditrendszer és a külföldi intézmények kreditrendszere nem teljesen kompatibilis. Holott az európai, így a hazai felsőoktatási intézmények is az ECTS-rendszer szerint számolnak el krediteket a kurzusok teljesítését követően, a magyarországi intézmények jellemzően a képzési hagyományaik megtartása mellett a teljes képzésért járó krediteket osztják el a korábban meglévő hálótervekben szereplő kurzusok között. Ennek eredményeként kurzusaink sok esetben 1-2 kreditértékűek, és nem fejezik ki kellőképpen a befektetett hallgatói tanulmányi munkaórákat, a képzés elaprózott, sok tantárgyat foglal magában, ami nehezíti a külföldi kurzusokkal való tartalmi és kreditszámbeli egyezés megállapítását, illetve elismerését (Derényi, 2006). A koordinátorok válaszaiból tudjuk, hogy a hazai kurzusok és a külföldi megfelelőik kreditszáma sokszor különbözik, jellemzően oly módon, hogy a hallgató egy tantárgy külföldi teljesítése során több kreditet tud bemutatni a Tanulmányi Átiraton (Transcript of Records), mint amennyi az annak a tárgynak megfeleltetett hazai kurzus kreditértéke. Előfordulnak olyan esetek is, hogy ez az eltérés szélső-

ségesen nagy, akár az küldő intézményi tantárgy kreditszámának többszörösét kapja a hallgató a külföldi kurzus teljesítésekor.

Ezeket a kreditzámbeli eltéréseket a hazai képzések adminisztrációja nehezen tudja kezelni. Az elektronikus tanulmányi rendszerekben jellemzően nem lehet egy kurzusért nagyobb számú kreditet elszámolni, mint amennyi a hálótervben szerepel, így a megfeleltetett kurzusok rögzítését követően maradványkreditek keletkeznek. A különbségként jelentkező kreditszámok sorsa a különböző egyetemeken és főiskolákon más-ként alakul. Koordinátori javaslatban fogalmazódott meg a hazai kreditrendszer és a nemzetközi gyakorlat harmonizációjának igénye az ECTS-rendszer követelményeinek figyelembe vételével. A tantárgyak számának csökkentése, a kreditszámok növelése az intézményi autonómia sérülése nélkül véleményünk szerint nehezen megvalósítható. Mint ahogy azt korábban is láttuk, vannak olyan intézmények, ahol a kurzusokat minden esetben a hazai tárgyak kreditértékén rögzítik, a fennmaradó kreditek pedig nem jelentkeznek a hazai tanulmányokban. Annak érdekében, hogy a maradványkreditek is elismerésre kerüljenek a hallgatók képzésében, az intézmények két megoldási lehetőséget dolgoztak ki. Az egyik megvalósítása során a nagy kreditszámú külföldi kurzusokat több hazai kurzusként ismerik el. Egy másik lehetőség a külföldi tanulmányok elszámolására fenntartott külön kreditszám elkülönítése a szabadon választható tantárgyak terhére. Ezek a módszerek lehetővé teszik valamennyi hallgatói munkaóra elismerését a küldő intézményben.

4.5. KUTATÁS MÉLYINTERJÚ MÓDSZERREL

A következőkben a felsőoktatási intézmények vezetőivel, intézményi, kari és tanszéki koordinátoraival készült mélyinterjúk során felmerült kredit- és tárgybeszámítással kapcsolatos problémákat és jó gyakorlatokat mutatjuk be. Jó gyakorlatnak azt tekintettük, amit a megkérdezettek fogalmaztak meg, vagy javasoltak egy adott probléma kezelésére. Az interjúk elemzése alapján megállapítható, hogy az intézményeken belül is jelentős különbségek találhatók a kredit- és tárgybeszámítás ügymenete terén. Ezek a különbségek a különböző képzések jellegéből, valamint abból adódnak, hogy a karok és a tanszékek az alkalmazott eljárások terén autonómiát élveznek. Ebből kifolyólag nem célunk a vizsgált intézmények és oktatási egységeik direkt bemutatása. Az elemzés a jellemző problémák azonosítására, és a problémákra kidolgozott gyakorlatok bemutatására fókuszál függetlenül attól, hogy azok mely intézmények, karok, vagy tanszékek esetében jelentkeznek.

4.5.1. Eltérő tantervek és kurzustartalmak problémája

Az interjúk elemzése alapján megállapítható, hogy a tantárgy- és kreditbeszámítás terén az egyik legnagyobb nehézséget az európai felsőoktatási intézmények eltérő tantervei és tárgyelemek tartalma jelenti. Az intézmények különbözhetnek képzésük felépítésben, valamint az egyes tárgyelemek tartalmait illetően is. Az eltérések következtében a fogadó intézményekben a tanegységek nehezen feleltethetőek meg a hazai képzések tárgyaival, ezért bizonyos tárgyak gyakran egyáltalán nem illeszthetőek be az itthoni tanmenetbe. A képzések felépítése különbözőségének szemléltetésére példaként említhetjük a jellemző hazai gyakorlattól nagymértékben eltérő moduláris szerkezetű képzést, ahol egy modul akár 10-15 kreditnek is megfelelhet. A moduláris részképzésben részt vevő hallgatók esetén mindez nehezíti a tárgyfogadás és kreditelismerés megvalósítását a hazai, kis kreditértékű tárgyakból építkező képzésekben. A megkérdezettek szerint további nehézséget jelent, hogy egyes oktatók vonakodnak ekvivalensnek elismerni az általuk oktatott tárgyakat külföldön teljesített kurzusokkal, ezáltal lecsökken azoknak a szakmai kurzu-

soknak a száma, amelyek beszámításával biztosítható lenne, hogy a kiutazó hallgatók megfelelő ütemben haladjanak hazai tanulmányaikkal. A fenti problémák eredményeképpen a külföldi részképzésben részt vevő hallgatók képzési ideje egyes esetekben hosszabb lesz. Fontos megemlíteni, hogy a szakmai megfeleltetés elsősorban a kötelező tanegységeknél jelent komoly nehézséget, a kötelezően választható, illetve a szabadon választható tanegységek esetében lényegesen nagyobb a mozgástér.

4.5.2. Jó gyakorlatok az eltérő tantervek és kurzustartalmak kezelésére

Több megkérdezett is említette, hogy a tantervek harmonizációja az európai felsőoktatási intézményekben nagyban hozzájárulna a probléma kezeléséhez. Azonban hozzátették, hogy esetenként a több száz tanterv egymáshoz illesztése rendkívül nagy feladat, valamint az intézmények autonómiáját is sértené egy ilyen európai szintű kezdeményezés, továbbá bizonyos országspecifikus képzések esetén ez a harmonizáció objektív akadályokba is ütközik (például számvitel, jog vagy mérnökképzések), mert a szakmai tartalmak az adott ország specifikumaira épülnek. Egyedi megoldásként két partnerintézmény egy adott képzés módosításával és harmonizációjával közös oklevélhez vezető képzést hozhat létre (joint degree), azonban ez általában több hónapos előkészítő munkát igényel, valamint csak a két intézmény közötti megfeleltetést biztosítja. Több száz bilaterális szerződés megléte esetén ez a megoldás csak rendkívül korlátozott értelemben jelent megoldást a probléma egészére.

A megkérdezettek az akadályok elhárításában a gondos tervezést és a rugalmasságot emelik ki. Egyrészt nagy figyelmet fordítanak arra, hogy a hallgatókat már a pályázásnál tájékoztassák a felmerülő nehézségekről, külföldi részképzésük tanulmányi szempontú megtervezésének fontosságáról. Másrészt a több éves tapasztalatok alapján több kar és tanszék is létrehozott olyan kurzuslistákat (lásd például 6. sz. melléklet), amelyek azokat a hazai kurzusaikat sorolják fel, melyek tartalmukat és tantervi elhelyezkedésüket tekintve – például azért, mert nem épülnek rájuk más tantárgyak – a legalkalmasabbak a külföldi kurzusokkal való megfeleltetésre. A hallgatók tájékoztatása és a kurzuslista alkalmazása hozzájárul ahhoz, hogy a tanulmányi szempontok jobban érvényesüljenek a célintézmények kiválasztásakor. Emelték, hogy egyes intézményeknél megfigyelhető az a tendencia, hogy a hallgatók szívesebben utaznak olyan helyekre, ahol leginkább biztosítottak a feltételek a kint elvégzett tanulmányaik itthoni beszámításához.

Emellett több megkérdezett is kihangsúlyozta, hogy a kurzusok megfeleltetésekor igyekeznek rugalmasan kezelni a határokat, a javasolt 75%-os egyezést kevésbé szigorúan alkalmazni. Egyrészt a törvényi szabályozás szerint is el lehet témi ettől a normától, illetve több intézmény belső szabályozása szerint a 75%-os egyezés csak egy irányadó érték, és az alatti megfelelés esetén is elfogadhatók ekvivalensként a kurzusok. Másrészt – mint ahogyan az egyik interjúalany kifejtette – a 75%-os ekvivalencia meghatározásához nincsenek világos módszertani keretek lefektetve, az adott oktató vagy szakfelelős szubjektív szakmai ítélete nagyban befolyásolja az egyezés arányának meghatározását. Emellett olyan gyakorlat is létezik, ahol nemcsak az azonos tartalmú, hanem az „azonos értékű” tárgyak is megfeleltethetőek egymásnak. Ebben az esetben a tartalmi összehasonlítás mellett egyéb szakmai kritériumok is érvényesülnek. A javaslat mögött az gondolatmenet áll, hogy a külföldi résztanulmányok során nem feltétlenül az az elsődleges cél, hogy a hallgató ugyanazt tanulja, mint itthon, hanem hogy más jellegű szakmai ismeretekre is szert tegyen.

A tanegységek megfeleltetésében egyes intézmények olyan gyakorlatot is alkalmaznak, hogy egy külföldön teljesített nagyobb tanulmányi tartalmú tanegységet több hazai tárgynak felettnek meg. A gyakorlat alkalmazásának eredményeképpen a kiutazott hallgató tanulmányai előrehaladásában így nem marad el képzése mintatantervéhez képest, az esetleges későbbi végzés esélye is lecsökken. Természetesen

ez csak abban az esetben lehetséges, ha a kint teljesített nagyobb tanegység (jellemzően modul) leírásából kiderül, hogy annak tartalma több hazai tárgyelemnek is megfeleltethető.

A fentiek alkalmazása azonban rugalmasságot követel meg az oktatók, szak- és tárgyfelelősök részéről. Több interjúalany is hangsúlyozta, hogy a külföldi részképzésekben teljesített tárgyak eredményes beszámításában, a minőségi mobilitás biztosításában rendkívül fontos az oktatók közötti szakmai kapcsolatok megalapozottsága, a kölcsönös bizalom megléte. A probléma kezelése érdekében ezért kiemelten fontos az oktatók szemléletének módosítása, a mobilitás szakmai előnyeinek terjesztése. A megoldások között olyan gyakorlatok szerepelnek, mint az oktatói mobilitás népszerűsítése, vagy az oktatók bevonása a beérkező hallgatók kurzusainak megtartásában. Azonban ezek a megoldások is csak korlátozottan vezetnek eredményre, nagyszámú bilaterális szerződés esetén ez a folyamat nehézkes, és hosszú időt vehet igénybe.

A fentiek mellett olyan technikai jellegű megoldás is alkalmazható a tantárgy-megfeleltetések problémájára, hogy egyes képzésekben szerepelnek olyan blokkok, modulok, amelyekbe könnyen beemelhetők a külföldön teljesített tanulmányok. Ez Erasmus-modul/kreditblokk vagy projektmunkaként jelenik meg a tanmenetben. Az Erasmus-modul a kötelezően választható kurzusok beszámítását segíti elő, hiszen így nem szükséges a tárgy szigorú tartalmi megfeleltetése, a szakmai relevancia az irányadó. De arra is van példa, hogy ebben az esetben az sem fontos, hogy egy konkrét tárgyat váltson ki a külföldön teljesített kurzus, a beszámítás során elegendő különböző nevekkel meghatározott tanegységek létrehozása (például „Kötelezően választható kurzus külföldi részképzéshez”). A projektmunka természetesen csak akkor alkalmazható, ha a hallgató egy kinti tanegység keretében projektmunkát is végzett, azonban a lényeges szempont itt az, hogy ez esetben is elegendő a szakmai ekvivalencia megléte, az „azonos értékűség” kritériuma. Ehhez kapcsolódóan több interjú során az is említésre került, hogy amennyiben megoldható, akkor a hallgatókat a kurzusok elvégzése helyett a szakmai gyakorlatra irányuló Erasmus-ösztöndíj felé terelik, így fel sem merül a tantárgyi egyezés kritériuma.

4.5.3.A külföldön teljesített és a megfeleltetni kívánt hazai tanegységek eltérő kreditszámának problémája

Az eltérő kreditszámok problémája szintén komoly akadályt jelent a külföldi tanulmányok ECTS-ajánlás szerinti teljes elismerésben („full recognition”). A probléma az esetek döntő többségében úgy jelentkezik, hogy a külföldön teljesített tanegységekhez jellemzően magasabb kreditszámot rendelnek, mint a megfeleltetni kívánt hazai tárgyakhoz. Ennek következtében a külföldi részképzésben megszerzett kreditekből kevesebbet írnak jóvá a hazai képzésben. Az eltérés változó lehet, az 1-2 kreditestől egészen a tízes nagyságrendbeli különbségekig. A probléma hátterében az interjúalanyok szerint a külföldi és a hazai képzések szerkezetének különbségei állnak: a hazai képzések sok esetben „feldarabolódtak”, a hallgatóknak jellemzően több, kis kreditértékű kurzust kell elvégezniük, míg a külföldi képzések kevesebb tanegységgel és magasabb kreditértékekkel jellemezhetőek. Ezek a tanegységek lehetnek kurzusok, de lehetnek több tárgyat magukban foglaló modulok is. Többen megemlítették, hogy magának az ECTS-rendszer alapjául szolgáló hallgatói munkaóra („workload”) alkalmazásának módszertani nehézségei, valamint az ECTS-rendszer hazai adaptációjának sajátosságai is problémát jelentenek. Módszertani nehézség alatt értjük például azt, hogy nem pontosan körvonalazott, hogy miként határozható meg egy tanegység munkaóra-igénye, az ECTS-rendszer hazai megvalósulásának gondot jelentő sajátosságát pedig többek között a magyarországi tantervek elaprózottsága jelenti.

Az interjúk elemzése alapján azonban ezen probléma esetében is megállapítható, hogy különbséget kell tenni a kötelező, a kötelezően választható és a szabadon választható tanegységek között. Hasonlóan a

tartalmi megfeleltetéshez, ez esetben is a kötelező tantárgyelemek kreditértékeinek beszámítása okozza a legtöbb nehézséget. A kötelezően választható, illetve a szabadon választható tanegységek kreditértékeinek beszámítása kevésbé problematikus azokban az esetekben, amikor lehetőség van ezeknek a blokkoknak a terhére kurzusmegfeleltetés nélkül, akár helyettesítő, külön az Erasmus-kreditek elismerésére önálló kreditszámmal rendelkező tantárgyak létrehozására, és a teljesített külföldi kurzusok ezeknek történő megfeleltetésére. A probléma akkor jelentkezik, ha egy konkrét hazai tárggyal kívánjuk megfeleltetni a kint teljesített tanegységet. Ekkor a hallgatói teljesítmény a hazai kurzus itthoni kreditértékén kerül akkreditálásra, akár kötelező, akár választható tantárgyról van szó. Mint ahogyan egy interjúalany kifejtette, a hazai tárgyak kreditértékei kötöttek, nem módosíthatóak, valamint esélyegyenlőségi szempontok is felmerülnek. Ugyanis ha egy hallgató pontosan ugyanolyan tartalmú és mennyiségűre is hasonló tudásanyagú tárgyat végez külföldön, mint amelyet itthon az, aki nem utazott el, és a kiutazott hallgató ezért magasabb kreditértéket kap, az sérti az egyenlő bánásmód elvét.

4.5.4. Jó gyakorlatok a külföldön teljesített és a megfeleltetni kívánt hazai tanegységek eltérő kreditszámának kezelésére

A kötelező tanegységek kreditértékei különbségeinek csökkentésében eredményes gyakorlatnak tekinthető a már említett eljárás, miszerint átfogóbb tartalmú tanegységet feleltetnek meg több hazai tárgynak. Ezáltal egy külföldön teljesített magasabb kreditszámú tanegységhez több hazai, alacsonyabb kreditszámú tanegységet rendelnek. A gyakorlat alkalmazásának eredményeképpen így az összesen megszerzett és az elfogadott kreditértékek különbsége is csökken.

A konkrét tárgyelemek kreditkülönbségeinek kezelésével kapcsolatban az a javaslat is megfogalmazódott, hogy a kint teljesített és a megfeleltetni kívánt hazai tárgyelem kreditszám-különbségeként keletkezett maradványkrediteket a kötelezően választható, vagy a szabadon választható kreditblokkba is be lehetne számítani. Az eljárás alkalmazásával a hazahozott és az itthon elfogadott összesített kreditszámok különbsége így nullára redukálható. A javaslat szerint technikailag a folyamat úgy valósulna meg, hogy a maradványkrediteket külön erre a célra létrehozott, helyettesítő tárgyelemekben realizálnának. Azonban aggályként felmerül, hogy ez esetben a kötelező kreditblokkba tartozó kreditek egy adminisztratív lépés következtében kötelezően vagy szabadon választható kreditekké változnak.

A fenti eljárások a kötelezően választható kurzusoknál is alkalmazhatóak, amennyiben a kreditek beszámítása konkrét tárgyelemeknél merülnek fel. Azonban ha a kint teljesített kreditek a helyettesítő tárgyelemekben kerülnek beszámításra, akkor a kreditszám-különbség nem jelent problémát, mert a létrehozott tárgyelemek kreditértéke szabadon meghatározható. Jellemzően két eljárás született ebben az esetben: az intézmény a külföldön teljesített tárgyelem kreditértéket rendeli hozzá a hazai tárgyelemhez, vagy a létrehozott hazai tárgyelemeknek rögzítik a kreditértékét (például 5 kredit/tárgyelem). Az utóbbi esetben azonban még mindig keletkezhetnek maradványkreditek, melyek így elvesznek.

4.5.5. Kredittúllépés problémája

Mivel a külföldön teljesített tárgyak általában több kreditet érnek, ezért a kreditek maradéktalan beszámítása esetén a külföldi részképzésben részt vett hallgatóknak lényegesen magasabb összkreditszámuk is lehet képzésük befejeztével, mint az itthon maradt társaiknak. Az interjúk során többször is említésre került, hogy bizonyos mértékű kredittúllépés esetén (általában 10%) a hallgatónak fizetési kötelezettsége keletkezik az extra kreditek után. Ez a szabályozás előnytelen helyzetet teremt a kiutazó hallgatóknak,

valamint sokszor gátja a kreditek beszámításának is. A megkérdezettek szerint sok esetben ezen okból kifolyólag nem is kérelmezik külföldön szerzett krediteik jóváírását.

Azonban fontos megemlíteni, hogy a jelenlegi felsőoktatási törvény szerint 58. § (4) „...Államilag támogatott képzésben biztosítani kell, hogy a hallgató egyéni tanulmányi rendjében – költségtérítés fizetése nélkül – az összes előírt kreditet tíz százalékkal meghaladó kreditértékű tárgyat vehessen fel.” De ez nem jelenti azt, hogy a 10%-ot meghaladó többletkreditekért az intézmény köteles költségtérítést fizettetni a hallgatóval. Emellett kiemeljük azt is, hogy az Erasmus program során szerzett kreditek mögött a küldő intézményben oktatói többletvegyenység nem áll, így az emiatt jelentkező többletkreditekért nem feltétlenül jogos költségtérítést fizettetni.

4.5.6. Jó gyakorlat a kredittúllépés problémájára

A probléma kezelésére a következő gyakorlatot alkalmazza az egyik intézmény: amennyiben a hallgató külföldi részképzésben teljesített tárgyainak magasabb kreditértékei miatt lépi túl a megengedett határt, kérelmet nyújthat be a megfelelő szervhez (például oktatási dékánhelyetteshez), hogy ez esetben tekintsenek el az extra kreditek következtében keletkező fizetési kötelezettsége alól.

4.5.7. A kreditek és tárgyak beszámításának ügymenetében jelentkező problémák

A vizsgált intézmények tárgy és kreditbeszámítási ügymenete hasonló sémát követ: a partnerintézmény tárgyainak kiválasztása, azok rögzítése a Tanulmányi megállapodásban, a tárgyak teljesítését igazoló Tanulmányi átirat beérkezése, majd a tárgyak hazai képzésbe való beszámítása. Azonban az interjúk alapján megállapítható, hogy az egyes szakaszok lebonyolítása számos ponton különbözik. Egyes karoknál, tanszékeknél tárgyfelelős vagy szakfelelős és/vagy a koordinátor bevonásával komoly szakmai egyeztetés zajlik a hallgató kiutazását megelőzően a beszámításra kerülő tárgyak megfelelőségéről, míg máshol erre nem fektetnek akkora hangsúlyt a hallgatói mobilitást megelőzően. A megfeleltetési folyamat eredményét egyes karok és tanszékek dokumentálják is, melynek eredményeképpen egyértelműen megjelenik a külföldi részképzésben elvégzendő, és az annak megfeleltetni kívánt hazai tantárgy. Azonban nem ez a jellemző gyakorlat, így az ügymenet során jelentkező egyik nehézséget az jelenti, hogy nem átlátható, hogy a külföldi részképzésben megjelölt tanegységek és kreditértékeik milyen tanegységeknek és mekkora kreditértékkel kerülnek beszámításra a hazai képzésekben. A Tanulmányi megállapodás általában csak a külföldi tantárgyakat és azok kreditértékeit tartalmazza, sok esetben a kurzus- és kreditbeszámítás folyamata csak a Tanulmányi átirat alapján, és annak a hazai intézménybe érkezésekor kezdődik meg. Az előzetes megfeleltetés problémájának hátterében számos tényező is állhat. Több megkérdezett is kifejtette, hogy a kiutazás előtti időszakban sok partnerintézménynél még nem érhető el a következő félévben induló tantárgyak listája. Továbbá az is jellemező probléma, hogy ha – a már meglévő lista alapján – sikerül is kiválasztani a megfelelő tárgyat, a kiutazást követő első hetekben derül ki, hogy az adott kurzus mégsem indul el. Emellett a hallgató is élhet a módosítás lehetőségével, ha úgy ítéli meg, hogy az előzetesen kiválasztott tárgy nem felel meg az elvárásainak, vagy túlzottan nehéznek ítéli meg annak teljesítését. A fenti okok következtében a Tanulmányi megállapodás a legtöbb esetben módosításra kerül, ami jelentősen megnehezíti az előzetes tárgymegfeleltetések folyamatát.

Az ügymenet során jelentkező másik akadályozó tényező, hogy a partnerintézmények sok esetben későn küldik meg a beszámítás alapjául szolgáló Tanulmányi átiratot. Ennek hátterében is állhatnak objektív okok, például a partnerintézmények eltérő képzési ütemezése (például később fejeződik be a félév, vagy

trimeszteres bontású a képzés), de a megkérdezettek szerint az okok között a partnerintézmények felületessége is állhat. A Tanulmányi átirat kései megérkezésének következtében a hazai intézmények nem tudják lezárni a hallgató aktuális félévét, ami jelentős problémákat okoz például a következő félév ösztöndíjainak meghatározásakor.

4.5.8. Jó gyakorlatok a kreditek és a tárgyak beszámításának ügymenetében jelentkező problémákra

A külföldi, valamint a hazai tárgyak és kreditértékeiknek előzetes megfeleltetése, valamint ennek dokumentálása átláthatóbbá teszi a beszámítási folyamatot. A hallgató számára egyértelművé válik, mely tárgyakat tudja majd kiváltani külföldi tanulóyaival, és hogy azok mekkora kreditértéken kerülnek elismerésre. Ennek érdekében több kar és tanszék is alkalmazza a Tanulmányi megállapodást olyan formában, hogy az a külföldi, valamint a hazai tárgyakat, és azok kreditértékeit is tartalmazza (lásd: 4. sz. melléklet). Emellett arra is van példa, hogy más dokumentum tölti be ezt a funkciót (például előzetes tárgybefogadási űrlap – 5. sz. melléklet). Az érintettek szerint ez többlet adminisztrációt jelent, de elmondásuk szerint megéri a Tanulmányi megállapodás ilyen formában történő alkalmazása, mert ezáltal a folyamat letisztult viszonyokat eredményez, valamint a hallgató hazaérkezésekor a tárgyak és kreditek beszámítása automatikussá, gyorsabbá válik. Ennek eredményeképpen a későn, de még időben érkező Tanulmányi átiratok is kisebb terhet jelentenek, mert így lényegesen gyorsabban lehet a megfeleltetéseket végrehajtani. Az elmondottakból az is kiderül, hogy természetesen azoknál a partnerintézményeknél a leghatékonyabb ez módszer, ahol az együttműködés több éves múltra tekint vissza. Azonban minden igyekezet ellenére mégis előfordulhat, hogy a hallgató kicsúszik abból a félévből, amikor a beszámítást még normál időben végre lehetne hajtani. Ez esetben egyes intézmények olyan megoldásokat alkalmaznak, hogy a következő félév tanulóyaiba kerülnek befogadásra a kint elvégzett tárgyak. Azonban tisztában vannak azzal, hogy a hallgatót még így is érheti hátrány, hiszen így az adott félévre számított ösztöndíja alacsonyabb lesz. Ez esetben megfogalmazódott egy olyan javaslat, hogy az egy félévvel korábbi tanulmányi teljesítmény is extrapolálható, azaz az ösztöndíj kiszámításakor az előző félévet veszik figyelembe.

4.5.9. A bolognai rendszer bevezetéséből adódó nehézségek a kurzus- és kreditbeszámítás terén

A bolognai rendszer bevezetésnek következtében megjelenő legnagyobb nehézséget a képzések kétszintű bontása jelenti. A BA és az MA képzés között ugyanis időlegesen megszűnik a hallgatói jogviszony, melynek következtében csökken azoknak a féléveknek a száma, amikor a hallgatók külföldi részképzésben vehetnek részt. Elsőévesként nincs lehetőség a kiutazásra, végzősként pedig problémáktól terhes a mobilitás, veszélybe kerül a tanulmányok előírt időkeretben történő teljesítése. A megkérdezettek szerint így az alapképzésben a másodév jelenti az optimális időszakot a külföldi tanulmányokra. A mesterképzésben még nehezebb a helyzet, ugyanis a hallgató gyakorlatilag vagy első évfolyamos, vagy végzős, így normál körülmények között nem is lenne lehetősége a hallgatónak a kiutazásra tanulmányainak meghosszabbodása nélkül. A problémához szorosan kapcsolódik a „mobilitási ablak” fogalma, melynek értelmében biztosítani kellene a képzésekben olyan féléveket, amelyek leginkább alkalmasak a mobilitásra. A megkérdezettek szerint ennek európai szinten történő megjelenése a képzések sokfélesége és különböző ütemezése miatt majdhogynem lehetetlen vállalkozás. Emellett egyes szakmák, mint például az orvos- vagy a mérnökképzés szabályozott szakmáknak („regulated profession”) minősülnek, melyek esetében a tantervek módosításában csak rendkívül korlátozottan van mozgástere az intézményeknek.

4.5.10. Jó gyakorlatok a bolognai rendszer bevezetéséből adódó problémákra

A fennálló nehézségek kezelésére az intézmények – főként a mesterképzésben – egy évben kétszer is pályáztatják a hallgatókat Erasmus-ösztöndíjra, így lehetőség nyílik a szeptemberi időszakban jelentkezni az azt követő tavaszi félévben való kiutazásra. Emellett a megkérdezettek szerint itt is megfigyelhető az a tendencia, hogy a hallgatók a szakmai gyakorlatot részesítik előnyben, ahol erre a lehetőség biztosított (például olyan képzések esetén, amelyek egy félév kötelező gyakorlatot tartalmaznak). Továbbá itt is előtérbe kerül a már korábban említett gondos tervezés kiemelt szerepe. Egyes karok és tanszékek nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy a hallgatókat tájékoztassák arról, hogy amennyiben külföldi részképzésben szeretnének részt venni, akkor kellő körültekintéssel tervezzék meg a képzésüket. Akár egy évvel a kiutazás előtt is érdemes elgondolkodni azon, hogy melyek azok a tárgyak, amelyek biztos, és melyek azok, amelyek biztosan nem alkalmasak külföldi tárgyakkal való kiváltásra. Ezen szempontok figyelembevételével a hallgatók akár képzésük elejétől úgy vehetik fel tárgyaikat, hogy azok illeszkedjenek mobilitási terveikhez. A tervezéshez a hallgatók az Erasmus-koordinátor, a szak- vagy tárgyfelelősök, sőt van olyan intézmény, ahol mobilitási tanácsadó segítségét is kérhetik. Emellett szükség esetén a hallgató egyéni tanrendet is kérelmezhet.

4.5.11. A külföldi részképzésben teljesített tanulmányok beszámításának szabályozásában jelentkező nehézségek

A szabályozás során megjelenő problémát elsősorban az jelenti, hogy nincs egységes dokumentációja a külföldi részképzésben teljesített tanulmányok beszámítása részletes ügymenetének. Az intézmények autonómiát élveznek ezeknek a szabályozó dokumentumok az elkészítésében. A nem megfelelő szabályozás sokszor átláthatatlanná teszi a folyamatot mind a koordinátorok, mind a hallgatók számára. Az interjúk során ezért megkérdeztük, hogy az interjúalanyok mennyiben látják indokoltnak egy egységes, minden intézményre kiterjedő dokumentálási rendszer bevezetését. A válaszadók egy része elhatárolódik az egységes szabályozástól, mert a mobilitási programokban szükség van mozgásterre az adott képzésekhez való alkalmazkodásban, valamint a kivételes helyzetek kezelésében. A megkérdezettek másik része szerint hasznos lenne egy ilyen kezdeményezés, de nem kötelezően rögzített feltételekkel. A segítséget elsősorban az jelentené, ha egy központi dokumentum a külföldi részképzésben folytatott tanulmányok beszámításához irányadó jelleggel fogalmazna meg szempontokat az intézmények számára.

4.5.12. Jó gyakorlatok a külföldi részképzésben teljesített tanulmányok beszámításának szabályozásában jelentkező nehézségekre

Az egységes dokumentálási rendszer bevezetésében nem releváns a jó gyakorlatok kérdése, de több kar és tanszék is készített olyan dokumentumokat, amelyek részletesen leírják a külföldi tanulmányok beszámításának feltételét, átláthatóbb és letisztult viszonyokat eredményezve ezzel a programban résztvevők számára. Az ilyen dokumentumok általában kitérnek arra, hogy az adott típusú tárgyak (kötelező, kötelezően választható, szabadon választható) milyen módon válthatóak ki a külföldön teljesített kurzusokkal.

4.5.13. Jellemző problémák a kurzus és kreditbeszámítás terén, és az azokra kidolgozott jó gyakorlatok és javaslatok

A mélyinterjúk elemzése alapján azonosítható problémákat és az azokra kidolgozott jó gyakorlatokat, javaslatokat a 9. táblázat foglalja össze.

9. táblázat. Jellemző problémák a kurzus és kreditbeszámítás terén, és az azokra kidolgozott jó gyakorlatok és javaslatok bemutatása

Jellemző problémák a kurzus és kreditbeszámítás terén	Jó gyakorlatok, javaslatok bemutatása
Eltérő tantervek és kurzustartalmak problémája	<ul style="list-style-type: none"> • Kurzuslisták létrehozása; • Hallgatók megfelelő tájékoztatása a kurzus- és kreditbeszámítás nehézségeiről; • Azon partnerintézmények preferálása, ahol eredményes a kurzus- és kreditbeszámítás; • Külföldön teljesített nagyobb tanulmányi tartalmú tanegység több hazai tárgynak való megfeleltetése; • Rugalmasság az oktatók, a szak- és tárgyfelelősök részéről – „azonos értékű” tárgyak megfeleltetése (rugalmasságot elősegítő gyakorlatok: oktatói mobilitás szorgalmazása, oktatók kimerítő tájékoztatása, bejövő hallgatók kurzusainak megtartása); • Erasmus modul, kreditblokk bevezetése; külön erre a célra létrehozott, helyettesítő kurzusok a kötelezően választható tárgyak elfogadására; • Projektmunka, szakmai gyakorlat előtérbe kerülése a külföldi résztanulmányok végzésekor
A külföldön teljesített és a megfeleltetni kívánt hazai tanegységek eltérő kreditszámának problémája	<ul style="list-style-type: none"> • Külföldön teljesített magasabb kreditszámú tanegységhez több hazai, alacsonyabb kreditszámú tanegység hozzárendelése; • Maradványkreditek beszámítása a kötelezően választható, vagy a szabadon választható kreditblokkba • Kreditek beszámítása helyettesítő kurzusok kreditértéken, vagy teljes kreditértéken történő beszámítás
Kredittúllépés problémája	Külföldi részképzés miatti kredittúllépés nem von maga után fizetési kötelezettséget
A tanegységek és a kreditek beszámításának ügymenetében jelentkező problémák	<ul style="list-style-type: none"> • A Tanulmányi megállapodás olyan formában történő alkalmazása, amely tartalmazza a külföldi, valamint a hazai tárgyakat, és azok kreditértékeit is (vagy egyéb dokumentum, például előzetes tárgymegfeleltetési űrlap); • A külföldön teljesített tárgyakat a következő félév tanulmányaiban ismerik el
A bolognai képzési rendszer bevezetéséből adódó nehézségek	<ul style="list-style-type: none"> • Egy tanévben kétszer pályázatás külföldi résztanulmányok végzésére; • Kötelező szakmai gyakorlat külföldi részképzésben történő teljesítése; • Korai tervezés, egyéni tanácsadás a hallgatók számára (pl.: mobilitási tanácsadó)
A külföldi részképzésben teljesített tanulmányok beszámításának szabályozásában jelentkező nehézségek	Intézményi szinten egységes irányelvek megfogalmazása, kari és tanszéki szinten a kredit- és kurzusbeszámítás részletes folyamatát bemutató dokumentumok

5 JAVASLATOK

a külföldi résztanulmányok beszámításának eredményesebbé tételére

A következőkben a kutatás eredményei alapján azokat a javaslatokat fogalmazzuk meg, amelyek alkalmazásával eredményesebbé tehető a külföldi részképzésben elvégzett tanulmányok beszámítása. Fontos hangsúlyozni, hogy a hazai és a külföldi képzések nagyfokú eltérésének következtében nem lehet általános eljárásrendet meghatározni. Ennek következtében az alábbi javaslatok nem illeszthetők minden intézmény gyakorlatához, az alkalmazásuk során figyelembe kell venni az adott kar és tanszék képzéseinek specifikumait, valamint lehetőséget kell biztosítani a kivételek kezelésére is.

Sok esetben sem hallgatók, sem a koordinátorok számára nem világos, hogy milyen módon kerülnek beszámításra a külföldi részképzésben megszerzett kreditek. A helyzet javítása érdekében elengedhetetlen, hogy kari és/vagy tanszéki szinten a folyamatot és a feltételek részletes bemutatását tartalmazó dokumentumok készüljenek. Ezekben a szabályzatokban pontosan meg kell határozni, hogy a különböző kurzustípusok (kötelező, kötelezően választható, szabadon választható) milyen módon ismerhetők el. Ez egyrészt átlátható viszonyokat eredményez, másrészt megelőzi az esetleges későbbi konfliktusokat. Ezeknek a dokumentumoknak a fellelhetőségéről érdemes az intézményi szabályozó dokumentumokban is említést tenni. A következőkben arra térünk ki, hogy ezekben a kari és/vagy tanszéki eljárást bemutató dokumentumokban milyen gyakorlatokat lehet alkalmazni.

Az eljárás átláthatóságát nagymértékben megnöveli, ha a Tanulmányi megállapodásban a külföldi és hazai tárgyak megnevezése és azok kreditértéke is szerepel, ezért javasoljuk a dokumentum ilyen jellegű bővítését. Az egymásnak megfeleltetni kívánt tárgyak meghatározását segíti, ha a hazai képzési tervben kiemelhetőek olyan tárgyak, amelyek alkalmasabbak a beszámításra. Ezeket a kurzusokat összegyűjtve, lista formájában a hallgatók rendelkezésére lehet bocsájtani. A kredit- és kurzusbeszámítás eredményessége növelhető, ha lehetőséget biztosítunk a külföldön teljesített nagyobb tartalmat lefedő, magasabb kredit értékű tárgyak több hazai tárgynak való megfeleltetésére, továbbá külön erre a célra létrehozott, helyettesítő tárgyak létrehozására a kötelezően és a szabadon választható tárgyak teljes kreditértékének elfogadása érdekében. Emellett a kötelező kurzusok beszámítása során keletkező maradványkreditek is elfogadhatóak a kötelezően vagy szabadon választható helyettesítő tárgyak terhére. Ezen gyakorlatok alkalmazásával

jelentősen megnőhet a külföldi részképzés során beszámított kreditek száma, így biztosítani kell azt is, hogy a külföldi képzés során szerzett kredittöbblet ne vonjon maga után fizetési kötelezettséget a hallgató számára.

A fentiek főként technikai jellegű javaslatok, azonban a konkrét tárgyak szakmai megfeleltetése, valamint az ügymenetben jelentkező problémák (például partnerintézményhez kapcsolódó nehézségek) kezelése még képzés- és intézményspecifikusabb terület. Ezekben az esetekben nehéz konkrét javaslatokat megfogalmazni, de lehetőség van általános érvényű ajánlások megállapítására. Ide tartozik a gondos előretervezés, a hallgatók teljes körű tájékoztatása, a megfelelő kommunikáció biztosítása a folyamatban részt vevő szereplők között, a szakmai, oktatói kapcsolatok megerősítése, a tárgyak megfeleltetése során a kritériumok rugalmasabb kezelése, az oktatók körében a hallgatók érdekeinek, helyzetének megismertetése. Emellett érdemes megemlíteni a kurzus- és kreditbeszámítás intézményi szabályozó dokumentumainak, valamint a hazai jogszabályi háttér közötti diszharmoniót is. A jelenlegi Tanulmányi és Vizsgaszabályzatok egy ma már nem hatályos rendelet alapján (77/2002. (IV. 13.) Korm. rendelet) szabályozzák a kreditismerés folyamatát, mely szerint: „A más intézményben (karon) teljesített helyettesítő tantárgy annyi kredittel ismerhető el a hallgató számára, ahány kreditet a szak tantervében a helyettesített tantárgy(ak)hoz rendeltek...”

A gyakorlat már megmutatta, hogy az intézmények miként tudják ezt a diszharmoniót feloldani. Például azzal, hogy nagyobb tartalmat lefedő külföldi tanegységet több hazai kötelező tárggyal feleltetnek meg, a kötelezően és a szabadon választható tárgyakat pedig a helyettesítő kurzusoknak feleltetik meg, hiszen azokhoz szabadon meghatározhatóak a kreditértékek. Az átláthatóbb szabályozás érdekében fontosnak tartjuk a meglévő dokumentumok egymáshoz közelítését, a szabályozásban lévő diszharmonia feloldását.

A nemzetközi pedagógiai szakirodalom rendszeresen „best practice” megnevezéssel utal azokra az oktatási módszerekre, gyakorlatokra, amelyek beváltak, eredményesnek bizonyultak, és adaptálhatók. A kutatás fentebb ismertetett eredményeinek felhasználásával indikátorlista került kidolgozásra, amely alapján mérhető a kreditelismerés vonatkozásában fennálló problémák javítására tett intézményi intézkedések eredményessége.

Jelezzük, hogy általános eljárásrendet nem lehet meghatározni. Ennek következtében az alábbi javaslatok nem illeszthetők egy az egyben minden kar és tanszék gyakorlatához, alkalmazásuk során figyelembe kell venni az adott kar és tanszék képzéseinek specifikumait, valamint lehetőséget kell biztosítani a kivételek kezelésére is.

Az eddigi kutatások szűk keresztmetszetenként azonosították a kreditek beszámításának arányát. Ideális esetben, az ECTS Kézikönyv ajánlásaival összhangban, teljes elismerésről beszélhetünk, azonban mind a PRIME felmérés, mind jelen kutatás eredményei azt mutatják, hogy e gyakorlat előfordulása hazai viszonylatban nem kielégítő. A kreditek teljes elismerésének előfeltétele a külföldi részképzésben teljesített tárgyak és a kreditek beszámításáról rendelkező kari és/vagy tanszéki szintű, minden részletre kiterjedő írásos szabályzat. E dokumentáció képezi indikátorlistánk első pillérét. A szabályozáson belül továbbá számos olyan gyakorlat és eljárás alkalmazható, amely elősegíti az eredményes beszámítási folyamatot, így ezek jelentik az indikátorlista második szintjét. Az általunk javasolt indikátorlistát a 10. táblázat mutatja be.

10. táblázat. Indikátorlista a problémák javítására tett intézményi erőfeszítések eredményességének méréséhez

Sorszám	Indikátor megnevezése	Lehetséges értékek
1.	Azon hallgatóknak a tanévre vetített aránya, akik körében a külföldön megszerzett teljes kreditszám beszámításra került	0-100%
2.	Az Erasmus-ösztöndíjasok számára készült kreditátvitelt szabályozó kari és/vagy tanszéki információs dokumentum	Van/Nincs
3.	A Tanulmányi megállapodás tartalmazza a külföldi és a hazai tárgyak megnevezését és kreditértékét is	Igen/Nem
4.	A Tanulmányi megállapodás tartalma ellenjegyzésre kerül az ECTS Kézikönyvben foglalt érintetteken (kiutazó hallgató, küldő intézmény képviselője, fogadó-intézmény) kívül egy kurzusmegfeleltetésért felelős szakértő személy ⁵ által is a kiutazást követő legkésőbb 30 napon belül	Igen/Nem
5.	Hallgatói nyilatkozat arra vonatkozóan, hogy a hallgató a programmal, a kiutazás feltételeivel és az intézményi kreditelismerési folyamatra vonatkozó információkat és dokumentumokat elolvasta és tartalmukat elfogadja.	Igen/Nem

5 Például kreditátviteli bizottsági tag, szakfelelős, tárgyfelelős, tanszékvezető.

Felhasznált irodalom

Derényi, A. (2006): A tanulmányok elismerésének hazai környezete és gyakorlata. A 2006. október 17-én a Budapesti Corvinus Egyetemen a bologna promóteri konzultáció keretében elhangzott előadás, illetve a 2006. október 18-án a Tempus Közalapítvány szervezésében tartott „Felsőoktatási mobilitás – a Bolognai Folyamat motorja” című konferencián elhangzott előadás egyesített, írásos változata.

Erasmus Student Network (2009): PRIME 2009 Problems of Recognition in Making Erasmus.

» Elérhető online:

http://www.esn.org/sites/default/files/PRIME%20Booklet%20WEB_0.pdf

Eredmények, statisztikák (2011): Tempus Közalapítvány, Budapest. 2011. december 20-i megtekintés:

http://www.tpf.hu/pages/content/index.php?page_id=638#statisztikak

Európai Bizottság (2009): Zöld Könyv a fiatalok tanulási mobilitásának előmozdításáról, Brüsszel.

» Elérhető online:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0329:FIN:HU:PDF>

Európai Bizottság (2010): The Erasmus programme 2008/2009 – A Statistical Overview.

» Elérhető online: **<http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/stat/report0809.pdf>**

Flash Eurobarometer (2009): Students and Higher Education Reform: Survey among students in higher education institutions in the EU Member States, Croatia, Iceland, Norway and Turkey. Elérhető online:

http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_260_en.pdf

Hallgatói tanulmányok időtartama – trend. Áttekintő táblázatok. (2011). Tempus Közalapítvány, Budapest. 2011. december 20-i megtekintés: **[http://www.tpf.hu/document.php?doc_name=LLP/Erasmus/Statisztikak/](http://www.tpf.hu/document.php?doc_name=LLP/Erasmus/Statisztikak/sm_tanulmanyok_idotartama_trend.pdf&download=1)**

[sm_tanulmanyok_idotartama_trend.pdf&download=1](http://www.tpf.hu/document.php?doc_name=LLP/Erasmus/Statisztikak/sm_tanulmanyok_idotartama_trend.pdf&download=1)

Kadocsa László (2005): A magyar szakképzés kreditrendszerének tervezete. (Adalékok a magyar szakképzés kreditrendszerének tervezéséhez), Dunaújváros.

Kiutazó és beutazó hallgatók létszáma Magyarországon – trend. Áttekintő statisztikák. (é.n.). Tempus Közalapítvány, Budapest. 2011. december 20-i megtekintés:

[http://www.tpf.hu/document.php?doc_name=LLP/Erasmus/Statisztikak/](http://www.tpf.hu/document.php?doc_name=LLP/Erasmus/Statisztikak/sm_mobilitas_ki_be_1998_2009.pdf&download=1)
[sm_mobilitas_ki_be_1998_2009.pdf&download=1](http://www.tpf.hu/document.php?doc_name=LLP/Erasmus/Statisztikak/sm_mobilitas_ki_be_1998_2009.pdf&download=1)

A párbeszéd kezdete – PRIME konferencia Budapesten (2011). Pályázati Pavilon, 8. 2. sz. 59-60.

» Elérhető online: **http://www.tpf.hu/pages/books/index.php?books_id=249**

Tanulmányi megállapodás (2011): Tempus Közalapítvány, Budapest. 2011. december 20-i megtekintés:

[http://www.tpf.hu/document.php?doc_name=LLP/Erasmus/2008/](http://www.tpf.hu/document.php?doc_name=LLP/Erasmus/2008/5_1_1_2_sm_tanulmanyi_megallapodas_ok.doc)
[5_1_1_2_sm_tanulmanyi_megallapodas_ok.doc](http://www.tpf.hu/document.php?doc_name=LLP/Erasmus/2008/5_1_1_2_sm_tanulmanyi_megallapodas_ok.doc)

Teichler, U. (2003): *Mutual Recognition and Credit Transfer in Europe*: Experiences and Problems. *Journal of Studies in International Education*. 7. 4. sz. 312-341.

